

Reuerēdissimo in xp̄o pa
tri ac dño domno florencio de
wuelkoun diuina prouiden
cia monastericis ecclie episco
po dignissimo. Ca. p̄.

Quam venerādis
fimoꝝ trū ma
gouum p̄mo ve
rus trū reguz
gloiofissimoz
vniuersus mund⁹ ab ortu so
lis vsqz ad occasū laudibus ⁊
meritis iam sit plen⁹. Sed or
tus solis prout radijs. sic ⁊ ip
soꝝ trium regum sāctoruz me
ritis p̄fulget. Nam in ip̄o so
lis ortu videlicet in oriente. ve
rū deū ⁊ hominē eoz muneib⁹
veris ⁊ misticis idem tres re
ges beati in carne viuētes q̄si
erūt ⁊ adorauerunt. Et p̄mīcie
gentium ⁊ ex gentib⁹ p̄mīcie
virginū: ipsum ortū solis p̄ fi
dem gentiū p̄mītus dedicaue
runt. In quē tamē ortum sol
eius occasus quasi aurora val
de rutilans: clarā auram sequē
tē p̄signans iā refulget. Nam
ip̄ū occasū solis prefati tres
reges eoz reliquijs venerādis
⁊ fignis carne soluti multipli
citer ornauerunt. ⁊ in ip̄o so
lis occasu p̄mīcias suas ⁊ fidē
gentium virtutib⁹ ⁊ fignis ap
probauerūt. sed quā in solis

ortu quo in humanis egerūt:
adhuc q̄plurima in diuersis
libris ⁊ locis de ip̄soꝝ meritis
actib⁹ ⁊ gestis sint scripta: q̄
in occasu solis adhuc forsā fu
erūt ⁊ sint incognita s̄m visu
auditū ⁊ relatum in honorem
dei ac marie virginis eius ma
tris gloriose ac ip̄soꝝ truz re
gum beatorū aliqua: v̄io ius
su sunt conscripta ⁊ ex diuers⁹
libris in vnū redacta. Ca. ij.

Quam uero istorū tri
um regum beatorum
ex p̄phetia balaam sa
cerdotis madian p̄phete genti
lis oīginem traxit. qui int̄ plu
rima alia p̄phetādo sic ait Ori
etur stella ex iacob ⁊ exurget
homo de israel ⁊ dominabit̄ o
niū gentiū: put in veteri testa
mento plenus cōtinetur. De
isto balaam ē altricatio in ori
ente inter xp̄ianos ⁊ iudeos.
Nam iudei in libris suis dicūt
balaam non p̄phetā sed ariolū
fuisse ⁊ arte magica ⁊ dyabo
lica p̄phetasse. quapropter in
scripturis ariol⁹ ⁊ non p̄pheta
merito debz appellari. vnde li
bri xp̄ianoz in oppositum di
cunt ⁊ allegant q̄ balaam fu
it gentilis ⁊ fuit p̄mus p̄pheta
gētium ex gentib⁹ ⁊ valde glo
riose de incarnacōe ⁊ istorū tri
um regum aduentu p̄phetauit

Nā si ei? ppheta ex arte magi
cav? dyabolica fuisset: ipz dy a
bol? ad maledicend? isrl nō p
hibuisset. s; magis fouisset q; ad
h? ipsū pmouisset. s; de? magnā
dilectionē q; pmūicōez p āgelū
suū ipi balaā signis demōstr
uit. anq; ipsum p malū suū cō
filiū ad iracūdiāz puocauit. s;
vt iā dictū ē q; balaā fuit gen
til? q; pm? ppha gētū ex genti
b? q; nō ex iudeis. ideo q; iudei
balaā i libris eoz ipsū anolū
appellāt q; detestant. Et iā i h
de libri? ē qstio de btō iob quē
dñs ore suo cōmendauit de q;
iudei par? vel nil obseruāt ex q;
fuit gētilis q; nō ex hebreis. s;
ad excusacōez q; palliacōez eoz
dicūt q; iob fuit āte legē tpi
b? moysi q; hitauerit i mesopo
tāmia cū tñ scriptura dicat q;
fuerit in tra hus in syria q; ha
bitauit in qdam villa q; nunc
ibidē sabab vocat q; distat a
damasco fere p vnā dietā in q;
eius sepulchz in pntez diē de
mōstrat q; iuxta eandē villaz i
campo beat? paul? fuit prostri
t? q; conuersus. itaq; iudei om
nia que p balaaz q; beatū iob
fuerūt q; sūt dca q; pphata pēt?
nil obseruāt. s; in libris eoz
detestant de qb? p singula lon
gū eēt enarrare. s; vt ad pposi
tum redeatur. **¶ Ca. iij.**

Quoniam post egressionez
filiorū israhel de egip
to onē ibidem q; circū
terram sibi subiugassent q; eo
rum timor q; tremor sup onēs
gentes in oriente q; regna cecī
disset q; in omnib? partibus
terris ac regnis ouētis pre il
lis nullus intrare fuit ausus.
¶ Extunc quidam mons nomie
v aus qd ibidez victorialis di
citur in oriente fuit situs q; ad
huc mōs v aus in presentē di
em est vocatus q; sup hūc mō
tem primo pre filijs israhel q;
postmodū pre romāis die ac
nocte p speculatores. **¶** Indorū
custodie obseruabātur. ita q;
quicūq; ptes q; regna indorū
manu armata intrare ppone
bāt: extūc de nocte p ignē q; de
die p fumū p speculatores ali
orū montū speculatorib? i ip
so mōte v aus existētib? decla
rabāt q; significabant. **¶** Nā idem
mōs v aus onēs alios mōtes
illaz ptiū q; terraz orientis q;
indorū altitudine excellat q;
excellit q; extūc speculatores h?
mōtis v aus speculatorib? ali
orū montū hsdem signis die
ac nocte significabāt. q; tūc vis
talib? signis vnūse tre q; regi
ones se pcauebāt vl ad resistē
dū se ppabāt. **¶** Vñ dū tpi b? ill
p balaā tā glose eēt pphatuz.

Orietur stella ex iacob et exur-
get homo de israhel et dominabi-
tur omnium gentium. Extunc hu-
ius prophete implecionem quod
homo exurgeret qui dñaretur
omnium gentium omnes maiores
nati et vniuersus popul⁹ in in-
dia et oriente multu desiderabāt
et speculatorib⁹ huius motis
vans omiserūt iphsq; muerā p-
miserūt vt si die vlt nocte aliqđ
lum vel syd⁹ isolitū i aere celo
vlt firmamento remoto longexel
prope discernent qđ iphs p-
tinus annūciarent et demanda-
rent et sic de pmissis omnibus i
vniuersis ptibus et terris ori-
entis p longa tempora de pre-
missis omnibus cōmunis fama
pmanfit. et ex huius montis
nomine prout subsequitur post
modū et adhuc in india in ori-
ente maxima pgeies surrexit
que ibidem adhuc nobilis p-
gemies de vans vocatur in pre-
sentez diem. Nec est ea maior
et nobilior vel potencior p gemi-
es in omnibus terris et regnis
orientis: et ipsa p gemies ex stir-
pe regali melchior qui domio
aurū obtulit p celsita surrexit
put inferi⁹ audiet. **Ca. iij.**

Omnis autē circa ānos
domini Millesimo du-
centesimo gloiosa ci-
uitas acon que in ptib⁹ akers

2

vocatur in sua gloria et virtu-
te floret et per q̄ plurimos
nobilissimos p̄cipes nobiles
et barones et diuersoz religio-
sorum ordines et alios diuer-
sos et varios diuersarum nati-
onū et condicōnuz homines di-
tissime et gloriose esset inhabi-
ta: et ei⁹ non ad extrema mū-
di puenisset et ad eam diuerse
sub celo naciones tribus et lin-
gue confluebāt et omnia mundi
mercimōia mira et rara ac mō-
stra ibidem p terram et mare
deferbantur et portabatur. et
ad vltimū terre ipsius ciuita-
tis akers nobilitas et glā ac
potēcia fuit noiata et ppter hu-
iusmodi famā et mirabilia ma-
iores nati ex hac pgeie vans
de india in akon puenierunt.
et videntes ibidem omnia esse
maiora et mirabiliora q̄ in in-
dia et partibus orientis audie-
rant. et tunc causa delectacōis
ibidem pmanferūt. et fortissi-
mū et pulcherrimum castrū in
akon modo et forma regali cō-
struxerunt et q̄ plurima rara et
mirabilia ac nobilissima orna-
menta et clenodia ditissimā mo-
re regio de india et oriente secū
ibidem portare fecerūt et detule-
runt. inter que precipua dyā-
dema aureum gemmis et alijs
p̄cōsissimis lapidib⁹ et marga

ritis ornatum habuerunt i cuius sumitate fuerunt et steterunt
cuz signo crucis litte caldayce et stelle in forma et similitudine
put tribus regibus beatis in natiuitate dñi apparuit et illud dyadema
asseruerunt fuisse Melchior regis nubye qui domino aux obtulit et
illud dyadema deus pro merito ipsorum trium regum beatorum ibidem
copiosissimas varietates ab hominibus depulit et iumentis et
cuiuscumque episcopo morbum caducum habenti in casu imponebatur
statim surrexit sanus et illud dyadema cum copiosissimis alijs
nobilissimis ornamentis magister et ordo templariorum pro
maximo thesaurum sibi attraxerunt ex quibus dudum maximum
fructum habuerunt. hinc post destructionem ordinis ipsorum
quo illud dyadema cum alijs pluribus et multimodis
ornamentis permanserit in presentem diem ignotum
de quibus magnus planctus fuit in partibus illis per
tempora longiora. **C**eterum hinc principes de vasis
portauerunt secum et detulerunt de india libros
hebraice et caldayce scriptos de vita et gestis et
omnibus materijs trium regum beatorum qui in
acon in gallicum fuerunt translati et trans

scripti et in ipsis partibus apud quosdam
principes et nobiles hinc libri translati in
alijs partibus adhuc permanserunt et ex
ipsis libris transcriptis et ex auditu et
visu et aliorum relatu hec sunt con
scripta et quedam ex alijs diuersis
libris et sermonebus et omelias sunt
extracta et hijs addita et partibus
sunt inserta et in hoc libello in
vnum descripta et redacta et
omnes progeniti huius stirpis
vasis stelle cum signo crucis in
forma put ipsis tribus regibus
in natiuitate dñi apparuit ha
bent in eorum armis et vexillum in
presente die fuit et est in oriente et
omnibus partibus vltimae maris
consuetudinis quod omnibus exercitibus
et bellis christianorum contra
sarracenos signum crucis
primi exercitus precessit et in nomine
et honore trium regum beatorum
primi exercitus vexillum cum
stella antecessit. hinc ut
ad propositum redeat: **¶ Ca. v.**

Quoniam sic supra dictum est
itaque hec stella per
balaam propheta supra dicitur
montem vasis per longa tempora
per speculatores expectaret. quanta
to plus tunc expectabat: tanto
magis apud indos et caldeos
ipsius stelle fama quotidie
accreuit et augebat et ab omnibus
desiderabat. **T**ribus ezechie
gis iude prophetauit ysaias
de virginis partu dicens glose

3
Ecce virgo concipiet et pariet filium. et in huius psalme temporibus idem ezechias rex iude egrotavit usque ad mortem cui cum idem psalms nomine domini diceret mortem sibi imminere: extunc idem ezechias rex versus parietem fleuit non metu mortis sed quia filio caruit et promissio abrahe et dauid ac prophete balaam et psalme in ipso deberent deficere et perire. Unde dominus eius misertus et quinquaginta annos vite sue addidit super quibus ipse ezechias signum petiit quod sol retrocederet versus suum ortum quod cum dominus admisisset et sol versus suum ortum per impossibile retrocessisset. extunc caldei qui tunc temporibus in astrologia multum delectabantur viso tam raro et insolito signo in sole et in celo vltimum modum mirabantur. et audita fama quod propter ezechiam regem iude hoc signum actum fuerat. extunc sibi quamplurima munera miserunt et ipsum adorare prope fuerunt sed quia ezechias ex mera sui cordis simplicitate hoc dissimilavit non dans gloriam deo sed exinde in aliqualem simplicem arroganciam sui cordis fuerit lapsus. quare dominus aliquantulum contra eum commotus omnia que caldeis et nunciis de

monstravit in babilonia propter hoc deferri debere eidem ezechie regi per eundem psalam de mandavit prout in biblia plenius continetur. Nam licet ezechias rex iude esset natus et in sole et in celo propter ipsum tam rarum et insolitum signum esset factum tamen non ipse erat ille homo qui exurgeret de israhel et dominaretur omnium gentium prout balaam prophetavit. Et est sciendum quod caldei et greci tunc temporibus in astrologia multum vacabant et delectabantur. ita ut ancille domus etiam sciret cursus astrorum et planetarum. et adhuc quotidie et assidue in oriente et partibus ultramarinis astrologie communiter insistent. et specialiter reges et principes qui astrologos et alios magistros in hac arte tritos de longinquis partibus sub eorum stipendiis vocare faciunt in presentem diem. **¶** Ceterum post ezechiaz regnavit manasses qui psalam interfect. post quem regnavit amon. et post hunc regnavit iosephas cuius temporibus prophetavit iheremias. et in ipsius temporibus regnavit mathan. in cuius temporibus nabuchodonosor et caldei iherusalem obsiderunt et destruxerunt et omnia vasa et ornamenta de templo domini et de

homo regis put ysaias predi-
xit in babilonia que a iherosolima
circa quinquaginta dietas distat
et iudeos captiuos duxerunt et ibi
de in captiuitate septuaginta
annis permanserunt quibus iheremi-
as propheta misit et dedit librum le-
gis domini et prophetiarum ne obliuisceretur
put biblia testatur et in hac
captiuitate prophetauit daniel sub
typo de virginis partu multum
glose de lapide abscondito de monte
sine manibus ascendenti et in-
ter cetera prophetauit iudeis dicens
Cum venerit scissura: cessabit
iudicio via. **E**t extunc cyrus
rex persarum et caldei omnes libros
iudeorum et prophetias ysaiie iheremi-
mie danielis et michae ac ba-
laam et aliorum prophetarum de he-
braico in caldaicum transferre
et transferre fecerunt et preceperunt
inter quos quod plurima inuenerunt
quod per caldeos et persas secundum ipsas pro-
phetias deberent adimpleri et
specialiter de prophetia balaam pro-
phete gentium quod inter cetera ait
Orietur stella ex iacob et exur-
get homo ex israel et dominabitur omnium
gentium et has prophetias et libros
per iudeorum legis doctores scribas
et magistros et interpretes caldei
et persas exponere et interpretari
et declarare fecerunt et ex illo tempore
indi caldei et persae in expectatione
huius stelle per balaam itaque propheta

tate ardentiores et studiosiores
sunt effecti quod ex magna prou-
dencia divina ad consolaciones et fi-
dem nostras sciamus esse factum quod
balaam primus propheta ex genti-
bus etiam per stellam primicias voca-
tionem gentium prophetauit cum di-
xit. **O**rietur stella ex iacob et exur-
get homo de israel et dominabitur
omnium gentium et hac voca-
tionem gentium deus per suam natu-
ritatem per hos tres reges primicias
ipsarum gentium primitus incepit
et perfecit licet per se et caldei gen-
tiles essent tamen in huiusmodi libris
et prophetis put in libris iudeo-
rum repererunt nihil hesitabant
scientes plenissime quod quicum-
que dominus per seruos suos prophetas
promiserat: potens esset facere et
implere et extunc duodecim stu-
diosiores in astrologia et ma-
gis doctos ex omnibus eorum terris et
regnis elegerunt quos sub magnis
eorum stipendiis habuerunt ex quo
balaam dum aliquem decedere contingeret
alium doctum vel studiosum loco de-
ficienti constitueret **E**t huiusmodi duodecim
in morte vaus de quo supradictum
est alternati hanc stellam debebant
observare diligenter et expecta-
re. **V**erumptamen non tantum stellarum
sed hominum quod omnium gentium domina-
retur quem stellam significaret a-
nticipate expectabant: **A**ssertunt indi et
caldei qui iherosolam et ad alias

4
circa ptes causa peregrinatio
nis mercimonioꝝ vel delectaci
onis frequēter pueniūt qui pro
maiori pte ōnes in astrologia
sunt periti et docti q̄ in iudea
et alijs circa regionibꝫ multe
stelle de nocte appareant et di
scernātur que ī india et caldea
et per s̄de non videātur. et con
uerso q̄ plurime stelle rare ī in
dia caldea et p̄ s̄de de nocte ap
pareāt que etiā in iudea et in
alijs circa locis non videant et
specialiter sup istum montem
vans in aua clara q̄ plurime
stelle rare de nocte discernātur
que s̄bter mōtem nō possunt
cōsiderari. Et etiā dicunt q̄ ip̄e
mons ōnes alios montes oriē
tis altitudine excedat et excel
lat. et desup non sit maioris ca
pacitatis q̄ vna pulchra stet
capella quā ip̄i tres r̄ges b̄ti fi
eri fecerūt ex lignis et lapidibꝫ
desup sumptis. Nā ip̄e mōs
sit tam accliuꝫ q̄ p plurimos
gradꝫ et circuitꝫ desup ascēda
tur. et ip̄e mons in gyro et cir
cuitu rubis et herbis ac diuer
sis specialibꝫ arboribus nobi
libus multuz sit formosus et a
men. alioquin pre altitudine
tam arte ipsum mōtem nullꝫ
ascendere posset et ab illo mon
te ōnes regioēs orientis p mō
tana et signa et stellas vndiqꝫ

lucide considerētur. Et dicunt
etiā q̄ supra ipsam capellam
stet colūna lapidea mire altitu
dinis et pulchritudinis desup
artificialiter facta in cuius fū
mitate stet stella multuz mag
na optime deaurata que se ver
tere solet contra ventum que de
die ex solis resplendore et lune
de nocte in longinquis locis
videatur et q̄ plurima de h̄ mō
te dicunt mira de quibus dice
re esset longum s̄vt ad p̄posi
tum redeatur. **¶ Ca. vi.**

Quoniam autē vt deus pec
catoribus miserē vo
luit et remisset pleitu
do teporis in quo deus filiū su
um v̄ginitū mittere voluit
in mūdum de maria virgine
nascitur. In ip̄o em̄ tempore
octavianus augustus frena ro
mani imperij et monarchiā p
vniuersum rexit mūdum. et ā
no eiꝫ imperij quadragesimo
secūdo put lucas. narrat. **¶** Erūt
edictuz ab eodem cesare augu
sto vt describeret vniuersus or
bis. et hec descriptio p̄ma scā
est sub p̄s̄ide syrie cyrino et
ibant ōnes vt profiterētur sin
guli in suaz ciuitatē. **¶** Ascendit
autē et ioseph a galilea de ciui
tate nazareth in iudeam ciuita
tem dauid que vocatur beth
leē eo q̄ esset de domo et familia

dauid vt p̄teretur cū maria
sibi vxore desponsata pregnā
te. **F**actū est autē cū eēt ibi:
impleti sūnt dies marie vt pa
reret ⁊ pepit filiū suū v̄mge
nitū ⁊ panis inuoluit eū ⁊ re
clinauit eum in p̄sep̄io. quia
non erat ei locus ī diuersorio
Et p̄stores erant in eadem
regione custodientes vigilias
noctis supra gregē suū ⁊ ecce
angel⁹ dñi stetit iuxta illos ⁊
claritas dei circūfulsit illos ⁊ ti
muerūt timore magno ⁊ dixit
illis angel⁹. nolite timere. **E**c
ce ei euangelizo vobis gaudiū
magnum qd̄ erit om̄i populo. qz
natus est nobis hodie saluator
qui est x̄ps dñs in ciuitate da
uid. **E**t hoc erit vobis signum
inueietis infanz p̄anis inuo
lutū ⁊ positū in p̄sep̄io ⁊ sbito
facta est cū angelo multitudo
celestis milicie laudantū deū
⁊ dicentū gloria in altissimis
deo ⁊ in terra pax hominib⁹ bo
ne volūtat̄. **E**t sciendū est qd̄
bethleem nō videt̄ vnq̄ fuisse
magne reputacōis vel quāti
tatis ⁊ habz petrosū fundū ita
qd̄ sint ibi multe cauernae ⁊ spe
luncae subterranee ⁊ distat ab
iherusalē ad duo parua milia
ria illius patrie ⁊ est nunc opi
dum non magnū. s̄ dicitur ci
uitas dauid pro eo qd̄ dauid

ex ea fuit natus ⁊ in ipso loco
quo quōdā stetit ⁊ fuit dom⁹
ysai patris dauid ⁊ in quo eā
am natus fuit dauid ⁊ in regez
israhel p̄ samuelē vnct⁹. **I**n eo
dem eā loco de⁹ de maria vir
gine hō fuit natus ⁊ iste locus
fuit in fine vni⁹ platee q̄ tunc
ibidem platea coopta vocaba
tur. quia pre inestimabili sol
feruore cum pannis nigris ⁊
huiusmōi rebus put ibidem ē
consuetudinis desup fuit cooper
ta. **E**t in hac platea quotidie
diuerse res ⁊ specialiter antiq̄
vestimenta ⁊ alia mulier⁹ vete
ra ornamenta vendebant ⁊ se
mel in septimana diuersaz rez
fuit in hac platea om̄ie forz
⁊ specialit̄ lignoz ⁊ in ip̄o lo
co qui itaqz fuit in fine huius
platee quo quōdaz stetit ⁊ fu
it domus dauid ⁊ ysai sui p̄ris
fuit. ⁊ adhuc remansit tuguri
um antevnā spelūcam in rupe
factaz in modū parui cellarij
formatā ⁊ in ipsa spelūca ysai
pat̄ dauid ⁊ alij homines hu
ius loci dom⁹ postmodū hita
tores pre feruore solis aliqua
necessaria reponiebant. **¶** **E**t
est sciendum qd̄ in omnibus
partibus vltimarmis ciuita
tibus et villis in quibus ali
q̄ vis consistit ab antiq̄ fuit ⁊ ē
adhuc consuetudis qd̄ sunt in

ipfis dom? speciales que ibid
Althab vocatur et in hijs domi
bus sunt muli et equi et asini ac
cameli ut dum aliquis peregr
nius mercator vel viator tendit
ad aliquem locum longe vel prope
et si indiget aliquo equo vel ani
mali aut iumento pro se vel suis
rebus vel mercimonijs ad por
tandum vel equitanduz ille vadit
ad talem domum et precio condu
cit quodcumque animal sibi pla
cet et cum perveniet ad aliam ci
vitatem quam tendit extunc di
spostis suis rebus dimittit illud
animal quod conduxit in tali do
mo que ibidem etiam althab vo
catur in qua itaque etiam talia ani
malia conducuntur et extunc cu
stos illius domus recipit ipsum
animal et pabulat et dum po
terit domino suo cum lucro re
mittere vel si non statim sibi re
mittere poterit extunc ipsum
equum vel animal extra civitatem
ducat ad viam et tunc solum re
vertitur ad civitatem et ad do
mum domini sui quam exiit et ta
le pactum et consuetudinem habet
inter se omnes custodes talium do
morum predictarum nam quisvis
custos talium domorum agnoscit
equos et animalia alterius no
minati licet remote distent et
taliam animalia que itaque condu
cuntur noscunt omnia itinera et

sepissime per longam viam sola
revertuntur absque aliquo peri
culo animalium furum vel latro
num et tales domus in quibus
itaque talia animalia queruntur
et precio conducuntur sunt illa
rum principum regum et terrarum
dominorum qui ex hijs magnum
recipiunt thesaurum et custo
des talium domorum etiam ex hijs
magna lucra consequuntur et
huiusmodi domus quondam
ante natiuitatem domini fuit
in loco quo deus homo natus
fuit. **H**ec temporibus natiui
tatis domini ipsa domus totaliter
fuit destructa ita quod in ipso lo
co penitus nil remanserit nisi
paucum vel vile tugurium ante ip
sam speluncam sed parietes
fidiles et mui lapidei diruti ad
huc ibidem steterunt et super are
am ipsius loci ante ipsum tugu
rium panes vendebantur. **Q**uia
consuetudinis est in omnibus par
tibus orientis quod in omnibus
civitatibus et villis nisi in vno
loco panes comportantur et ven
duntur et de omnibus venditis
reges et terrarum domini de re
spere recipiunt partes suas et
postquam dauid rex israel fuit ef
fectus extunc postmodum do
minus ysai patris sui ad vsus
regios permansit: sed precedente te
pore cum iherusalem et tota circum

terra tota fuit destructa: de ip
sa domo nullus curavit. h. p. ma
fit et fuit totaliter destructa ita
q. n. l. nisi muri lapidei et fidi
les diruti ibidem adhuc p. ma
serunt et in eius area ut dicitur e
panes vendebantur in signum
q. locus ad usus regios p. ma
neret. h. in spelunca et tugurio
ligna et h. m. o. i. omnia que ad
for. puenerant et vendi non po
terant et sup. manserunt quousq.
vendi poterant reponebantur et
asini et animalia villanorum q.
ad for. puenerant ibidem in et
circum tugurium ligabantur et cu
ut predictum est omnis populus
vtriusq. sexus p. p. ter edictum
ce. aris ad profitemdum quibus
ad civitate et villa de qua na
tus erat redisset et venisset:
extitit ioseph cum maria tarde i
crepusculo et quia tarde erat et
omnia loca et hospicia eent occu
pata et hominibus extraneis et
hospitibus essent plena et quia
pauperes erant: tota civitate
circuibat et nullus eos hospitaere
volebat. Et specialiter cum homi
nes vidissent maria iuvenicu
lam sup. asinum sedentem itinere
lassam trementem et suspirantez
ac gravidam partuq. vicinam
in tota civitate nullus eam in
tectum vel hospiciu vel domuz
recipere voluit. Unde ioseph

maria in illud tugurium et spelu
cam duxit de quibus tunc nu. l. q.
homo curavit et ipa spelunca ea
de nocte de. p. nobis in tanta
paupertate de maria virgine abi
q. dolore p. tus put. decuit. fuit
homo natus et in ipso tugurio
ante speluncam adhuc puu. p.
sepe lapideam circa vni. v. l. ne
longitudinem longum in muro
muatu adhuc ibid. ab antiq. re
mansit ad q. bos paupis que
ecia. nul. q. hospitaere potuit fuit
alligat. iuxta que ecia. ioseph
asinum suum alligavit et in illd.
p. sepe beata virgo maria puu
lu suum vagietem p. am. vili
b. involutu. ate asinum et boue
prout melius potuit in fenuz
posuit et reclinauit. Unde e. sci
endū q. in omnibus partib. or.
entis est consuetudinis q. in oi
bus stabulis sunt q. plurima
p. sepe lutea vel lapidea et vni
quodq. p. sepe est circa truz
pedum longitudinez ita q. se
per quibus equus vel animal
habet per se suum p. sepe spe
ciale et tale vnum lapideum p.
sepe in tugurio ab antiquo ad
huc permansit in quod beata
virgo maria filium suu. reclia
uit. sed in stabulis regum et
principu. et nobilium sunt lon
ga p. sepe in qb. sunt inter
sticia p. quousq. eq. vel animalia

Ceterum locus ubi angelus
domini pastoribus tunc cum
luce et magna claritate deus ho-
minem natum nuntiavit distat
a bethleem ad dimidium milia-
re illius patrie. Et in eodem lo-
co dauid etiam oues pascebat
et a fauibus ursi et leonis eas
ibidem erpiebat. Unde quidam
libri continent quod pastores re-
gionis illius bis in anno scili-
cet in solsticio vernali et hyema-
li vigilias supra greges suas
custodire consueuerunt. De qua
bus est sciendum quod terra cir-
ca bethleem et terra promissio-
nis et tota terra orientis mira-
biliter est disposita et pro ma-
iori parte in montanis sita et
in aliquibus locis hyemis vix
ab estate discernitur et distin-
guitur. et in aliquibus locis est
multum frigidum et in aliqui-
bus locis secundum suum tempus
est hyemis et estas sicut in par-
tibus istis secundum situacionem lo-
corum in vallibus planicie vel
montanis. nam frequenter in
aliquibus locis in montanis
in mense augusti nix repitur que a
villanis in speluncis compri-
mitur et in palliis ad forum de-
portatur que a nobilibus emi-
tur et in peluis super menses ad
infrigidandum potum eorum po-
nitur. sed dum discipiuntur

statim more suo pereunt et dis-
soluuntur. sed communiter in om-
nibus partibus orientis in esta-
te pre inestimabili solis ardo-
re penitus nil viriditatis potest
crescere vel nasci. nisi in aliqui-
bus nemoribus vel umbracu-
lis vel iuxta fluentia in ortis in
quibus tamen quater in sep-
tiana per omnia funditur irriga-
tur. sed septembri et octobri ad-
uentibus sole ibidem pau-
lulum declinate. extunc grami-
na et huiusmodi viridia ibidem in
capis communiter crescere incipi-
unt sicut in partibus istis in
marcio et aprili. et in hijs men-
sibus marcio et aprili et in ali-
quis locis segetes sciuntur
et reserantur. sed communiter in
maio secundum locorum situacionem
sed iuxta bethleem plusquam in
alijs locis sunt multa loca ubi
rima et pascuosa et circa festum
natiuitatis domini ibidem or-
deum incipit habere spicas in
agris. ita quod ex alijs locis bo-
nes ibidem mittunt equos su-
os et mulos ad impinguescen-
dum et emunt ibidem ordeum
in agris per mensuram et ven-
ditores ordeorum habent ad
hec stabula specialia in capis
in quibus equi et muli et anima-
lia mittuntur quousque impin-
guantur. Et vocat ibidem coister

ab incolis temp? circa natui-
tate dñi tps ad herbas in eoz
lingua. et q? tpi? natuuitatis
dñi erat fūma pax in toto mū-
do et inter bethleē quo angel?
dñi tūc pastoribus apparuit
erat dimidiū miliare et via ali-
quātulū longa. nec erat eciā
aliq? frigus in quo vis esset: ex
tunc ibidē pastores p totā hy-
emē die noctuq? de loco ad lo-
cū cū suis gregib? simul in pa-
scuis p manserūt put adhuc
ibidem faciūt in pntem diem.
h vt ad ppositum redeat.

In dieb? illis dñi **¶ Ca. viij.:**
itaq? exijt edictu? a cesare au-
gusto erat herodes rex iudee a
cesare et romanis cōstitut? et nō
erat iude? vel rex iudeoz natus
Sed idem cesar august? et ro-
mani regnū iudee et q? pluriās
alias tias et puincias vsq? ad
fines indie p fidiis et caldee hie
potestati subiugauerūt et potē-
ter possederūt. Unde ones homi-
nes in omib? ptibus indie et
orientis caldee et p fidiis optie
sciuerūt q? herodes alienigena
a cesare et romanis rex iudee fu-
it cōstitutus et nō de semine re-
gali vel iudeoz nat? vt in ip?o
temporibus qñ de? fuit homo
nat? impleret pphetia daniel
qui inter alia sic ait. **Cum ve-
neit sanct? sctorū: cessabit vn-**

ctio vestra. Verūtamē in paz-
tib? oriētis et vltimarinis ad-
huc iudei in sua malicia perfidi-
a et duricia pseuerāt dicētes
q? p longuz temp? post natui-
tate xpi eoz vntō nō cessasset
h q? pluriōs reges habuissent
h nō negāt herodē fuisse p feli-
tum ex patre iudeo et matre gē-
tili chananea p creatū. Vñ cri-
stiani eozū p fidiam ex eorum
patriarche iacob pphā cōfūdūt
qui ait. Non auferet sceptrū
de iuda et dux de femore ei? do-
nec veniat qui mittendus ē et
ipse est expectatio gentiū et q?
pluime alie qstiones sunt inf-
xpianos et iudeos in oriente de
quib? inter eos in hīs ptib?
non est eis cura de diuersis ar-
ticularis et causis de quib? p sin-
gula longuz eēt enarrare. h vt
ad ppositū redeat. **¶ Ca. viij.**

Quia itaq? vt sup? di-
ctū est in bethleem in
spelūca deus homo ef-
set nat?: extūc idem omnipotēs
de? qui semp ppe est omib? in-
uocantib? eu in veritate ipsam
stellā p balaam pphetatā et per
longissima retroacta tēpa per
duodecā astrologos ab indis
p fidiis et caldeis sup montē vau-
vt dictū est cōstitutos remote
et anxie expectatā et obseruatā.
Hanc stellam eadem nocte

et hora qua ipse deus fuit homo
natus tunc super eundem mon-
tem uans in modum solis radi-
antis ori fecit et illuminauit
vniuersum celi firmamentum et pau-
latim in modum aquile super ip-
sum montem ascendit et per to-
tam illam diem in vno loco su-
per eundem montem in primo in-
tersticio aeris immobilis per-
manfit ita quod cum sol in meri-
die pertransiuit quasi nulla erat
distancia in claritate inter ip-
sam stellam et solem. Unde quod
dam libri continet quod ipso die
natiuitatis domini elapso hec
stella ascendit sursum ad celi
firmamentum sed ipsa stella pro-
ut in partibus istis in ecclesijs
depingitur non fuit formata
sed habuit quod plurimos longis-
simos radios faculis ardentio-
res et quasi aqua volitans et alis a-
erem verberans sic radij stelle
circumouebantur et ipsa stella
habuit in se formam infatuli et
desuper signum crucis et audita
est vox in stella dicens. Nat-
us est hodie rex iudeorum qui est ex-
pectatio gentium et dominator
eorum ite ad inquirendum eum et
adorandum.

Ca. ix.

Ad roborandam ergo
fidem gentium et ad
firmandam materiam
et rem gestam omnipotens deus

cuius providencia in sui disposi-
tione non fallitur qui prout ait
paulus vocat ea que non sunt
tamquam ea que sunt ex sua provi-
dencia hoc egit et disposuit ut quod
in veteri testamento vocem de-
deat ex asina balaam hanc stel-
lam prophetatis quod etiam
in inchoatione noui testamen-
ti daret vocem ex stella per eun-
dem prophetam balaam gentibus
prophetata. Unde tunc vniuersi
homines vtriusque sexus omnium
illarum terrarum orientis partium
et regionum visa tam mirabili
rara et insolita stella et tali voce
ex ipsa audita ultra modum fu-
erunt perterriti et admirati et ip-
sam esse stellam per balaam pro-
phetarum gentilem prophetam et a lon-
gis retroactis temporibus desi-
deratam et expectatam esse non
dubitauerunt. Et extunc tres
reges qui in partibus et terris in
die caldee et phidias regnabant
de ipsa stella inforti et de ipsa
pastrologos et doctores et pro-
phetas instructi multum sunt
gausi quod ipsorum temporibus ipsam
stellam tam longis ante tempo-
ribus prophetata videre meru-
erunt quam tam longissimis
temporibus omnes populi tam anxie
expectauerunt et videre deside-
auerunt. Unde hi tres reges glori-
per mirram et maximam eorum

terraz a regnoz distanciaz se
pati a quibus de alio pemit? ig
nar? - h vno tempe de ipsa stel
la informati cu ditissimis mu
nerib? xeris a misticis ac no
bilissimis ornamentis a varijs
a diuersis vestimentis ac orna
tu regio cum equis mulis a ca
melis a thesauris infinitis a
maximo a ingeti comitatu ex
ercitibus a apparatu put orna
tus a nobilius potuerit ad in
quirendu dominu a regē iude
orum natu a ipsu ad adoradu
se preparauerit put vox de stel
la dixit precepit a pdicauit et
tanto nobili? a honestius se p
pauerunt qntum sup se regez
alio re natum cognouerit que
inquirere a adorare pposuerit
a omne eorum expeditioem in
tobus gregibus a armentis
cum alijs eorum lectisternijs a
vtensilib? a ditissimis a nobi
lissimis preparamentis a om
nib? necessarijs que ipsis a eo
rum exercitibus ac comitatu
sufficere possent: copiose preie
fecerit in multitudine qpluri
moz camelorum a iumentoz
Nam osuetudinis est in orie
te a in omib? ptibus vltima
raris: exceptis magnis ciuita
tib? q in omnibus locis a vil
lis sunt qpluima delectabilia
hospicia a amena in quib? p

maiori parte omnia comesti
bilia a pabula a huiusmodi in
optimo foro reperuntur - h pri
cipibus a dominis qui cu ali
qua multitudine incedunt in
ipsis non sunt comoda - h lecti
sternia a huiusmodi vtēilia ad
cameram a ad coquina ptine
cia necessaria cum principib?
a omibus nobilib? portatur i
mulis iumentis a camelis. **N**a
comuniter ibidem homines p
pter inestimabilem a intolea
bilissimu solis ardorem semp
de nocte equitant ambulat a
vagantur. **C**eterum de regnis
a terris istorum trium regum
gloriosoz qui se itaqz tam no
biliter ad inquirendum a ad
adorandu dnm preparauerunt:
Est sciendu q tres sunt **I**ndie
quaz ones terre a regiones p
maiori pte sunt insule a ones
hæ terre regioes a insule sunt
aquis a desertis ac serpētib?
maximis a alijs animalib? pi
culosissimis a venenosis
a paludibus turbidissimis
in quibus crescunt arūdines
tam grosse et alte qex hjs in
partibus illis domus a naues
construunt. **H**ūt diuise a ab
inūcem separate a in vna q
qz istarum terrarum a regio
num terris a insulis nascuntur
a crescunt herbe et animalia

ac bestie pre alijs speciales ita
q̄ vltra moduz periculose et la
boriose de vna terra regioe vlt
insula ad aliam puenitur. vñ
de legitur q̄ assuer⁹ regnavit
sup centum viginti q̄q̄ p̄m
cias ab india vsq̄ ethiopia.
N prima ergo **Ca. x.**
india fuit regnum nubye in q̄
tēporibus natiuitatis domini
regnavit Melchior qui domi
no aurum obtulit cuius etiā
inter alias terras fuit regnuz
arabye in quo mons synai est
situs et mare rubrum. Et per il
lud mare rubrū de syria et egip
to ad indiam faciliter naviga
tur. sed mercatores et alij homi
nes nati de ptibus asmarinis
transire nō permittuntur. quia
soldanus ab ista parte maris
rubri in insulis fortissima ha
bet castra in quib⁹ captivi no
biles detinēt et ab illis castris
cauetur ne aliquis homo de p
tibus asmarinis nat⁹ ad par
tes et terras indie transeat ne
quis presbitero Johāni dño
indorum vlt alijs regibus in
india et oriēte aliquas litteas
de regib⁹ xpianis deferat vel
conspiracōes. sed homines ico
le de ptibus vltimarimis na
ti nō trāsire p̄mittuntur. sed
tamen de negocijs eorum qua
re transeant multum diligēt

8
examinantur. et ecōverso pres
biter iohannes domin⁹ indoz
ab alia parte maris rubri eti
am habet castra fortissima de
quibus etiā eodem modo caue
tur ne aliquis de partibus ill
trāsseat ad dominū soldanū in
suum detrimētū. Vnde fratres
minores augusti mēses carne
lite et predicator es et mercato
res et alij homines de partibus
asmarinis nati et ad partes in
die volentes transeunt et circu
unt p̄ regnum psarum per viā
multum longam tediosam et
laboriosā. sed peregrini et mer
catores qui de india p̄ maē ru
brum transeunt. dicunt q̄ to
tus fundus maris rubri fit tā
rube⁹ q̄ p̄ rubedie fūdi desup
existenti aqua vt vinuz rubeū
appareat rubea licet fit vt al
terius aque coloris et est salsa
et clara quod in profundissio
eius lacu et fundo lapides vlt pi
sces vlt aliq̄ alie res bene disce
nantur. et ipsum mare rubrū
est triangulariter formatum
et incidit et fluit in terras ex oc
ceano et est circa quinq̄ vel q̄
tuor milliaum latū in eius la
cu lacu vbi filij israhel sicco
pede tranfierūt quādo pharao
cum exercitu suo eos fuit inse
cut⁹ et ibidez submersus et ex
ipso mari rubro alius fluvius

transit per egiptum et per illud
fluvium quod plurima ditissima
et nobilissima mercimonia de
oriens et india transiunt in egi
ptum cariam et babiloniam et
alexandriam que de india per
universum mundum deportan
tur et deferuntur. ¶ Ceterum to
ta terra arabya in qua mons
sinay est situs: est multum rubea
et lapides pro maiori parte et quod
plurima specialia ligna que ibi
dem crescunt et quicquid de ta
libus ibidem nascitur vel cre
scit et reperitur: est multum ru
beum. unde in modum et forma
tenuissimam radicem ibidem op
tinum et multum nimis aurum
rubeum ibidem reperitur. et ibi
dem etiam in monte vena sina
ragdina reperitur que nimis
laboriose et artificialiter excidi
tur et multum diligenter a mi
nistris soldani custoditur. Et
ista terra arabya quondam presbi
tero iohanni totaliter pertine
bat. sed nunc pro maiori par
te pertinet soldano. sed tamen quod
mercimonia de india transire
permittantur pacifice et propter
alias causas soldanus ex illa
terra arabya dat tributum presbi
tero iohanni in presentem diem. sed ut
ad propositum redeat. ¶ **C**apitulum
Tem in secunda india fuit reg
num godolpe in quo tempore

natiuitatis domini regnavit.

Balthasar qui domino thub
obtulit cuius etiam inter alias
terras fuit illud antiquum regnum
saba in quo plus quam in alijs ter
ris et partibus orientis specia
liter crescunt quod plurima nobi
lissima aromata et specialiter
plus quam in alijs mundi parti
bus crescit ibidem thub quod
extillat ex specialibus arboribus
in modum gummi et in alijs ter
ris parum vel nil reperitur.

¶ **I**tem in tertia india fuit
regnum tharsis in quo tempore
bubus natiuitatis domini regnavit
Jaspar qui domino miriam
obtulit cuius etiam inter alias
diuersas terras fuit illa famo
sissima insula egrisoulla voca
ta in qua nunc corpus beati thome
apostoli quiescit in qua etiam plus quam in
alia mundi parte vel terris crescit
mirra et crescit super libas in mo
dum spicarum adustarum formatas
in maxima quantitate et dum in her
bis matuescit: est tam mollis quam
vestimentis transiunctum se co
nectit. et extunc quod plurime zone
et corde per ipsas herbas trahuntur
et illis sicut cera mollis ab
strahitur et exprimitur et eodem modo
et forma crescit thimiamen.

¶ **Q**uapropter ex magis prouidentia
et predestinatione divina nouimus
fore sancti quod hi tres reges gloriosi

9

Melchior Balthasar et Iaspar ex tribus terris illis in quibus mūera crescebant que domino offerre debebant ex antiquo p̄sagio p̄phetata plus q̄ de eorum maioribus regnis debebant reges appellari. Vñ ait dauid reges tharfis et insule munera offerēt reges arabū et saba dona adducent. et eorum maiorū regnorum nomina s̄b̄ticentur. nam tūc temporis ipsi reges gloriosi ex parte eorum regnorum et terrarum fuerunt bynomij. **¶** Nam melchior rex nubye et arabum vocabatur. Et balthasar rex godolpe et saba dicebatur. Ac iaspar rex tharfis et insule egyptoulle appellabatur et regnum tharfis nominatur. quia ipsi insule fuit annexum ad differēciam aliarum ciuitatum et insularum eorum nomina specialiter exprimuntur s̄ vt ad p̄positum redeatur. **¶ Ca. xij.**

Post q̄ vt dictū ē h̄i tres reges gloriosi itaq̄ cum thesauris p̄opa et ornamentis ac comitatu et diuersa expedicōe se nobilit in omnibus et per omnia preparassent et exātes fines regnorum suorum et quibus de proposito et intencione alterius penitus ignarus propter multam et in

miam et longam inf̄ eos et terras eorum distanciam. tamen vnumquēq̄ regem et suum exercitum et comitatum et expeditionē stella eque bene precedebat et stella cū eūtibz ibat et cū stātibz stabat et de nocte nō vt lūa vel stella. sed vt sol radians in virtute sua omnia ipsorum itinera illuminabat et in omnibus ciuitatibus et vilis que tunc temporis propter pacem die noctuq̄ in vniuerso mundo non clauderentur p̄ quas transierūt de nocte videbatur eis esse dies. Vnde homines et habitatores omnium illarum ciuitatum et locorum per q̄s et que itaq̄ de nocte transierāt vltra modum fuerūt perterriti et ammirati nam viderūt reges et maximos exercitus et comitatus cum maxima militia et expeditione per eos transire quibus per onem eorum via de nocte erat dies nesciētes unde venerūt vel quo tenderent. et de mane videbant terram in locis eorum vestigijs equorum et iumentorum conculcatam. unde omnes homines p̄ quos itaq̄ transierant facti sunt sic i extasi et ex h̄is maxima questio fuit in populis vniuersis temporibz longis. et postq̄ h̄i tres reges gl̄osi fines regnorum

fuerunt egypti et ad alias terras et regiones ignotas peruenit: extunc per omnes aquas deserta montes planities et valles et paludes horribilissimas absque aliquo impedimento transierunt. si erant eis omnia prava in directa et aspera in vias planas et nusquam de die vel nocte quiescebant vel suspicia capiebant. si tamen ipsi quod eorum exerat et expeditio et ipsorum equi et omnia eorum animalia et iumenta absque cibo potu et pabulo quousque bethleem peruenire permanserunt et ipsis omnibus in via nisi una dies uniuersum videbatur et sic deo et stella duce tercio decimo die natiuitatis domini orto iam sole de terris et regnis eorum in iherusalem peruenire de quo nulli dubium. Nam adhuc maria et infantulum ipsum in loco et spelunca qua natus fuerat in presepio inuenerunt et de tam breui et celeri eorum transitu multi libri mirantur. Nam aliqui libri dicunt eos in dromedaribus et alij libri dicunt per hunc et illum modum in iherusalem et bethleem eos tam breui et celeri peruenisse. De quibus est sciendum prout dicit in omelia Grego. Si diuina operatio humana ratione comprehendere possit non esset ammirabilis: nec fides merum haberet: cui humana

ratio preberet expimentum. Nam ipse deus qui in veteri testamento abacuk prophetam de iuda in babilonia et caldeam ad danielum in lacu leonum ultra centum diebus in exitu et reditu cum capitulo duxit et reduxit et festum ipsum in locum suum restituit et reduxit. Ipse idem deus in instante nouo testamento: ipsos tres reges de oriente et caldea in tredecim diebus in iudeam ducere erat potes in simili absque aliquo impedimento. Et ipse deus cuius virginis partum idem abacuk in medio duum animalium expavit sic ipse etiam in signo et typo huius partus virginis seris et claustris non apertis danieli in lacu leonum prandium attulit et portauit itaque ipse idem deus in instante nouo testamento per natiuitatem suam ad humanos oculos clauso virginis utero infracto exiit et post suam resurrectionem ad suos discipulos ianuis clausis intrauit. Et sicut danieli et suis sociis in chammio ignis positus: ignis non nocuit nec odor fumi vel ignis erat in eis. Dic istorum trium regum gloriosorum temporibus beata virgo maria deum et hominem genuit et intacta permansit. Et si diligenter scriptura perscrutatur omnia que deus in veteri

testamēto p danielē-abacuk
a ysayam a nīcheaz a alios
seuos suos propbetas in ty
po promissit a ondit. **H**ec ideo
deus instante nouo testamēto
in hīs a cum hīs tribus regi
bus gloriofis primicijs genti
um a eorum uocacōne a prim
icijs ex gentibus uirginuz mi
sericorditer a totalit factis ad
impleuit a confirmauit. s. vt
ad ppositū redeat. **¶ Ca. xiiij.**

Potissimz enim deus hos
tres reges a eorum ex
erātū sicut abacuk i
momento de oriente in iudeaz
pduxisse. s. licet ipse omipotēs
deus vt exinamiret semetipsum
a pro nobis in uolūtaria pau
pertate humanitate a fragilita
te fuerat natus. tamen ipsaz su
am natiuitatem uoluit omni
bus demonstrare miraculose
a cum sua deitatis a maiesta
tis potēcia omnibz in celis et
in terris gloriose. sed vt ad p
positū redeat. **¶ Ca. xiiij.**

Quoniam itaqz hī tres re
ges gloriofi quis ex
itinere suo cum suo
exercitū expeditōe a comitatu
ciuitati iherusalem ad duo mi
liaria appropinquarent extūc
nebula densa a caligo tenebro
sa uniuersam coopuit terram
a in ipsa nebula a caligie stel

lam amiserunt. **V**nde ait p̄sa
yas **D**urge illuminare iheru
salem quia uenit lumen tuum
a gloria domini super te orta ē
quia ecce tenebre cooperuerūt
terram a caligo populos a c.
Et cum ipsi tres reges ut supra
dictum est quibus cum suo co
mitatu expeditōe a exercitū
ex speciali itinere prope iheru
salem uenissent. **E**xtūc melchi
or rex nubye a arabum cū suo
exercitū primus iuxta iherusa
lem uenit a iuxta montem cal
uaie sup quem postmodū cru
cifixus est ihesus in nebula et
caligie resedit nutu dei. **E**t eāt
tunc temporis mons caluarie
rupis p se circa duodecim gra
duum altus super quē scelerā
ti plectebantur a interficiebā
tur. a iuxta hunc montem eāt
triuuium unde ibidem propter
nebulam a caliginem a uie ig
noranciaz melchior cum suis
remansit nec ulterius plus p
cessit. **E**t propterea postmodū
cum uenerabil' helena ipsū mō
tem caluarie a sepulchrum cri
sti a alia loca sancta in vna cō
prehendit ecclesia. **E**xtūc post
modum presbiter iohānes et
alij principes de regno nubye
quo melchior erat rex ex hac
rupe durissima mōtis caluarie
paruam capellā laboriose ex

sculpere fecerūt quā in hōre dī
et sue mris marie et triū regum
dedicauerūt et consecrauerūt in me-
moriale sēpitnū. Et illa capel-
la p̄tinz solūmō xp̄ianis de r̄g-
no nubye qui ibidem nubya
uocantur et illis est solūmodo
specialiter deputata et uocatur
ibidē capella triū regū nubya-
norū in p̄sentē diē. Sed nūc
sarracēi ianuas ip̄si? capelle la-
pidib? obstruxerūt et illa capel-
la ē s̄bt? mōtē caluarie excisa.
Ceterz post q̄ melchior rex
nubye et arabū itaqz cū suo ex-
citu iux mōtē caluarie in nebu-
la et tēbris paz resedisset. Ex-
tūc i eadē nebula et caligie bal-
thasar rex saba et godolie cum
exercitu suo uenit ex itinere spe-
ciali et iuxta montem oliueti i
villa parua que ibidem gali-
lea uocabatur resedit in tene-
bris et remansit. Et de eadē vil-
la parua multuz loquitur euā-
gelista et sacra scriptura. **N**az
in ea apostoli et discipuli ante
resurrectionē domini et post p̄-
ter metū iudeorū extra ciuitatē
iberusalē sēp secrete ueniē cō-
fuerūt. Et i ip̄a pua villa dñs
post resurrectionē suā discipu-
lis suis sēpi? apparuit. vñ dic-
scriptura. **P**recedet uos in gali-
leā ibi eū uidebitis et pluzima
alia de hac pua villa sac̄ nar-

rat scriptura. s̄ est alia terra q̄
est prināpat? que etiā uocat̄
galilea et distat ab iberusalēz
ad tres dietas uel circa. s̄ ut ad
p̄positū redeat. **C**ar xv.
Quia itaqz h̄ duo re-
ges melchior et bal-
thasar in locis supra
dictis in nebula et caligie et te-
nebris s̄sistebāt: extunc pau-
latim nebula et caligo sursum
ascendebat. Sed stella nō ap-
paruit. vñ dum se p̄pe ciuita-
tem esse uidissent: extunc quis
rex de alio adhuc ignar? cum
exercitu suo uiam uersus ciui-
tatē arripuerunt. Et dum uē-
sissent ad truium iuxta montēz
caluarie: extūc iaspar rex thaz-
is et insule egrisoulla cum ex-
ercitu suo supuenit et utiqz h̄
tres reges gloriosi cum om̄ibz
eorum exercitibus et expedicio-
nibus quibus de terris et regnis
suis ex uia speciali i hoc truiuo
conuenerunt. Et licet vn? nun-
q̄ alter? p̄sonā uidisset. tñ in
oscula et amplex? ih̄iml? p̄ gau-
dio ruebāt. Et quibus diuisor̄ el-
sēt p̄diomatū et liguar. tñ vni
cuiqz uidebat q̄ alt̄ suā loq̄lā
loq̄ret et cū uisusqz alt̄i cau-
sā sui itineris exposuissz et i h̄is
p̄ oia uocord assent: extunc mul-
tum leuiores et ardentiores in
eorum negocijs sunt effecti:

Et extunc nebula et caligo to-
taliter abscessit et itaqz ex ino-
pinato et improuiso orto iam
sole ciuitatem iherusalem intri-
uerunt. Et cum ipsi reges cog-
nouissent qd illa esset ciuitas
iherusalem regalis qua antea
olim predecessores eorum et caldei
sepius obsiderunt et destruxerunt
multum sunt gauisi sperantes in
ea regem iudeorum natum in-
uenire. h de tam forti et valido
et inopinato et improuiso ipso-
rum introitu herodes et vniuersa
ciuitas est turbata et commo-
ta. Nam tantus erat eorum ex-
ercitus expedicio et comitatus qd
eos intus ciuitas capere non po-
terat. sed pro maiori parte ex-
tra ciuitatem manserunt et eam
quasi obsidione circumuallau-
erunt et totaliter circumdederunt.
Vn inter alia ait ysaias. For-
titudinis gentium veniet tibi in-
uidacio camelorum operiet te dro-
medarum effa et madyan et om-
nes de saba venient aurum et
thuris deferentes et laudem domini
annunciantes. omne pecus cedron
congregabitur tibi arietes na-
baoth ministrabunt tibi. Vn
de est sciendum qd prout est su-
pradictum qd ipsi tres reges om-
nem expeditionem suam in mul-
titudine pecorum diuersorum p-
ut in partibus illis est consuetu-

11
dinis preire fecerunt et de gene-
ribus arietum nabaoth in par-
tibus illis adhuc vndiqz com-
muniter permanserunt et sunt
magnum arietes qui omnem pin-
guedinem quam alij arietes in
posterioribus corporis intus ha-
bent. hanc pinguedinem ipsi a-
rietes nabaoth habent in cau-
da et quasi parum vel nichil ha-
bent in corpore. et latitudo ipsius
caude extendit se iuxta latitudi-
nem corporum et longitudo vlti-
medietate crurum posteriorum.
Et aliquando reperitur talis ari-
es qui cum est excoiat qd cau-
da plus ponderat quam reliqua pars
corporis vel medietas eius. Et
ex istorum arietum genere deue-
nerunt arietes siluestres qui sunt
multum magni et pingues et for-
tes habentes magna cornua
grossa et pilos ut capriolus et
in maximis turmis in simul in-
cedunt et venantur et capiuntur
cum canibus et leopardis et dum
venantur et currunt per ventum per
maximum spacium audiunt. h dum
a canibus et leopardis tenentur
penitus se nil mouent vel defen-
dunt licet multum sint fortes. h
ut ad propositum redeat. :
In diebus illis ¶ Ca. xvi. :
cum itaqz hi tres reges ut di-
ctum est cum eorum exercitu ihe-
rusalem intrauerunt tunc herodes

erat ibidem presens iherosoli
mis et erat ibidem a cesare et ro
manis rex iudee constitutus et eta
te annosus. Extunc hi reges
de rege iudeorum nuper nato ab
omnibus in ciuitate querebant
et interrogabant. vñ ait euan
gelista. Cum natus esset ihesus
in bethleem in diebus herodis
regis iudee. ecce magi venerunt
ab oriente iherosolimam dice
tes. vbi est qui natus est rex iu
deorum. Vidimus enim stellam
eius in oriente et venimus ado
rare eum. Audiens autem he
rodes turbatus est et omnis
iherosolima cum illo et congre
gans omnes principes sacerdo
tum et scribas populi sciscitaba
tur ab eis vbi christus nasceretur
at illi dixerunt in bethleem iu
de. sic autem scriptum est per prophetam
et tu bethleem terra iuda
nequaquam minima es in princi
pibus iuda. ex te enim exiet dux
qui regat populum meum isra
hel. tunc herodes clam vocatis
magis didicit ab eis tempus
stelle que apparuit eis et mit
tens eos in bethleem dixit. ite
et interrogate diligenter de pu
ero et dum inueneritis: renun
ciate michi ut et ego veniens
adorem eum. qui cum audissent
regem abierunt et ecce stella quam
viderant in oriente antecede

bat eos usque dum veniens sta
ret supra vbi erat puer. Viden
tes autem stellam gauisi sunt gau
dio magno valde et intrantes
domum inuenerunt puerum cum
maria matre eius et proci den
tes adorauerunt eum et apertis
thesauris suis obtulerunt ei mu
nera aurum thus et mirram.

D Et hoc quod Ca. xvij.
re isti tres reges prius
in iherusalem quam in beth
leem venerunt. multi libri di
uersimode declarant et expo
nunt de quibus quamplurime cau
se sunt scripte de quibus per
singula longum esset enarra
re. Sed inter ceteras cau
sas erat vna quod herodes et ciui
tas propter introitum ipsorum
trium regum fuit turbata. quia
videbant ipsos reges esse et eo
rum exercitum de oriente et caldea
qui ex permissione diuina ip
sam ciuitatem ab antiquo se
pius et terram iudee obsederant
et destruxerant et eius reges fu
runt persecuti: quod hi regem iu
deorum nuper nouiter et bre
uiter natum ex remotissimis
terris et longinquissimis par
tibus orientis et caldee ad ado
randum puenerunt. Et quia hero
des erat p̄selitus et alieigea a ce
sare et romanis rex iude constitutus.

et de eius expressu herodes et in
dei timuerunt et de eorum vero re
ge nouiter nup nato que alij
reges adorare uenerunt non cu
rauerunt sed maior causa fuit
quod ipsi tres reges amissa stella
ex prouidencia diuina iherusa
lem ex improviso coacti intra
uerunt quia iherusalem fuit ci
uitas regalis et reges iude actu
semp in ea habitauerunt et do
ctores in lege et scribe in pphe
tis et scripturis semp specialit
in ea presentes fuerunt ut ip
si iudei et scribe natiuitatem do
mini et eius natiuitatis locum
prescientes nullam demceps pos
sent pretendere uel habere ex
cusacionem ad eorum pfidiaz
ab omnibus detestandam et fi
dem gentium roborandam. **Na**
Gregori in omel. sic ait **Jude**
os profecto bene ysaac euz ia
cob filium suum benediceret pre
signauit qui caligans oculis
et prophetyans in presenti fili
um non uidit. cui tamen i poste
rius multa preuidit. quia mini
mum iudei prophete spiritu erat
pleni sed ceca. quia euz de quo
in futuro multa predixerunt. tunc
in presenti positum non agno
uerunt. **Nam** cristum natum
despexerunt que ante nascitur
longe presciuerunt et non solu
quia nasceret presciuerunt. s

etiam locum ubi nasceretur ihe
rodi demonstraerunt ut ipsa
eorum sententia fieret ipsis i
testimonium damnacionis et
nobis adiutorum credulita
tis. sed ut ad propositum redeat
tur.

Ca. xviii.:
Qui itaque tres reges
de loco natiuitatis re
gis iudeorum nup no
uiter nati per herode et scribas
et doctores iudeos pleni et eent
informati et cum eorum exerci
tu et expedicionibus ab herode
et iherusalem recessissent et ciui
tatem essent egressi. extunc mo
re solito et priori iterum eis stel
la apparuit et eos sicut prius
usque in bethleem antecessit que
distat a iherusalem ad duo p
ua milia illius patrie et i ipo
itinere iuxta eundem locum et eol
dem pastores quibus angelus
domini cum multitudie celestis
milicie in magna claritate na
tiuitatem domini annunciauit.
iuxta hos pastores idem tres
reges cum eorum exercitu transi
erunt et ipsi pastores cum uidis
sent stellam statim accurrerunt
et dixerunt quod in tali fulgore et
claritate ipsis angelus appa
uit qui ipsis natiuitatem domi
ni annunciauit et omnia que
ipsis ab angelo dicta fuerunt
et que secundum dictum in bethlee

viderunt et audierunt et acta fu-
erunt: per omnia narrauerunt
que ipsi reges et eorum exerci-
tus auide et libetissime audie-
runt et uerba diligenter confi-
derauerunt et ex uerbis et testi-
monio pastorum multum sunt
gausi et de allocutioe stelle et uo-
ce ex ea audita iam penitus mi-
hesitabant. **V**olunt enim qui-
dam libri in oriente quod uox ex
stella audita fuerit etiam uox
angeli qui etiam pastoribus et
ipsis regibus natiuitatem domi-
ni annunciauit et dicunt etiam
iudei in oriente conuersi quod cre-
datur inter iudeos quod angelus
qui filios israel post egressio-
nem de egypto cum columna
ignea precessit quod idem angelus
cuius uox ex stella audiebatur
etiam cum stella ipsos tres re-
ges antecessit. **N**am cum ipsi
reges itaque cum pastoribus lo-
querentur: stella magis ac ma-
gis in sua claritate fulgebat.
Et prout ait **F**ulgencius in suo
sermone. **H**ec due partes scilicet
reges et pastores fuerunt duo
parietes qui ex diuerso uene-
runt et lapidem qui factus est
in caput anguli unitate fidei
agnouerunt. unus paries uenit
ex iudeis et alter ex gentibus
longe a se diuersi erant quan-
to diuersa credebant. **P**osuit

autem in medio lapis angula-
ris qui ad se utrumque parietem
adduceret et utrumque uno nomi-
ne nuncuparet essentque unum
nominem uocabuli qui erant in
una gratia sacramenti. pro christum
enim quod est pax nostra faciens
utrumque unum iudei et gentes
facti sunt unum. **A**d lapidem
ergo angularem uterque pari-
es uenit et uerum angulum ueri-
tas fidei fecit. horum parietum
unus adductus est quando pa-
storibus iudeis christum natum
angelus nunciavit. **E**t alter pa-
ries adductus est quando gen-
tilibus magis nouum spiritus
apparuit. **I**lli scilicet pastores
fuerunt primicie iudeorum **E**t
isti scilicet tres reges fuerunt et
sunt primicie gentium. et isti
scilicet pastores de proximo sunt
adducti. et isti scilicet reges de
longe sunt reducti. prope enim
erant iudei qui christum colebant
et longe erant gentes que ydolum
seruiebant. hoc utique signifi-
cabant pastores qui nascente
christo prope sunt inuenti et magi
qui de longinquissimis partibus
orientis sunt adducti. quod tamen
uenientes licet iudei non essent tamen
regem iudeorum professi sunt et ip-
si ad adorandum uenisse dixerunt
proput dicit euangelista. **h** ut ad
propositum redeat. **Ca. xix.:**

13

Quoniam itaque hi tres re-
ges cum comitatu et
eorum exercitu a pa-
storibus datis eis muneribus
recessissent iuxta bethleem se-
esse cognouissent. Extunc rega-
libus vestimentis et alijs orna-
mentis prout nobilius et hone-
stius poterant se diligenter pre-
parabant et iterum eos stella
precedebat et quantomagis
bethleem appropinquabant
tantomagis stella in suavitu-
te fulgebat et sic eadez die quoniam
hi tres reges a iherusalem ter-
ra prima recedebant extunc i
bethleem terra quasi sexta per-
ueniebant et per plateam de qua
supra dictum est que ibidem
platea cooperta vocabatur tra-
sierunt in cuius fine erat tugu-
rum et spelunca in qua christus
fuit natus et statim super are-
am que erat ante tugurium in
qua panes vendebantur stel-
la stetit immobilis et infra mu-
ros lapideos et fictiles qui ad-
huc ibidem ab antiquo pman-
serunt per modicum interual-
lum stella cum tali et tanta clari-
tate et fulgore se dimersit quod om-
nia in tugurio et spelunca fue-
runt illuminata et iterum mox i
aerem sursum ascendit et supra
locum immobilis stetit sed splen-
dore eius immensus in spelunca

remansit. Et profert ait euange-
lista. Et intrantes domum iue-
nerunt puerum cum maria matre
eius et proidentes adorauerunt
eum et aptis thesauris suis ob-
tulerunt ei munerum aurum thus
et mirram. Et exinde peruenit
in consuetudinem in partibus
illis quod nullus vacuis manibus
et absque osculatione terre ante
pedes soldani vel alicuius re-
gis in oriente ipsis loqui pote-
rit in presentem diem. Vnde fra-
tres ordinum mendicantium ip-
sis offerunt in terris et regnis
eorum poma et pira allegantes
quod aurum et argentum non possunt
possidere que cum magna reue-
rentia et humilitate a soldano
et alijs regibus christianis et gen-
tilibus reuerenter recipiuntur
et sumunt. sicut ad propositum re-
deat. **¶ Ca. xx.**

Fulgencius inter alia
in suo narrat sermone
quod per istorum trium
regum munera in vno eodemque
christo diuina maiestas et regia
potestas et humana mortalitas
designatur et intimatur. Thus
pertinet ad sacrificium. Aurum
ad tributum. Mirra autem ad
sepulturam mortuorum. Et om-
nia hec sancta fides offerre non
desinit dum vnum eundemque
verum deum verum regem verumque

hominem credit et ipse deus qui
sibi in veteri testamento promi-
cias offerri precepit. idem de-
us homo natus promicias gen-
tium suo cultui dedicavit. huius
adpositum redeat. **Ca. xxi.**
Tercio die quo itaque hi tres re-
ges in bethleem dominum que-
sierunt et adoraverunt et sibi mu-
nera obtulerunt: erat ihesus in
humanitate infans in eta-
te tredecim dierum et in huma-
na persona secundum suam etatem
erat aliquantulum pinguis
et pauper culis pannis usque
ad brachia in presepe et feno
iacuit involutus. Et maria
mater eius prout etiam in alijs
pluribus exemplis et libris re-
peritur erat in persona carno-
sa et aliquantulum fusca et in
conspectu eorum trium regum
tunc pallio blaneo pauper-
culo fuit cooperta quod clausum
ante se manu tenebat sinistra
et eius caput excepta facie pa-
no lineo fuit totaliter circum-
volutum et supra presepe sede-
bat et manu dextera caput in-
fantuli ihesu leuabat. Et post
quam ipsi reges terram ante pre-
sepe et manus infantuli humili-
ter fuerunt osculati: extunc mu-
nera sua infantulo ihesu devo-
te et reuerenter obtulerunt. Et
ipsa munera iuxta caput infan-

tuli et genua sue matris in pre-
sepe deuote posuerunt et quod
de ipsis muneribus postmodum
factum fuerit: inferius audietur.
Erat autem Melchior rex ara-
bicum et nubye qui domino au-
rum obtulit tunc minor in per-
sona. Et Balthasar rex godo-
lye et saba qui domino thus
obtulit erat in persona medio-
cris. Ac Jaspas rex tharsis et
infula egyptouille qui domino
mirram obtulit erat in persona
maior et ethiops niger de quo
nulli dubium. Nam inter alia
etiam ait propheta. Coram il-
lo procedent ethiopes et inimici
eius terram lingent. Veniet
ad te qui detrahebant tibi et
adorabunt vestigia pedum tu-
orum. Erant autem hi tres re-
ges et eorum exercitus secundum sta-
turam hominum tunc tempo-
ris reliquorum in personis et
statura multum pusilli. Ita quod
omnis populus mirabatur et
hoc testimonium ipsis perhi-
bit de remotissimis et longin-
quissimis partibus orientis et
fimbis terre illuc peruenisse.
Nam quam tomagis est ver-
sus ortum solis tanto minores
et debiliores ac teneiores nascun-
tur homines. Sed herbe sunt
calidiores et meliores et aroma-
ta nobiliora et meliora existunt.

NB. ✱

14
Et serpentes et huiusmodi vmes
periculosi sunt venenosiore et
longiores et grossiores et omnia
animalia et volatilia siluestria
et domestica sunt maiora et ra-
riora. Nam dicunt indi et alij
hoies qui de partibus orientis in
iberiam et alias circa partes cau-
sa peregrinacionis vel mercimo-
riorum seu delectacionis quoti-
die et frequenter pueniunt quod
in partibus et regnis istorum
trium regum in ortu diei et au-
roria sol cum talia tanto strepi-
tu et fragore ac horribilissimo so-
nitu solari audiat quod nisi
quis sit consuetus nullus pos-
set tolerare. Et ultra illas terras
et partes nascuntur homines im-
mense parui qui pro sonitu fir-
mameti nascuntur surdi et per-
signa emunt et vendunt ac ope-
rantur et sunt homines in tempo-
ralibus multum astuti et ditis-
simi mercatores et tales homi-
nes et complures alij homines ra-
ri ad partes regni iudee syrie
et egypti frequenter perueniunt
de quibus singulariter longum
esset enarrare. Et ut ad propositum
redeat.

Ca. xxij.

Et sciendum prout
etiam est supradictum
quod hi tres reges de reg-
nis eorum complurima ditissima
et nobilissima munera et orna-

menta more regali ad offeren-
dum domino secum sumpserunt
Videlicet omnia ornamenta que
alexander philippi macedo in
caldea india et per fide reliquit
et omnia ornamenta que regi-
na saba in templo salomonis
obtulit et vasa concupiscibilia
de domo regis et templo domi-
ni in iherusalem que per calde-
os et persas in destructione ihe-
rusalem in terram eorum fuerunt
deportata et translata et complu-
ria ornamenta in auro et argen-
to ac gemis et margaritis pre-
ciosis que hi tres reges de ter-
ris eorum ad offerendum do-
mino secum sumpserunt et mag-
nifice detulerunt. Sed cum in
fantulum iherosolimam in presepe et fe-
no positum pauperrime inuene-
runt prout ipsis etiam pasto-
res in via retulerunt et ut dicitur
est quod stella itaque in parietes
ante speluncam qua christus fu-
it natus se dimerfit quod tuguri-
um et spelunca pro splendore et
fulgore steterunt quasi in ca-
mino ignis. Et tunc hi tres re-
ges de dromedaris et equis eo-
rum multimode ornatis descen-
derunt tanto timore et tremore
fuerunt perterriti et concussi quod
de omnibus ditissimis et nobilis-
simis ornamentis que secum
ad offerendum domino detulerunt

ex thesauris suis tunc apertis
nichil nisi quod unicuique se
mel et primum ad manus eius
peruenit recepit. Videlicet mel
chior rex nubye et arabum super
fit triginta denarios aureos et
paruum pomum aureum sicut
manu concludi potuit infantu
lo iherosolymitano deuote obtulit. Quem
sequens Balthasar rex godo
lye et saba thus obtulit sicut
ad manum eius deuenit. Et de
inde Jaspar rex tharsis et in
fule egypti obtulit mirram
lacrimose et tanto terrore erant
hij tres reges perterriti et tam
deuoti ardentis in oblatione
effecti quod ipsi de omnibus ver
bis que tunc beata virgo pro
tulit quasi nihil considerabant
sed quod ad unumquemque re
gem offerentem inclinato ca
pite humiliter omnipotenti deo
gracias egit ac dixit:

Pomum autem aureum
quod videlicet pomum Mel
chior rex nubye et arabum cum
triginta denariis obtulit quo
dam fuit alexandri magni et
non fuit maioris quantitatis
quam totaliter manu concludi po
tuit: mundum significauit quod
ex minimis particulis auri om
nium tributorum mundi et om
nium provinciarum conflare fe
cit et ipsum semper in manu

portauit et velut sua potentia to
tius mundum in manu sua occlusit
Et hoc ipsum pomum aureum
in regione Indie cum alijs di
tissimis ornamentis permansit
quando de paradiso terrestri
reuersus fuit:

Pomum trium regum mi
nerum interpretatio et signifi
catio et expositio in multis li
bris est diuersimode exposita
per diuersos doctores et declara
ta. Sed quare Melchior rex
pomum aureum obtulit diui
sim non reperitur ab aliquibus
Nam ipsius pomi rotundi ro
tunditas immensa significa
tio est ipsi soli nota. quia sicut
aliquod rotundum absque pri
ncipio et fine sine speram mu
di concludit vniuersalem et
altitudinem celi et nouissima
inferni sue potentie volubilita
te et velocitate circuit et fines te
re. et quia velut quoddam ro
tundum est mobile: peniten
tia peccatorum signum. Et ex illo te
pore crescente fide christiana et
religione primo in oriente de
inde per imperatores et post hec
per reges peruenit in consuetu
dinem quod huiusmodi signifi
cationibus imperatores et re
ges certis et specialibus tempo
ribus in manibus videntur po
mum aureis in presentem diem.

Ceterum de auro thure et mirra que ipsi tres reges domino obtulerunt plures libri diuersimode loquuntur. Nam aliqui libri continent quod aurum fuisse oblatum ad mare et infanti inopiam subleuandam. Et thus propter fetorem stabuli et mirra ad vermes infanti depellendos. Unde est sciedum quod in omnibus partibus orientis est consuetudinis ut dum soldanus vel aliquis rex christianus vel sarracenus aliquam suam ciuitatem vel villam intrat vel pertransit. Extunc ante omnium domorum ianuas homines thus vel mirram accendunt quous secundum suam facultatem. Et quicumque non facit punitur ut rebellis ad quem magna diligentia adhibetur. Unde thus posico et accensio in oriente significat subiectionem perfectam et debitam obedientiam et assensus et consensus perfectionem in deum vel in ydolum vel in regem in presentem diem. Unde in simile ab antiquo martires non tamen cogebantur adorare ydola quantum ad ponendum et accendendum thus et adhuc sarraceni non requirunt tantum a christianis reuegatis in templis eorum cum ipsis adorare quantum quod thus in templis eorum sub ipsorum

expensis spontanee thura ponant sicut accendant sed ut propositum redeat.

Ca. xxiiij.

Iacet omnipotens deus in nostra fragilitate et humilitate ut exinaniret semetipsum pauperimus propter nos fuerit natus tamen hijs omnibus trium regum muneribus non indiguit ad aliquam inopiam subleuandam quia ipse dixit et omnia facta sunt. Nam pomum aureum oblatum per alexandrum tam potenter congregatum et arroganter conflatum dum ipsum melchior infantulo in bethu obtulit extunc in monito statim fuit in puluerem et fauillam contritum et ad nichilum redactum. Nam sicut in typo lapis sine manibus conscidendum de monte abscessus et statuam horribilem quam nabuchodonosor vidit in somnis commuit et in fauillam contruit et ad nichilum redegit sic ad instar in facto ipse lapis est deus tunc de virgine sine complectentium manibus qui ponit potentes de sede et exaltauit humiles ipsum pomum quod vniuersum significauit mundum sua humilitate in potentie magnitudine in momento oculi contruit et ad nichilum redegit.

Ceterum quod de alijs

trum regū muneribus factuz
fuerit inferius audietur. h̄ vt
ad propositum redeatur.

Postq̄ **Ca. xxiiij.**
ro ip̄i tres reges domi-
num adorassent et sibi
munera obtulissent et om̄ia ad
que de oriente dominuz ques-
uissent gloriose perfecissent:
extunc statim ip̄i tres reges et
eoruz exercit⁹ equi et animalia
et alia eorum iumentā que ibi
dem ex remotissimis et longin-
quissimis finibus terre et oriē-
tis p̄ onem viam absqz aliq̄
alio potu et pabulo peruenērāt
extunc more suo et mortalium
et humano esurire sitire et dor-
mire ceperunt. Et per totam il-
lam diem in bethleem et alijs
circa locis quieti et solacio se-
derunt et omnibus causaz q̄
re de finib⁹ terre et de extremis
mūdi partibus stella eos mi-
raculose duxerat humiliter di-
xerunt et exposuerunt. **V**t iude-
is maior confusio et gentibus
maioris credulitatis exīde so-
lacio oriretur. **C**eteruz p̄
ut ait euangelista. Et accepto
in somnis respōsione ad hero-
dem redirent per aliam viam
fuit reuersi in terram suā et ex-
tunc stella que ipsos pri⁹ p̄ce-
debat vltra non apparuit. **D**z
reuertentes ad terras et ad reg-

na suā humano more hospicia
die ac nocte in via capiebant
et ip̄i tres reges qui ex tribus
vni⁹ et longinquissimis suis
terris et regnis remotissime di-
stantibus miraculose ex inopi-
nato conuenerunt. tūc in vnu
ad terras et ad regna sua in si-
mul redierunt et per onem ter-
ras et regiones ac prouincias
per quas olim holofemes cum
suo exercitu et expeditione ab
orientem et caldeam transijt et in
iudeam peruenit. **P**er has ter-
ras et vias ip̄i tres reges cum
eorum comitatu et exercitu de
iudea in orientem et caldeam sūt
reuersi et cum tali et tāto exerci-
tu et comitatu et diuersa expedi-
cione p̄ has terras et regiones
ex improviso transierūt q̄ om-
nes homines illaz p̄cium et re-
gionum s̄m auditū antiquū et
relatū putabant holofernē ite-
rato p̄transire et ab omnibus vil-
lis et ciuitatibus et vniuersis
populis benignissime sunt re-
cepti in quib⁹ om̄ia que vide-
rāt egerant et audierāt et q̄ ip̄i
acciderāt post egressionē terra-
rū suaz om̄ib⁹ humiliter p̄di-
cabant et ad quecūqz loca pue-
nerūt om̄ib⁹ popul⁹ moe regio
benigni et bñficia fuerūt. vñ eo-
rū v̄tutū hūilitatis et meritoꝝ
fama a iudeis in oib⁹ ip̄i terris

16
et prouincijs nunquam potuit ab
oleri et de omnibus cibarijs et
necessarijs que de terris et reg
nis suis secum fumpserant cum
ipsis que eorum exercitui que eo
rum equis animalibus et iuni
tis quousque ad predictum mo
tem uans et ad terras et ad reg
na sua peruenerunt penitus nil
defecit. sed sani et incolumes cum
omnibus suis ad propria sunt re
uerfi. sed uiam quam de tribus
regnis eorum in tredecim diebus
stella duce per fecerunt in ipsa
uia per biennium in reditu per
ductores et interpretes labori
ose permanserunt ut ipsi et alij
homines scirent distanciam in
ter operatione diuinam et huma
nam. ¶ Ceterum herodes et se
niores ac scribe ipsos per multa
uiam fuerunt secuti et uniuersam
terram per quam transierant
et specialiter tharseses cylicie
qui ceperunt post ipsos decla
re et eorum uirtutes et merita pre
dicare. Quare herodes ipse thar
sensibus ex inuidia culpa im
posuit que ipsos fluvium syler
transire permiserunt eorum na
ues combussit et totam terram
que sub eius fuit potestate per
quam transierant multum destru
xit. ¶ Ceterum herodes seniores
et scribe et iudei ipsos reges fu
erunt secuti. quia ab omnibus

audierant que miraculose per o
nes terras die ac nocte cum mag
na claritate et luce et specialiter
stella duce miraculose in tredecim
diebus absque aliquo impe
dimento transierunt et que labo
riose stella amissa per ductores
et interpretes recesserunt. Na
omnes gentiles et gentes per qua
rum terras et ciuitates et loca ip
si reges et eorum exercitus et co
mitatus in exercitu transierunt
cum maxima admiratione plene
narrare non sufficiebant que mi
raculose die ac nocte per eos et
eorum terras et loca et regio
nes transiissent. et de his om
nibus etiam alij iudei qui in ip
sis terris et locis inter gentiles
habitant dispersi etiam he
rodi et senioribus ac scribis et
alijs undique iudeis in epistola
et litteris et proprijs personis
ore tenus testimonium perhi
bebant et propter talem et tan
tam irreprehensibilem amira
cionem et rem gestam gentiles
scripturas et nativitate domini
ignorantes ipsos tres reges glo
riosos magos appellabant ad
que iudei in terris gentiliu ha
bitantes et alij ubique terrarum
iudei scripturas et nativitate
domini et eius nativitate locum
scientes ad hoc gentiles ubique
ex inuidia inuocabant et undique

ex perfidia confirmabant. Et
quia euangelium et natiuitas
domini per longa tempora p[er]
modum vsq[ue] post ascensionē
domini ipsis gentilibus non
fuit predicata sed vsq[ue] ad illa
tempora alibi in vniuerso mū-
do permanfit ignota. sed p[ri]mū
in consuetudinem peruenit et
in vsu permanfit q[uod] ipsi tres
reges gloriosi in toto mundo
vocati sunt magi in hodiernū
diem. ¶ De hijs tribus regi-
bus gloriosis multi libri diuer-
sas continent opiniones qua-
re magi sint vocati. Nam aliq[ui]
libri continent q[uod] vocentur ma-
gusei et alij libri continēt q[uod] vo-
centur magi quasi magis sapi-
entes. Et alij libri dicūt q[uod] ma-
gi fuerūt malefici. sed postmo-
dum ad dominū cōuerfi et alij
plurimi libri diuersimode expo-
nunt et declarāt quare hij tres
reges magi sint vocati et de hijs
declaraōnibus et omnibus expo-
sitiōnibus non est necesse. Nam
absq[ue] aliquo dubio fuerūt re-
ges maxi et gliosi et de regnis
et terris potentissimi prout ip-
sorum regna et homines xpia-
ni in hijs habitātes et nati ad-
huc testantur. Qui exinde in
orientem et omnibus partibus
vltimarum volunt habere
prerogatiuam et habent inter

ceteros et p[er] ceteris xpianis p[er]
ut inferi[us] audietur et continet
in p[ri]mū diē. ¶ Ca. xxv.

Hod tollendum ergo o-
ne dubium in p[re]mis-
sis et extirpandā radi-
citus iudeorum inexcusabilem
inuidiam et perfidiā et ad eru-
diendam gentium ignoranti-
am et eorum infirmitatem ad
iuuandā et nostrā fidem robo-
randā omnipotens deus qui se-
per est mirabilis in suis factis
et in sua maiestate gloriosus
omnibus scire voluit que qual-
et quanta esset distancia inter
opacōem diuinā et onem opa-
cionem magicā et humanam.
Nam ipsos tres reges cū om-
nium iporum exercitu expedicōe et co-
mitatu absq[ue] cibo potu et pa-
bulo in bethleem in tredecim
diebus absq[ue] aliquo impedi-
mēto de orientem et regnis eor[um]
miraculose cū stella potestate
et diuina opacōe sua p[er]uixit p[er]
quā viā in b[er]yennio laboriose
vix poterāt p[er]ficere p[er] iter p[er]tes
et ducto[rum] opacōe hūana et
ad p[ro]pria redire et p[er]uenire. Nā
si aliqua ars p[er] in v[er]is p[er]spe-
ris affuisset: et in v[er]is eor[um] labo-
riosis et aduersis postmodū nō de-
fuisset. ¶ Sed omnipotēs de[us] h[uius] nati-
tatis sue misterium sepe notū vo-
luit e[ss]e popul[um] vniuersū q[uod] nomē

17
fuum gloriosum quod prius
vsq; ad nativitate[m] suam t[er]m
modo in iudea latitabat: ipsi
ones gentes tribus et populi ab
ortu solis vsq; ad occasu[m] vna
nimiter collaudarent. sed vt
ad p[ro]positu[m] redeat. **Ca. xxvi.**

Dost[er] vero ipsi tres re
ges cum exercitibus
et expeditionibus eo
rum vt dictum est cum maxi
mis laboribus per ductores et
interpretes ad montem v[er]is
victorialem post byenniū per
uenerunt. Extunc capellani in
honorem regis iudeorum nati
que itaq; queherunt et mune[ra]
obtulerunt laboriosissime et di
tissime fieri fecerunt et multimo
de more regio ornauerunt et in
op[er]o quod subtus montes fi
tum fuerat a laboribus itaneis
quieuerunt et ibidem more re
gio per aliquod t[em]pus solaco
se dederunt et ibidem locum eo
rum sepulture concorditer ele
gerunt. Et deinde singulis an
nis cum alijs eor[um] regibus et
principibus ibidem conuenire
condixerunt et firmiter p[ro]mise
runt. Vnde post modicu[m] t[em]p[us]
oniu[m] terraru[m] et regno[rum] eor[um]
principes et nobiles et honorati
ac vniuersi populi ipsis ibide[m]
obuiauerunt et ad eos vnam
m[od]o confluerunt et ipsos pro

ut decuit sollempnissime recepe
runt et de aduentu eor[um] multuz
gratulantes et audientes que
et qualia ac quanta p[ro] eos et cu[m]
eis deus esset operatus mirabi
lia. timore et amore obstupue
runt et in maiori reuerencia et
honore et timore ex hijs ipsos
habere ceperunt. et sic tunc ipsi
tres reges de testamentis eor[um]
dispositis et ornatis deo gra
as agentes quibus cum omib[us]
suis ad terras et ad regna sua
sani cum gaudio sunt reuerfi
et corporibus no[n] cordibus ab
inuicem ad t[em]p[us] fuit sepa
ti et omib[us] popul[is] ea que viderat
et audierant et ipsis acciderant
humiliter predicabant et in o
mni[us] eor[um] terris et templis stel
lam cum infantulo et desup[er] sig
no crucis per onem modum et
formaz prout ipsi apparuit ho
norifice fieri et sculpere fecerunt
ex quibus p[ro]plurim[us] gentiles
relictis suis erroribus et p[ro]dol
infantem cui ipsi tres reges de
uote munera obtulerunt ipsi ato
rauerunt. Et capellam sup[er] mo
tem v[er]is factam ex longinq[ue]
finis p[ar]tibus diuersoru[m] homi
nu[m] nationes deuotissime visita
uerunt. Naz postq[ue] ipsi reges
ad p[ro]pria sunt reuerfi omib[us]
hominib[us] humiliores et deu
otiores sunt effecti et vniuersaz

terrarum et regionum nationes
in oriente de eorum virtutibus
humilitate et deuotione plene
non sufficiebant enarrare et sic
in laudabili vita et honesta con-
uersatione usque post ascensio-
nem domini et aduentum bea-
ti thome apostoli laudabiliter
permanerunt. huiusmodi ad propositum
redeatur.

Ca. xxvij.

Post recessum ipsorum
trium regum de beth-
leem quando domino
munera obtulerant: extunc be-
ata virgo maria cum infantu-
lo suo ihesu in tugurio et spelu-
ca in qua natus fuit homo per
modicum tempus permansit.
sed crescente de ipsa et tribus
regibus tam mirabili fama et
extunc de ipso tugurio et spelu-
ca in aliam speluncam subter-
raneanam in rupe factam cum in-
fantulo ihesu metu iudeorum in-
trauit et usque ad diem sue pu-
rificacionis in ea permansit et
latitauit. Et quia prout de curit
vtriusque sexus homines senes
et iuuenes beatam virginem ma-
riam diligebant ipsam et suum
infantulum ihesum in quantum po-
terant diligenter celabant et ip-
sis necessaria quibus indigebant
pie ministrabant. Et ex ea-
dem spelunca in qua beata vir-
go maria itaque cum infantulo

ihesu latitauit postmodum cre-
scente fide christiana facta est ca-
pella et in honore trium regum
et beati nicolai consecrata et vi-
detur per ipsam capellam comu-
nis transitus fuisse et quodam
duas ianuas habuisse. huiusmodi
ianua nunc lapidibus est ob-
structa et in illa capella adhuc
videtur lapis super quem beata
virgo semper sedere consuevit
quando infantulum suum ihesum
lactauit. Et quodam vice ex ca-
su modicum lactis de sua ma-
milla super ipsum lapidem ceci-
dit cuius lactis species super
eundem lapidem in presentem
diem permansit et quanto plus
abraditur: tanto plus accrescit
et tale lac beate marie in quibus
ribus ecclesiis demonstratur
et a peregrinis vndique depor-
tatur et postquam beata virgo cum
infantulo ihesu de spelunca in
qua ihesus fuit natus itaque me-
tu iudeorum eam celeriter et fe-
stinanter exiit et in hanc spe-
luncam subterraneanam de qua di-
ctum est fugit et intrauit. Extunc
camisiam suam et panos quibus ihesus
fuit inuolutus in feno et presepio
pariter inuolutos fuit obli-
ta. Que usque ad tempus venerabi-
lis helene matris constantini p-
ut deo placuit recetes et integri
in eodem loco in presepio permanserunt

Nam iudei ipsū locū quo na-
t? erat ih̄s ab illo tēpore post
modum per lōga tempora ex
inuidia habuerūt pro loco p-
phanato. Fortalego a maledi-
cto itaqz nec pueros nec p̄coā
vel gentiles ipsū locū intri-
re permisērunt a tū terrorem
senibus a iuuenibus a ōnib?
incutebant q̄ ipsū locū n̄
lus intrare fuit ausus. nām ō-
nē iñtē habuerūt p̄ stamīna-
to. ¶ Ceterum dū in purifi-
cacione sua beata virgo infan-
tulum suū ih̄esū sc̄dm legē
moysi in templo cum turturi-
bus obtulit a ipsum symeō in
vlnas suas recepit dicens. Nūc
dimittis seruū tuum domine
sc̄dm v̄būm tuū in pace-
aē. prout dicit scriptūa. Et eo-
dem tempore tam ipse symeō
q̄ anna ancilla de ipso infan-
tulo ih̄esu pluribus iudeis a eo-
rum sacerdotib? presentib? a
scribis astantibus plurima p-
phetabant. put dicūt euange-
lia. Extūc de relacōnibus iude-
orum qui itaqz tunc aderāt ī
templo fama marie a infantu-
li ih̄esu de nouo tātū accreuit
q̄ p̄ iudeis a herode ī ip̄a spelū
cavel in aliquo alio loco beata
virgo cum suo infantulo diu-
cius nō potuit latitare a extūc
prout ait euangelista. Ange-

lus domini apparuit ioseph i
sommis dices. surge accipe pu-
erum a matrem eius a fuge in
egiptū a esto ibi vsqz dū dica-
tibi futurum est q̄ herodes q̄-
rat puerū ad perdendum euz-
qui consurgens accepit puerz
a matrē eius nocte a secessit
in egiptum a erat ibi vsqz ad
obituz herodis aē. Et quomō-
a qualiter beata virgo cum in-
fantulo ih̄esu in egiptū puene-
rat a inde redierat in libro de i-
fancia ih̄esu plenius reperitur.
¶ Sed per plurima loca multū
periculosa hominū siluestriū a
animalium periculofissimozū
per deserta transierunt a p̄ inf-
signo in ōnibus locis a vñs p-
quas ī exitu a reditu beata ma-
ria cū infantulo ih̄esu transit:
adhuc crescunt rose aride que
vndiqz rosē de iericho vocant-
a hñs mulieres sarracene ml-
tum libenter vtuntur in partu.
¶ Ceterz loc? in quo beata v-
go maria cū infantulo suo ih̄e-
su itaqz in egipto habitauit-
distat a bethleem ad duodecī-
dietas per viam per quā beata
virgo itaqz transiuit a nō ali-
bi nisi per illam viam crescūt
ipse rosē de iericho in memoria
le sempiternuz. a ipsas rosas
colligunt homines qui ibidem
badui m̄ vocantur qui de loco

ad locum in ipso deserto cum
pecorib? vagantur et p pane
ipsas vendūt in maxima mul
titudine et quantitate homini
b? incolis qui p desertū transe
unt et peregrinis p quos vltē
rius vendūtur et per mundū de
portātur. ¶ Ceter? locus in q
beata virgo cum infatulo suo
ihesu in egypto p septenniū
vsq; ad obitum herodis habi
tauit: fuit iuxta ciuitates babi
loniā nouā et alcharye q nūc
ē habitatio soldani et ille ciui
tates modicum distant et sunt
maxie ciuitates. s; alcharye ē
maior babilonia et reputatur
maior q̄ septē ville parisiēses
Et i ipso loco quo itaq; beata
virgo p septenniū cum infatu
lo ihesu habitauit nunc est or
t? balsami qui nō est ad iactū
lapidis magn? et in ipso orto
sunt septē fontes aquarū in q
bus beata virgo infantulū ihe
sum lauare et balneare et sua ve
stimenta et infantuli lauare et
mundare consuevit et ppter ipōs
fontes ortus est disperse fit?
et nō est murat? nec mūtus et
crescit et effluit balsam? ex vir
gis q̄si rub? et ē modicū alior
vlne et ē in mod? rubi rosarū for
matus et folia eius q̄si trifolia
sunt formata et vnusquisq; ru
bus habet custodem specialem

xpianū aliquē de captiuis sol
dani qui ipsum rubum quasi
corpus suum custodit irrigat
et mundat et in mense marchij
tunc soldanus cōtinue psona
liter est p̄ns in hoc orto et tunc
virge balsami in modū vitis
scindūtur et vulnerātur et ipse
scissure lombice circūligātur et
subt? lombice et scissuras pua
vascula argētea tūc pendūtur
in q̄b? balsam? p scissuras et
lombice sicut aq̄ ex vite stillat
et effluit et ex illis vasculis fun
ditur i ampforā argētea que
ibidem terra vocat? que modi
cū est maior q̄ sextarium vini
possit intrare. Que tū ex omi
balsamo vix adimplet? et tūc
soldan? recipit onēz balsamū
solus. s; cū legat? alicui? regis
ad eū mittētur: ipē dat puū vi
triolū in modū digiti magnū
balsamo plenū et itaq; omi bal
samo extillato soldan? recedit
Et tunc vnusquisq; rubi cu
stos sumit virgas de suo rubo
scissas et ipas in mūdissā olla
bulit et balsam? q̄ tūc ex v̄gis
ebulit sic p̄guedo supnatat et
tal? balsam? ē spissus et vt bixi
ua colorot? Et dū aliquis hō
ab equo vel aliqua altitudine
enormiter cadit et int? rūpitur
et quassatur et cū illo balsamo
loc? pūgitur statū solidatur

19
Et acatrices vulnery cum sunt
coaptate dum cū tali balsamo
perunguntur modicū decetēo
non apparent sed sunt vt alte
ri? carnis et pellis speciei et talē
balsamū custodes ruborū tunc
redūt hominib? et peregrinis
et vndiq? per mundū deportat
Sed in nulla compacone est
tante virtutis et nobilitatis si
cut balsamus qui naturaliter
stillat ex vite. Nam dum talis
balsami gutta in manum po
nitur ipsam penetrat et altera
parte refudat et ille locus i cor
ruptibilis pmanebit in eternū
et est quasi vinūz virtūe tenuē
aliquatulum turbidum coloā
tus et vocat ibidem balsamus
crudus et alter balsamus bulli
tus vocatur ibidem balsamus
coctus et de alijs balsami nobi
lib? et virtutibus longūz esset
enarrare. Et creditur firmiter i
oriēte et in omnibus partib?
illis q? ille locus adhuc ex eo
talem habeat virtutem q? i eo
balsamū crescat. et beata vgo
maia cum suo infantulo ihesu
per septēniū in ipso loco ha
bitabat et in ipsis fontibus se
et suū infantulum ihesum fre
quēter et eorum vestimenta la
uabat. Et ad maius signum
ipsum ortum null? omnino ho
minū nisi sit cristian? colere po

test vel custodire qd̄ sepius ē
expertum si alij homines gēti
les ipsum colerent: extunc ru
bi balsami et eius virge statim
arescerent et perirēt. sed vt ad
positū redeat. **Ca. xxviii.**

O Eterum de munerib?
que ipsi tres reges do
mino obtulerunt est
sciendum prout in alijs libris
continet. Et melchior rex nu
bye et arabum obtulit domio
parū pomum aureum qd̄ vt
dictum est in oblacōe in fauil
lam et ad nichilum fuit reda
ctum. Itēz idem melchior rex
obtulit triginta denarios aue
os quos abraham egrediēs
de hur caldeorum in peregrina
cione sua secum sumpfit in he
bron que tunc arbea vocabat
portauit et cum ipsis agrum in
sepulturam suam et sare et filio
rum suorum ysaac et iacob cō
parauit. et horum denariorū
monetā legit fecisse thare pa
ter abrahā ex parte regis me
sopotamie nomine nyus. Et
deinde temporibus iacob pro
hib? dē trigita denarijs yma
helitis filijs eius a quo abra
ham agrum in sepulturaz ven
didit. hīs ioseph a suis fratri
bus fuit venditus in egiptum
et post hec idem triginta dena
rij a predictis fratribus filijs

iacob in egyptum p frumēto
ipfi ioseph fuerūt reportati et
deinde hōe triginta denarij p
obitum iacob ad regnū saba
p aromabus ad sepultura
iacob a ioseph fuerunt missi
q̄ i thesauros regiois repositi. Et
post hęc temporibus salomōis
hōem triginta denarij cum q̄
pluribus alijs ornamentis in
templo domini in iherusalē a
regia saba fuerunt oblata q̄ de
inde tempibus rotham filij sa
lomonis in captione iherusa
lem q̄ templi domini depreda
cione ad manus regis arabuz
qui tunc temporib⁹ fuit in ad
iutorio egyptiorum puenerūt
q̄ cum alijs ornamentis tēpli
aureis denarijs spoliatis i the
sauros regiois reponerantur q̄
post hęc nouo testamento in
clwante nato domino in beth
leem: extunc melchior rex nu
bye q̄ arabum cum q̄ plurib⁹
ornamentis aureis q̄ vasis tē
pli ac alijs varijs q̄ ditissimis
muneribus que secuz sumpse
rat hōs triginta denarios ex au
ro arabie purissimo: quia anti
quius q̄ nobilius aurum i the
sauris suis nō reperit: hōs dño
cum alijs predictis ornamen
tis offerre pposuit q̄ solūmo
do hōs obtulit q̄ alia ornamē
ta timoē pretermisit vt est su

pra dictum. **Ca. xxix.**
Quoniam autem beata vir
go maria metu hero
dis fugit in egyptuz
extunc hōs triginta denarios
cum alijs muneribus thure q̄
mirra sicut sibi fuerunt obla
ta i pāno lineo ligata in deser
to amisit. Que quidez pastor
vnus ex hominibus qui ibidē
badwini vocantur degens in
ipso deserto qui cum gregibo
suis de loco ad locuz in pascu
is vagabatur reperit q̄ vsqz
ad modicum tempus añ pas
sionē dñi apd se retinuit et ex
tunc idem pastor cecidit in in
curabilem infirmitatem. Et cū
de ihesu q̄ diuersas infirmita
tes q̄ varios languores solo
verbo curaret fama per omnes
terras volaret: extunc idem pa
stor iherusalem se transtulit q̄
per fidem suam a domino sani
tatem mox est consecutus q̄ cō
uersus. Extunc idem pastor
hōs triginta denarios aureos
cum alijs muneribus thure q̄
mirra put p̄pus domino in sua
infancia in bethleem p tres re
ges fuerunt oblata. Idem pa
stor prout in deserto reperit de
nuo in iherusalē tunc domino
obtulit cum deuocōe que dñs
agnoscēs iussit pastore vt ipa
mūera ponēt sup altaē i tēplo

Unde sacerdos domini qui tunc
 forte exijt in signu; tam bono
 rabilis oblacōis tibus super
 altare incensurum accendit. et
 quia munera etant rara et gloi
 osa hos triginta denarios cum
 mira in gazophiliacium misit
 et post hoc p modicum tempus
 tercia die ante passionem do
 mini principes sacerdotum ut
 ones iudei indifferenter parta
 pes essent in passione domini
 et eius morte hos triginta dena
 rios ex omni bursa de gazo
 philacio ex templo domini su
 pferunt et ipsos iude scariotis
 discipulo domini ut eum trade
 ret tradiderunt et partem mir
 re vino qd ori domini in cruce
 obtulerunt miscuerunt et reliqua
 partem mirre in ycodem? prin
 ceptis iudeoru cum aloē et alijs
 aromatibus addidit ad domi
 ni sepulturam. et post qd iudas
 hos triginta denarios retulit
 et ad pedes iudeorum in teplo
 proiecit. extunc iudei dederunt qn
 decim denarios militibus qui
 sepulchrum domini custodie
 runt et cum reliquis quindecim
 denarijs emerunt agrum figu
 li in sepulturam pegrinorum
 Unde ait euangelista. Et co
 lio inito emerunt ex hijs agru
 figuli in sepulturam pegrino
 rum. Et est sciendum qd idem

ager figuli est ppe iherusalem
 fitus et est vix ad semiactum
 lapidis longus et magnus et te
 poribus quando iherusalem fu
 it xpianoru extunc de ipso agro
 pfundissima facta et effossata
 est spelunca et ab omni pte sursum
 a fundo circummurata et desuper
 testudinata et desuper in testu
 dine sunt foramina per que cor
 pora mortuorum in profundum
 mittuntur et picuntur: nec moue
 at aliquē qd idem triginta de
 narij in euangelio argentei vo
 centur. quia fuerunt ex auro ara
 bie purissimo. Sed comuni
 nomine argentei vocabantur
 sicut denarij aurei nunc vocan
 tur scuti mutones vel floremi
 et similitudo horum denarioru
 in nomine et moneta in illis p
 tibus a tempibus abrahe vs
 qz ad destructōem iherusalem
 p tytum et vespasianu pmanit
 et in omnibus ptibus orientis
 nunq mutant monete ponde
 re vel valore. et similitudo horu
 triginta denariorum ex auro
 vel cupro in similitudine pon
 dere et qntitate et for et similitu
 do in logitudine et latitudine tu
 nice dmi inconfutalis multu ar
 tificialiter facta in oriente apd
 qd plures principes et nobiles
 adhuc hereditarie pmanerunt
 in presentem diem. Et vnus

illoz .xxx. denarioz circa tres
florenos habuit i pōdere a va
lore a in vna parte talis dena
rij in nūmismate stat caput re
gis laureatus impressum a in
alia parte sunt lit tere calda p
ce que ab hoib? modernis nō
possunt legi vel discerni. **Ce**
terū de militib? qui sepulchz
xpī custodiebāt est sciendū q
ē consuetudinīs in om̄ibus p
tibo oriētis a vltiamarinis q
omnia bona militum sūt bona
p̄cedalia que aliq̄ modo nō
diuidunt nec sperantur. sed to
taliter cedunt primogenito a
talia bona pendunt a soldano
vel alijs regibus iure p̄ceda
li a aliquo patre mortuo: ex
tunc filius suus primogenit?
q̄ primum venuerit ad an
nos discretōnis ex hīs bonis
efficit miles a ipsa bona p̄ced
dalia non potest aliquo modo
dimembrare aut seruum v̄l a
cillam ex hīs vendere vel alie
nare. sed aliqua necessitate cō
pulsus de licēcia superioris do
mini potest aliqua bona meli
ora pro deterioribus assumen
do pecuniam dare vel permuta
re. Et sūt aliqua bona p̄ceda
lia aliquādo tam bona q̄ opor
tet q̄ miles eorum domin? ha
beat sub se a suis stipēdijs du
os v̄l tres v̄l quatuor milites

vel plures. Et dum in illis par
tibus aliquis miles efficitur:
extūc cum maximo ornatu pō
pa comitatu de vespere cū suis
cōsanguineis a amicis in dect
rijs multū ornatis incedit per
vicos a plateas vt si aliquis i
ueniat qui ipsū ex aliqua m̄fa
mia vel alijs causis quibuscū
qz dicat eum milicia fore idig
nū a si aliquis nō reperit qui
eius milicie contradicat: extunc
in medio sui v̄l domini sui pa
laciū super terram maximus
sternitur lectus optimis pan
nis aureis a alijs diuers? orna
mentis diuersimode ornat? sū
p̄ quē ille qui miles debz effici
a fieri clara die om̄ibus presē
tib? nud? ascendit. ad quem
sicut in partib? istis ad mulie
res in puerperū sic om̄es ami
ci ad eum accedūt sibi congra
tulantes q̄ milicia dignus sit
inuentus. Et tunc a nobiliori
bus principibus a alijs nobi
libus dominis vestimentis au
reis a sericis a alijs diuers? or
namentis ornatus vestitur an
gitur a calcatur a de lecto leua
tur qd̄ fit in signum q̄ sicut
nudus solus sup̄ lectum ascē
dit a ex eo a principibus a no
bilibus ornatus leuatur q̄
sit ab omni inquinamento vi
ctorum a maculis in meliores

mores et virtutes se conuertat
et extunc idem tyro alios de fa-
milia sua meliores tot efficit si-
cut de bonis suis plexodalis?
hō tenetur. atunc cuilibz tali
militi dat tantum de stipēdijs
de suis bonis q̄ cum duobus
equis et tribus famulis se pos-
sit sustentare. et illi milites tūc
cum domino eorum in plateis
et curijs comitāt et dominis eo-
rum superioribus seruiunt in ar-
mis et eos sequuntur temporibus
oportunis. et tales fuerunt mi-
lites stipendiarij qui dominuz
crucifixerunt et eius sepulchz
custodierunt quibus iudei q̄n
decim denarios dabant. Naz-
iudem denarij a temporibz abra-
he vsqz ad passionem domini
semper inuicem in diuisim p̄mā
serunt. et p̄ q̄ plurima loca in-
uicem pertinuerunt. sed stati-
m de hīs perfectuz fuerat qd̄
cum ipsis p̄fici debebat. extūc
ab inuicem fuerunt separati et
diuisi et postmodum vndiqz
discipuli. et q̄ plurima alia de
hīs triginta denarijs et ipso-
rum trium regū muneribz le-
guntur et scripta reperiuntur q̄
propter obliuionez scriptoz
sunt p̄termissa. sed vt ad p̄po-

Ofitū redeat. **Ca. xxx.**
Vn elapso tempore
quando beata virgo

21
maia cum infantulo suo iheru-
salem ex egipto reuocabatur prout
ait euangelista. Defuncto herode
de ecce angelus domini apparu-
it ioseph in somnis dicens. sur-
ge accipe puerum et matrem eius
et vade in terram israel: defun-
cti sunt em̄ qui querebant ani-
mam pueri. qui cōsurgens ac-
cepit puerum et matrem eius
et venit in terram israel. audi-
ens q̄ archelaus regnaret in
iudea pro herode patre suo ti-
muit illic ire et ammonitus in
somis secessit in partes gali-
lee et habitauit in ciuitate naza-
reth. vt impleret quod dictū
est per prophetam dicentem.
quonia nazareth vocabitur. Et q̄
et qualia et quāta in hīs et ab
illis temporibus dominus ih̄sus
in sua deitate et hūanitate ege-
rit fecerit vel passus fuerit vsqz
ad eius passionē resurrectōez
et ascensionē in euangelijs ple-
nius reperitur. **Cum autē do-**
minus post suā gloriosam ascē-
sionē specialiter ad ptes indo-
rum thōmā suum apostolū in
sorte predicacōis miserat. In
quibus ipsi tres reges glorio-
si qui domino in sua infancia
munera obtulerūt habitabāt
et regnabant quod licz thōas
inuitus officium predicacōis
in ipsis partibus et regnis idie

fulceat. tñ ex mag̃ p̃uēcia
ip̃si? hūm̃ lapidis āgularis q̃
fecit. vtraq; vnū estimat fore
factū. **Q**uōd thōas q̃ passionē do
mini ei? resurrectōem quē di
gitis palpauit vt hanc ip̃s re
gib? a genti p̃dicaret a amūa
aret quo etiā eiusdē dñi infan
ciā de remotissimis a longinq̃
simis oriētis a mundi partib? q̃
fuit vidit a munerib? eorū ve
ris a misticijs deuotissime adō
uit a honorauit a p̃put ait **Gre**
gori? **V**ic nobis omb? p̃fuit
q̃ post resurrectionem domini
thomas eius vulnera digiti?
palpando explorauit a de nob
ōnis dubietatis vuln? ampu
tauit. sic ad instar nobis om
nibus profuit q̃ hī reges a hī
gens eiusdem domini nostri i
fantia quehuit a oculis vidit
a deuotissime munerib? adō
uit a probauit nec moueat ali
quem q̃ sanctus **B**artholome
us symon a iudas apostoli do
mini etiā in partibus illis p̃
dicabant. quia plures sunt p
tes indie quarum vna pars ē
longior. laetior a maior q̃ tota
pars mundi a smarina. **N**am
ista pars mundi a smarina de
scribitur in illis partibus ori
entis nō plus q̃ centum conti
nere dietas i qua vigeat a flo
reat fides xp̃iana. **¶ Ca. xxxi.**

Quēter cū thomas apo
stol? in partibus a reg
nis indorum euāgeli
um domini fideliter p̃dicasset
a vniuersas illas insulas a p
uincias circuisit a demōes sig
no crucis effugasset a diuersos
lāguores a infirmitates curas
set a de? ibidē p̃ eū q̃ plurima
mirabilia fecisset a q̃ plurimas
gētes ad dñm dūtasset a repei
ens in oib? p̃dolorū tēplis stel
lā cū infantulo a signo crucis
prout ip̃si tres reges in oib?
eorū terris a regnis a ip̃sōz tē
plis fieri a sculpere fecerūt a p̃
ceperūt quādo de bethleem fue
rūt reuerfi. **V**ñ cum thomas a
pontificib? tēplorū a p̃dolorū
audisset a didicisset q̃ tal? stel
la cum talib? signis etiā lōgis
retroactis tēporibus in monte
vauis in signū nati regis iude
orum p̃put ex illa stella fuit au
ditū apparuisit a p̃pter hoc ip̃
si tres reges ip̃sū puerum na
tū ad adorādum cum muneri
bus queherunt a miraculose
in tredecim dieb? in bethleem
leuisiē puenerūt. hī multū labo
riosisiē ad t̃ras a ad regna sua
redierūt a de oib? que ip̃s
tribus regib? acciderāt a q̃ ip̃
si reges viderant a audierant
a egerāt iīdem pontifices tem
plorum a p̃dolorum thomam

per omnia informauerunt que cum thomas per omnia audi uisset. extunc ingenti gaudio et spiritu sancto repletus ipse pontificibus et omnibus populis et gentibus ardenti animo domini nostri ihesu christi infantiam deitatem et humanitatem passionem et resurrectionem que digitis palpauit incredulus et explorauit fideliter et arden ter annunciauit et predicauit. et gratia spiritus sancti signis et prodigijs ac doctrinis omnes templorum et ydolorum pontifices et quamplurimas gentes ad fidem conuertit et baptisauit. et significacione et interpretacione huius signi crucis et stelle ac infantis quem ipsi tres reges que fuerunt et muneribus adoraue runt deuote et humiliter thomas exposuit et declarauit et ex omnibus templis simulachris et ydolis eiectis ipsa templa in honorem ipsius infantis que ipsi reges quesierunt et muneribus adorauerunt deuote consecuit. Unde omnium terrarum et prouinciarum gentes per quas thomas transierat audita tali et fama cum varijs et diuersis infirmis languidibus et obsessis ad ipsum ueniebant et conflu ebant quos omnes in nomine ipsius infantis et signo crucis

sanauit et ad fidem conuertit et baptisauit et etiam ipdem sanati et curati ac baptisati in terris ad quas thomas non peruenerat per signum crucis quamplurimas infirmitates et varios languores curabant. **¶** Cum itaque thomas fidem infantiam passionem resurrectionem et ascensionem et euangelium domini in ipsis partibus undique predicasset et quamplurimas gentes ad dominum et ad fidem conuertisset et ydolorum templa destruxisset et in honorem ipsius infantis consecrasset et in ipse episcopos et presbiteros et diuinitros ordinasset et instituisset tandem ad uera ipsorum trium regum regna qui domino in sua infantia munera obtulerunt nutu dei se transtulit et peruenit quos adhuc in carne uiuentes ac puerectate et decrepita sanos reperit expectacionem iusti symeonis expectantes prout dudum fuerat deprecatus. et ex hoc rursus accepto in spiritu eos morte non videre nec gustare nisi prius aqua et spiritu essent renati et de ipso infante ihesu que itaque quesierunt et cum muneribus adorauerunt plenius essent informati. Unde cum itaque hii tres reges ab omnibus audirent quod quidam homo nomine

thomas ad ipsorum terras et
regna peruenisset qui ipsum in
fante quem in sua infancia quod
dam quesierunt et adorauerunt
publice predicaret et de ipso quod
plurima mirabilia omnibus ap
te predicaret et diuersas infir
mitates et varios languores
in nomine ipsius infantis et sig
no crucis curaret et demones ef
fugaret. Unde ipsi tres reges
licet essent in decrepitu: ex ipso
uiso iterum se preparabant et cum
omnibus eorum regibus prin
cipibus et nobilibus et ipsorum
regnum populis ad beatum tho
mas peruenirent quos beatus tho
mas cum ingenti gaudio rece
pit et de omnibus que ihesus in
sua infancia deitate et humani
tate fecit gessit et docuit: singu
lariter explicauit et eius passi
onem et resurrectionem que di
gitis suis incredulus palpauit
in scripturis et prophetis docu
it plenius et monstrauit et spe
cialiter de baptismo iohan
nis sine quo nullus regnum ce
lorum ingredi poterit: eos pleni
us informauit et ipsos tres re
ges cum omnibus eorum popu
lis gratia spiritus sancti bap
tizauit et ipsi tres reges igne san
cti spiritus sunt repleti et iam tho
me in uerbo dei et ad predican
dum in officio iam sunt iudici.

Etiam omnibus populis tribus
et linguis qui ibidem tunc ad
erant et conuenerant a principio
usque ad finem omnia que ui
derant et audierant et ipsis acci
derant quando ihesum in sua in
fancia in bethleem cum mune
ribus quesierunt et adorauerunt
per singula fideliter et humiliter
omnibus exposuerunt et apte
predicauerunt et omnem ipsorum
trium regum sermonem thomas
per expositionem et interpretationem
significauit exposuit et de
clarauit. et conuerso omnia que
thomas de passione et de resur
rectione et ascensione domini po
pulis predicauit: ipsi reges de
infancia ipsius prout uiderant
et audierant confirmabant. unde
de ipsi tres reges gloriosi cum
omni eorum exercitu et comitatu
et alijs quod pluribus populis ad
montem uas cum beato tho
ma se transtulerunt et super hunc
montem capellam cum stella et sig
no crucis factam in honore ip
sius infantis cuius stella super eu
dem montem apparuit thomas
consecrauit et omnibus populis que
liter idem infans in tali signo
crucis prout supra stellam appa
ruit per humanam salutem uoluntarie
et spontanee fuerit suspensus de
nouo totaliter per ordinem arte
ter exposuit thomas et predicauit

et facta est leticia magna in po-
 pulis ita q[uod] vtriusq[ue] sexus ho-
 mines paruuli et adulti qui tunc
 presentes in comitatu non fu-
 erunt de longinquis partib[us]
 ad hunc montem v[er]aus et ca-
 pellam deuotissime peruenert-
 et p[ro]pter talem et tantam deuoti-
 onem ipsi tres reges maximam
 et nobilissimam ciuitate[m] in pede
 huius montis construxerunt
 et fecerunt et ditissime consumma-
 uerunt. Et ipsa[m] ciuitate[m] seu wa-
 cauert q[uam] adhuc nunc e[st] maior
 et diuor ciuitas i[n] omnib[us] p[ar]tib[us]
 indie et orientis in presentem di-
 em. et in hac ciuitate est habi-
 tatio domini in domum qui pre-
 sbiter Johannes vocatur ac
 thomas in domum p[ri]uarche.

Queterum Ca. xxxij.
 postq[uam] thomas in oi-
 bus ipsis p[ar]tibus
 et regnis omnes populos ad
 dominu[m] conuertisset et bap-
 tisset extunc etiam ipsos tres
 reges in archiep[iscopos] consecrauit
 et ipsi tres reges archiep[iscopu]m effe-
 cit alios ep[iscopos] et presbite-
 ros sine macula ex omnibus po-
 pulis elegerunt et ordinauerunt
 et omnia p[ro]dolor[um] templa i[n] hono-
 rem dei et sue genitricis marie
 consecrauerunt. quibus omnib[us]
 et alijs dei ministris dona et p[ro]-
 dia ac possessiones large dona-

uerunt. Vnde beatus thomas ip-
 sis regibus archiep[iscopis] et alijs
 ep[iscopis] et presbiteris ordinem mis-
 sam celebrandi et verba que do-
 min[us] in cena in sui corpis et sa-
 guinis consecracone exp[re]ssit et
 dominicam oracionem tradidit. et
 de h[is] omnibus ipsos fideliter
 instruxit et informauit et speci-
 aliter ordinem baptismatis ip-
 sis dedit et ipsum baptismam n[on]
 lomo vniq[ue] debere obliuisci
 monuit et hortabatur et precepit
 et itaq[ue] beatus thomas ibide[m]
 omnibus populis ad dominu[m]
 conuersis et baptisatis et ad cul-
 tum dei omnibus dei ministris
 rite et laudabiliter pacis et or-
 dinatis ad superiores p[ar]tes in-
 die ad predicandu[m] verbu[m] dei
 se transfulit et ibidem q[uod] pluri-
 bus populis ad dominu[m] conuer-
 sis et varijs mirabilibus ope[ra]-
 tis vitam ibidem martirio. hic
 in passione eius legitur lauda-
 biliter consumauit. et omnes ho-
 mines vtriusq[ue] sexus qui nascu[n]-
 tur in ipsis terris quibus bea-
 tus thomas fuit martirisatus
 naturaliter facies habent i[n] mo-
 du[m] canu[m] fortas. s[ed] non h[er]su-
 tas habent in presentem die[m].
Nam semp[er] in vnaquaq[ue] ter-
 ra et insula in india semper na-
 scuntur et crescunt et sunt hoies
 herbe et bestie p[er] alijs speciales

de quibus per singula longum es-
set enarrare. Post recessus
et decessus beati thome aposto-
li: extunc ipsi tres reges in archi-
episcopos ordinati omnes gen-
tes ciuitates et villas et terras
circuibant in quibus quamplurimas
ecclesias fundauerunt et in ipse episcopi
presbiteros dei ministros ordina-
uerunt quibus predia et possessi-
ones large per omnia contulerunt et
relicta huius mundi vanitate in
ciuitate seu uia quam in pede mon-
tis uaus fundauerunt perpetua
mansuionem elegerunt et cum ad-
iutorio dei et aliorum episcoporum et
presbiterorum terras et regna sua
in spiritualibus et temporalibus ad-
huc gubernarunt et repperunt quod
his omnes gentes non timore sed
amore non ut dominis sed ut patribus in
omnibus et per omnia obediuerunt
et caritate non ficta eos dilexerunt
Anno uero secundo ante felicem
eorum resolutionem: extunc ipsi tres
reges archiepiscopi ordinati omnes
alios reges et principes nobiles
ac maiores nati de fratribus et reg-
nis eorum ac omnes alios episco-
pos presbiteros et dei ministros
in unum locum conuenire et uoca-
re fecerunt et erant iam longo senio
et decrepitu fessi nec habebant
aliquos liberos uel heredes nec
ut communis omnium illorum primum
consuetudinis est unquam habue-

rant reginas uel concubinas et
estimant et firmiter creditur ab om-
nibus libris in oriente eos uirgi-
nes fuisse et usque ad mortem per-
manuisse et asserunt quidam libri
quod sicut fuerunt primicie genti-
um in fide ita etiam erant pri-
micie gentium in uirginali dig-
nitate qui etiam domino primum ex
gentibus uirginalem dignita-
tem obtulerunt prout etiam quidam
libri in eorum muneibus quod domini o-
btulerunt inter cetera ex superfluo
exponunt. **H**ec autem obtulerunt
domino in signum uirginalis
dignitatis et castitatis. **T**ertio in
signum uirginalis uocacionis et oro-
nis. **E**t mirra in signum mortifi-
cacionis carnis quam natura ne-
gauit iuxta dominum sapienter dicentis
In carne uiuere sine carne est ui-
ta angelica non humana. **H**uius ad
propositum redeat. **C**a. xxxij.

Quoniam itaque hi tres re-
ges gloriosi ut dictum est
omnes reges episcopos et no-
biles et omnes populos in unum fecerunt
conuenire: extunc ipsos omnes homines ba-
tur ut in fide quam ipse theos predi-
cauit stabiles et fideles permanere-
ret et quod ipsi reges episcopi presbiteri et
nobiles et uniuersi populi ibidem in unum
congregati unum uirum prouideum uo-
luntate in fide habentem ex omnibus po-
pulis ibidem congregatis unum uocem
et unanimum consensum eligerent

qui loco bti thome apostoli in
 spiritualibus omnibus populis
 perpetue preesset et cui omnes
 populi vnamimter vt patri i
 omnibus humiliter obedirent qd ee i
 honore beati thome apostoli in
 memoriale sempiternum pa
 triarcha thomas ab omnibus p
 perpetue deberet appellari et ab o
 nibus venerari. et post decessu
 talis vnus patriarche sic ele
 di extunc omnes archiepisco
 pi et epi ac presbiteri deberet
 in vnum locum conuenire et ali
 um loco defuncti sui eorum co
 scienciaz concorditer eligere cui
 vniuersi populi vt priori per
 omnia deberent obedire. et ip
 si tres reges tunc tali patriar
 che decimas omnium terraru su
 arum et regnorum perpetue da
 bant et assignabant. **V**nde ip
 si tres reges tunc et omnes alij
 episcopi presbiteri et vniuersi
 populi concorditer elegerunt ia
 cobu antiochenum aduenam q
 ad ipsas partes beatum tho
 ma fuit secutus in primis eoz
 patriarcham elegerunt. cui no
 mine mutato nomen thomas
 imposuerunt. et post hoc indi
 tali patriarche qui thomas vo
 catur vt nos pape obediuerunt
 et obediunt in presentem die.

¶ Capitulum tricesimum quintum.

Queterum predicti tres
 reges glouosi quia li
 beros et heredes non
 habuerunt. extunc etiam de
 numi consilio et vnamini conse
 fu omnium populorum ibidem co
 gregatorum ex omnibus popu
 lis ibidem congregatis elegerunt
 tunc virum strenuum nobilem et
 illustre qd omnibus terris perpetue
 et regnis suis in temporalibus p
 esse deberet vt si aliqui maluo
 si vel malefici patriarcham epi
 scopos seu presbiteros non cu
 rarent vel ipsis rebellarent seu
 a fide apostatarent qd per bra
 chium seculare ad viam rectam
 posset cogi et compelli et illud dñi
 cuz perpetue debet succedere p
 heredes et durare. et talis rector
 et gubernator in temporalibus
 non rex vel impator deberet vo
 cari. sed ab omnibus populis p
 biter iohanes imperpetuum debe
 ret appellari. nam presbiter ioh
 hanes ex eo vocari deberet qa
 presbitero nullus sit dignior i
 mundo cuius potestate homi
 nibus iustis et iniustis celum
 clauditur et aperitur. et in cuius
 extensione manuum et eleuacione
 omnium impatorum et regum pri
 cipum et populorum genua et col
 la curuatur. prout hec et qd plu
 rimas virtutes et alias dignitates
 idem presbiter iohanes qui e

dn̄s in d̄oz i suis litteris a epi
stolis specialit̄ scribit a expri
mit in p̄sentē diem a littere a
epistole sue q̄s regib⁹ a prina
pib⁹ mittit sūt rotuli inuoluti
in quib⁹ in p̄ncipio scribit et
mādat p̄ salutacōib⁹ b̄ndicti
ones ōnium pueroz seruoꝝ a
ācillaz auū animalū agroꝝ
a vineaz a specialit̄ vxoz a
concupimaz a ōnium que ille
rex vel p̄nceps seu homo possi
det in domib⁹ vel in cāpis cui
litteras suas mittit a s̄m q̄ il
le est cōdicōnis cui litteras su
as mittit s̄m hec sibi scribit a
demandat p̄ salutacōib⁹ be
nedictōes a habz dexteraz dei
benedicentē in gyro cū stellis
ornatam in suis sigillis a vexil
lis. ¶ Item idē domin⁹ in d̄oz
p̄pterea iohānes deberz vocari
a duobus videlicz a iohāne
euangelista q̄ fuit p̄sbiter a a
domino p̄ ceteris magis elcūs
a dilect⁹. Item idē domin⁹ in
d̄oz iohānes debēt vocari noi
ne a honore iohānis baptiste
qui dn̄m baptisauit cui etiā
maior nō surrexit inter natos
muliez put thomas apostol⁹
p̄ ōnia ipsos infoiuit. ¶ Ce
terz h̄i tres reges gloriosi ōni
b⁹ regib⁹ p̄ncipib⁹ a nobili
bus ep̄is a p̄sbiteris ac ōnib⁹
populis thomā p̄riarchā a p̄

sbitez iohānem in eoz dn̄os
a rectores in sp̄ualibus a tēpo
ralibus tunc imperpetuū assign
nabāt quib⁹ tunc vniuersi re
ges a p̄ncipes a nobiles ac vni
uersi populi obediēciā a homa
giū humiliter fecerūt a se eoz
dn̄acōi a potestati subiciebāt
a leti a gaudētes ac alcri corde
sup̄ ōnia que viderāt a audie
rant a acciderāt a acta a ordia
ta fuerant ad p̄pria sūt reuerfi
Et sic idē dn̄m a gubnato es
in d̄oz in sp̄ualib⁹ a tēporalib⁹
p̄riarcha thomas a p̄sbiter io
hānes in vniuerso mūdo sunt
vocati in hodiernū diē. ¶ Ce
terz idē tres reges de p̄missis
itaqz dispositis a ordinatis:
ex tunc alijs p̄ncipib⁹ de san
guine eoz regali q̄ plurimas
alias terras a insulas dederūt
a perpetue hereditarie assigna
uerunt qui p̄ncipes de vaus i
perpetuū deberēt vocari in me
moriale sempiternū a adhuc
hec p̄genies que de vaus voca
tur est maior a potētor ac no
bilior p̄genies in india a oriē
te in p̄sentem diem a hec p̄ge
nies vt supra dictū est i a con
p̄pter diuersa mirabilia q̄ ibi
dem q̄tidie a assidue videbāt
a audiebāt castz fecerūt a ex il
lis q̄ plurimi alij p̄ncipes p̄t
eoz nobilitatē in diuersis t̄ris

uxores duxerunt de quorum se-
mine Anno dñi. M. ccc. quin-
quagesimo pmo. adhuc stren-
nu principes fuerunt supstites
i curia romana abassiatores.
sed vt ad propositū redeatur.

Quia **¶** Ca. xxxv.
qz omnia p ipsos re-
ges itaqz eēt lauda-
biliter disposita et ordinata ex-
tunc ad ciuitatez seu uia ad p-
petue manēduz tunc se trāstu-
lerunt et duobus annis supui-
xerunt. et extunc modicum añ-
festuz natiuitatis domini que-
dam stellā noua et rara et inso-
lita supra ipsā mciuitatē appa-
ruit p quā eozuz felicez resolu-
cōem instare intellexerūt et q-
a domino vocabantur omibz
intimabant. **¶** Unde ibidem in
eccia per ipsos regaliter facta
tumulū sibi more regio prepa-
rare fecerunt. et p illud instās
natiuitatis domini festuz diui-
num officium sollēniter pege-
runt. **¶** Et octauo natiuitatis do-
mini die extunc melchior ara-
bum et nubye rex diuino offi-
cio sollēniter celebrato āno
etatis sue cātesimo decimosex-
to coram omi populo incliato
capite absqz dolore in domino
dulciter obdormiuit. cuius cor-
pus alij duo reges ac alij pri-
ncipes et nobiles ac vniuersi po-

puli vestimentis pontificalibz
et regalibus cum aromatibus
more regali prout decuit in tu-
mulum posuerūt. **¶** Et post hec
quinto die que est festuz epi-
phanie domini. extūc baltha-
sar rex godolpe et saba āno eta-
tis sue centesimo duodecimo ce-
lebrata sollēniter missa corā
omni populo absqz aliquo do-
lore ibidem i domino quieuit
¶ Quē terā? rex et omnes alij prin-
cipes et nobiles et populi iuxta
corpus prioris regis defuncti
eodem mō et cultu regio in tu-
mulum honorifice posuerunt.
¶ Et nō post multū tps videlicz
sexto die sequēte extūc iaspaz-
terā? rex tharsis et insule egri-
soulle anno etatis sue centesimō
nono diuino officio deuote per-
acto coram omibus astantibz
sine dolore alios duos reges
ad dñm sequebatur. qui duz
more regio prout decuit iuxta
corpora duorum priorū reguz
ad sepeliendum deferretur. ex-
tunc coram omnibus populis
astantibus corpa duoz prio-
rum regum in sepulchro posi-
ta qdlibet in partē cessit et cor-
p? terciū regis in mediū eoz
receperunt. **¶** Et itaqz hñ glorio-
si principes quomodo in vita
sua dilexerūt se itaqz et in mor-
tē non sūt sepati. et stella rara

et insolita que ante eorum obitum
apparuit quousque eorum corpo-
ra colome transferretur put di-
cuntur in diuina immobilis supra ci-
tate seuwa pmanit. **Ca. xxxvi.**

Post decessum et obitum
ipsorum trium regum
gloriosorum: extunc de-
qui eos in vita dilexit ipse etiam
post mortem quam plurimum ho-
norauit. nam diuersos vtriusque
que sexus homines quacumque in-
firmitate dolore et angustia cap-
tuitate vel tribulatione detine-
bant longe vel prope in terra vel
in mari positos: qui auxilium
ipsorum trium regum implorabant
et deuote inuocabant deum pro eorum
merita euidenter liberauit. ita
quod ex longinquis partibus per
terram et mare populi in maxi-
ma multitudine ad eorum reliquias
confluebant et fidem quam cum
beato thoma in vita predicabant
etiam maioribus virtutibus et sig-
nis in morte et post mortem con-
firmabant. Et ipsorum corpora
vestimentis regalibus et pontifi-
calibus in sepulchro posita: non
quasi mortua. sicut dormientia
et melius quam in vita colorata om-
nibus populis apparuit in qui-
bus deum benedixerunt et lauda-
uerunt. **¶** Post multum vero tem-
poris cum itaque fides christiana in
ipsa nobili ciuitate seuwa et vni-

uersis partibus et regnis orientis
itaque floret: extunc inimicus
omnium bonorum seuit in triticum
zizania: scilicet in fidem catholicam
diuersarum specierum heresim opi-
niones et errores. propter quod tunc
corpora et relique ipsorum trium regum
ceperunt ab omnibus indulgentius
et negligenter in reuerentia habe-
ri et minus venerari. nam terre et
regna eorum in fide diuidebantur
odiose. **¶** Et tunc statim ipsorum trium
regum corpora que ut dictum est usque
ad illud tempus quasi dormientia a
incorrupta permanserunt: extunc
eorum carnis materia de ossibus
eorum soluebat et more solito
suo in puluere reuertebat. vnde
homines de regnis arabie et nu-
bie saba et godolpe tharfis et
insule nati in quibus ipsi reges
regnabant etiam fide sunt diuisi.
¶ Cum itaque horum trium regum reg-
na et vniuersa plaga orientis es-
set itaque corrupta et in fide et he-
resis essent itaque odiose diuisa et
propter nimiam multitudinem di-
stantiam et discordiam et discordiam
cum potentia a patriarcha thoma
et presbitero iohanne ab erroribus non
possent reuocari: extunc et in frons
et regnis illis in hac dissensionem ce-
pit gentilitas reuerti et pto-
loma repullulare. **¶** Unde in tali
miseria homines de regnis istorum
regum beatorum nati qui in ipsa

26
ciuitate seu wa potēter habita
bant et in fide odiose diuisi. ex
tunc queuis pars tam ex reue
renciā q̄ ex inuidia corpus sui
regis de sepulchro sumpfit. qz
cuz pte aduersa esse et quiesce
re id noluit et ad loca maiora
sue partis reduxit que ab om
ni populo prout quādo viuen
tes de bethleem venerunt cum
ymnis et laudib? et reuerēcijs
maximis sūt recepta et in locu
lis diuersimode ornatis reuerē
ter sunt inclusa et in hīs p tē
pora longiora permanserunt.:

Cum autem placuit deo
q̄ triticum et semen fidei itaqz
logo tempe laboratum in qd
zizania itaqz fuit seminatum
et quod ab hīs et alijs psecu
cōibus et impedimentis du
dum latitabat in terra. vt etiā
talibus varijs frigoribus et tē
pestatibus transactis etiā ap
pareret in germine. Vnde cir
ca annos dñi. cc. xxxiiij. dum
gloriosus cōstantinus impera
tor in occidente p sanctū filue
strum grācia dei signis et p̄di
gijs ad fidem esset conuersus
et a lepra carnis gentilitatis et
p̄olatricie esset mundatus et in
nouum hominē vita et moribz
in melius esset mutatus. Eodē
tempore venerabilis helena sua
mater inter p̄fidos iudeos in

oriente cōuersabat et iudayca
p̄fidia quasi iam esset infecta
et corrupta. h̄ inābiliter ad do
minū conuersa. put hęc omnia i
libris de inuencōe s̄cte crucis
plenius reperuntur. Et extūc
venerabilis helena q̄nto magis
prius in veteri testamēto et iu
dayca p̄fidia insistebat tanto
magis postmodū in nouo te
stamēto et euangelij studio
us estuabat. Et omnia loca san
cta que in illis et alijs partibz
ihesus sua deitate et humanita
te ac presēcia cōsecrauit que
prius ex suggestione iudeorū
ipsa helena p̄phanata odiosa
habuit et cōtaminata. hęc om
nia loca helena postmodū ad
laudem dei et confusiōnē iudeo
rū humiliter visitauit et deu
tissime honorificauit ditauit et
amplificauit. Vnde post q̄ ve
nerabilis helena crucem et cla
uos domini nutu miraculose i
uenit. extūc supra eundem lo
cum et montē caluarie et sepul
chrum xp̄i et locū in quo tres
marie steterunt et lapidem de
sepulchro reuolutum viderūt
et locum quo ihesus in cruce
matrem discipulo cōmēdauit
et locū quo ihesus marie mag
dalene apparuit in specie ortu
lani. sup̄ hęc omnia loca et alia
sancta loca helena pulchriaz

ecciam cōstruxit in qua hęc o-
mia loca sancta p̄dicta infiml̄
cōprehendit et inclusit Et post
modū p̄sbiter iohannes et ho-
nes de regno nubye nati qui i
illis ptibus nubyanū vocant̄
subtus montē caluarie ex rupe
et petra durissimā capellam ex
sculpere fecerūt quā in honore
trium regū cōsecrare fecerūt in
memoriale q̄ Melchior rex
arabum et nubye ibidem in ca-
ligine et nebula resedit quan-
do dñm in sua infancia ad ado-
rādum quesuit. Et vocatur il-
la capella in ptibus illis capel-
la nubyanorū ad reges in pre-
sentē diem. s̄ sarraceni nunc p̄-
ut patz ianuam ipsius capelle
lapidibus ob inuidiā obstru-
xerunt.

Ca. xxxvii.

Oeterz i omnibz locis
que de? in humanita-
te sua p̄ncialiter sig-
nis et pdigijs cōsecuit et illustr-
uit: i ip̄ venerabil̄ helena mō-
stera et eccias honorifice fūda-
uit et in hīs p̄ri archas archi-
ep̄os et ep̄os abbates et p̄sbi-
teros ac d̄i ministros instituit et
ordinauit q̄b? p̄di a possessiōes
et decias abūdat̄ erogauit et
extūc ec̄ helēa supra locū q̄ pa-
storibz agel? cū multitudine mi-
licie celestis cū claritate natita-
tē dñi anūciauit pulchrum am-

duplicē ecciaz cōstruxit quā glā-
i excels̄ vocauit q̄ adhuc i om̄i-
b? partib? orientis gloria i ex-
celsis vocatur in presentē diē.
Et in ipsa eccia quondaz fuit
ditissimū collegium canonicorū
qui ex speciali p̄uilegio o-
nes horas canonicas cū glōia
in excelsis deo inceperūt sicut i
partibus istis cuz de? in adiu-
torū et adhuc incipiunt ibidē
horas cū gloria in excelsis i p̄-
sentē diem. **¶** Post q̄ hęc ec-
clesia fuit facta et p̄fecta: extūc
helenaxemēs bethleem ad spe-
lūcam et tuguriū in qua de? ho-
mo fuit nat? et vt est supra di-
ctum in ip̄i locū speluncaz et
tugurium post natiuitatē xp̄i
vsqz ad illud temp? sicut ec̄
deo placuit ex inuidia iudei n̄-
lum hominē vel animal intraē
per miserunt. nam ipsum locū
pro loco maledicto et prop̄ha-
nato habuerunt. et omnem in-
trantem habuerunt pro conta-
minato et in ip̄o loco tunc he-
lena presepe in quod ihesus i
fantulus i feno ante asinū et bo-
uem fuit positus et ipsos pan-
nos quibus ihesus ibidem fu-
it inuolutus et fenum et camisi-
am beate marie quam in pre-
sepio dimiserat oblita quan-
do cum infantulo ihu de spelūca
fugit metu iudeorū et recessit

hec omnia helena in ipso pre
sepio tam recenter inuenit p
ut beata virgo ibidem oblita
dimisit et reliquit. **Q**ue excep
to presepio omnia secum in con
stantinopolim transtulit et ibi
dem in ecclesia sancte sophie re
uerenter collocauit et ibidem vs
qz ad tempus karoli pmanse
runt. qui dum iherusalē et alias
ciuitates xpianoz et zacharia
patriarchā et alios xpianos
de manibus sarracenz eripu
isset et p constantinopolim i re
ditu cum suis exercitibus tran
sisset. extunc camisiā beate ma
rie et fenem et pannos quibz
ih̄s infantulus fuit inuolutus
petiit et obtinuit que cuz alijs
reliquijs quibz ibidem et alibi
fuit honoratus secum sumpsit.
Et aquisgrami in ecclesia bea
te marie quā ibidem fundauit
honorifice collocauit. que ibi
dem a fidelibus d̄ longinqs p
tibz visitatur et honorantur i
presentez diem. **P**ed de lati
tudine et longitudine huius ca
misiē multi homines mirantur
de qua est sciendū qz in partibz
ultramarinis et orientis nimis
multum linū crescit bis in an
no vnde efficitur pannus lineus
multū bonus et subtilis et in op
timo foro et i omnibus partibz
illis omnia vestimenta viroruz

27
et mulieruz p maiori parte sūt
linea et sunt multū longa lata
et larga et vltra modū albā et
mūda ppter intolerabilissimū
solis ardorem sunt facta. et spe
cialiter camisiē mulierū i qui
bus aliqua vis consistit sunt tā
longe qz fimbrias omnium alio
rum vestimentoz circa tres vel
quatuor vel quinque vlnas exce
dit et illa pars camisiē que sic
excedit auro margaritis et alijs
preciosis h̄m facultatem muli
eris portantis ditissime ē orna
ta. **E**t dum alicui nobili vel di
uiti mulieri nascitur filia. extunc
mater immediate incipit face
re filie tales camisiās et linthe
amina et alia ornamenta ad
dotem et ad nupcias necēria et
apta que vix potest p̄ficere vel
qz ad tempus sue filie maritaci
onis et desponsationis. et dū ali
qua sponsa vel nobilis seu di
ues domina i plateis equitat.
extunc aliquis nobilis vel mi
les seu famulus pedester portat
illam partem camisiē ornatā su
is brachijs extensis. et dum ta
les domine et mulieres vadūt
extunc recipiunt partem camisiē
sue anteriore subtus brachia
et posterior pars camisiē p ali
quē militem seu famulū vel pe
dissequā leuatur et portat vsqz
brachijs et manibz extēsis

et canonicos et presbiteros et alios dei ministros instituit qui ex privilegio speciali in omnibus missis et etiam missis animarum gloria in excelsis deo decantabant et in festiuitatibus omnes horas canonicas cum gloria in excelsis deo incipiebant. et quod plurimas alis reuerencias et prerogatiuas habuit hec ecclesia per alios et habet prout decet pre alius ecclesiis. de quibus per singula loquendum esset enarrare. Sed post quod terra sancta ad manus et potestatem peruenit soldani qui cumque christianus ipsam ecclesiam intrare uoluerit dat officiato soldani ibidem duos denarios ueneianos et nunc greci sub certa pensione pro se habent chorum et maius altare ad diuinum officium eorum pagendum. In nocte natiuitatis domini extunc omnium peridiomatium et linguarum homines peregrini et christiani qui sunt sub celo in ipsa ecclesia conueniunt. et tunc omnia hospicia in bethleem peregrinis intus et extra sunt plena et propter lucrum soldanus exceptis suis officiatis non permittit ibidem nisi christianos habitare. Ceterum omnes christiani qui ibidem in ecclesia in nocte natiuitatis domini conueniunt licet in fide et linguis sint odiose diuisi.

tamen queuis pars et secta hominum christianorum in ipsa ecclesia pro se suum habet specialem locum deputatum in quo secundum ritum eorum diuinum officium faciunt et agunt tunc prout sollempnissime decet. Unde latini qui se habent ad fidem ecclesie romane agunt diuinum officium suum in spelunca in altari et loco quo deus homo fuit natus. Et tunc in ipsa nocte diuersa peridiomata littere et cantus et melodie in variis et diuersis linguis audiuntur. tamen nullus homo impedit alium in suo uel aliquo cantu risu uel cachinnatu. et tunc celebrata missa que incipit. Dixit dominus ad me. extunc vadunt omnes ad ecclesiam duplicem que gloria in excelsis uocatur. ubi angelus domini pastoribus natum dominum annunciauit. et ibidem tunc celebratur missa que incipit. Lux fulgebit. et hee due ecclesie distant per modicum uel dimidium milia et ibidem illa missa celebrata extunc omnes populi cum magno gaudio et cantu redeunt in bethleem ad summam missam. tunc in his de ecclesiis omnia euangelia ibidem presentia aliter leguntur de quibus tunc uersa ecclesia catholica de longinquo loquitur et testatur. et

tūc vtriusq; sex?ōnes hoies q̄
rūcūq; linguaz vel sectaz exi
stūt puuli ⁊ adulti i ipsa ecclā
p totū illū diem cantāt illā an
tiphōnam in latino. **H**ec ē di
es quā fecit dñs rē. quā in oī
bus illis ptibus in latino cor
deten? sciūt ex vsu. **E**t est scien
duz q̄ iudei ex inuidia belena
inter se stabulariā vocauerūt
quia hmoi nobilissimā ecclāz
supra stabulū ⁊ tam vilem lo
cū eis exohū fūdauit ⁊ edifica
uit. **V**n̄ om̄ nocte natitatis dñi
tabula de laude ⁊ m̄itis vene
rabīl̄ belene de digitis bti ihe
romimi scripta iux̄ p̄sepe in spe
lūca pendeat q̄ sic incipit. **V**e
nerabilis belena fuit bona sta
bularia q̄ hic p̄sepe dñi sui
fidelit̄ q̄siuit ⁊ alia q̄plurima
de meritis ⁊ virtutib? venera
bilis belene in tabula sūt scri
pta. **I**te in festo ephie dñm
est ecclā in ipsa ecclā maxim? o
mīū linguaz ⁊ populoz cur
sus ⁊ in loco iuxta p̄sepe quo
tres reges domini adorauerūt
⁊ eidē munera obtulerūt mag
nam stellā optime deauratam
pendere cōsueuerunt que p to
tā illam diem artificialiter de
loco ad locū in ecclā cordis t̄i
bebatur ⁊ regebatur ⁊ de alijs
huius ecclē in bethleem nobi
litatibus ⁊ cōsuetudinibus ⁊

specialibus priuilegijs ⁊ pre
rogatiuis que hęc ecclā p̄ alijs
ecclēsijs put̄ decet habz singu
lariter longum esset enarrare
⁊ qualit̄ festum ephie ibidem
honoretur ⁊ celebretur infer
us audietur. **C**a. xxxix.:

O Eterz postq̄ hęc ecclē
sie itaq; essent cōple
te: extūc belena se trā
stulit nazareth que est ciuitas
multū delectabilis ⁊ amena i
valle florida sita ⁊ nō est mu
rata. **E**t habitacōnes eius ⁊ do
mus sunt hinc inde disperse ⁊
in ipsa ciuitate ecclā magnā ⁊
pulcherrimā ecclā fundauit
in qua archiepiscopū ⁊ canōi
cos ⁊ presbiteros ⁊ di nistros
instituit ⁊ ordinauit ⁊ predijs
⁊ possessionibus q̄plurimis
specialiter ditauit ⁊ amplifica
uit ⁊ in eadem ecclesia belena
a dextris p̄pe chorū cameraz
beate marie conclusit in qua
fuit ⁊ stetit quādo ei gabriel ā
gel? domini concepturaz ānū
ciavit. **E**t ex ipsa camera nunc
fca ē capella in q̄ ē colūna cōt̄i
quā āgel? stetit ⁊ rēcliauit ⁊ ei?
ymago i colūna sic i sigillo ē i
p̄ssa. **E**t an̄ ianua? illi? camē ⁊
capelle vsus orientē ē fōs de q̄
maria frequēt aquā haurire ⁊
afferre solebat ⁊ ibidē āgelus
ipsā sepi? salutauit ⁊ cōfōrmat.

Ex hoc fonte peregrini ad longinquas partes aquam afferebant et quod plurimum infirmi ex ea sanitates receperunt. Unde ob inuidiam sarraceni ipsum fontem sepius obturauerunt et quanto plus obturabant tanto plius et magis erumperebat. nec sarraceni ad aliqua adhuc utuntur ipsa aqua. sed a peregrinis ad longinquas partes affertur et portatur et ex ea varie infirmitates depelluntur. Et in ipsa capella fuerunt speciales presbiteri qui omni die de dominica annunciatione cum omnibus eius officiis et horis diei et noctis cantabant et celebrabant. Et iuxta hanc capellam et cameram est columna lapidea in qua a die postquam angelus marie dominum annuntiavit usque in presentem diem signum permanet. Et dum per totum annum sol tetigit illud signum ante eius occasum tunc fuit et est hora quando gabriel mariam salutavit et deum et de ipsa pro nobis hominem nasciturum annuntiavit. Et temporibus christianorum fuerunt in ipsa camera et capella speciales ministri quando sol tetigit illud signum in columna qui tunc ter traherent puam campanulam que supra columnam pendebat. Et tunc omnes homines cum genuflexione

dicebant ter deuote aue maria quia ipsa hora angelus mariam salutavit. et exinde per unum mundum puenit in consuetudinem quod ante solis occasum ter trahitur campana. et dicitur a fidelibus ter cum genuflexione Aue maria. Et illa capella ibidem et in omnibus partibus orientis Aue maria vocatur. et a fidelibus de longinquissimis partibus visitatur in presentem diem. Unde dicunt ibidem et in omnibus partibus illis unde ad alterum eannus pro indulgentiis nazareth ad aue maria. et in illa capella et ecclesia in qua ipsa camera marie est inclusa omnes hore canonicæ cum aue maria incipiebantur. sicut in partibus istis cum deus in adiutorium. etc. Sed nunc in ipsa etiam nobilissimam sarraceni periciunt mortuorum iumentorum et pecorum cadavera. sed capella seruatur illesa. quia degunt ibi pauperes nobiles sarraceni qui vocantur nobiles de hes. qui ex speciali consuetudine a peregrino unum denarium volunt habere uenecianum. sed tunc homo cum omnibus rebus suis in illis partibus est securus. Et ista ciuitas nazareth est in terra et principatu galilee sita. et iuxta fines galilee est mons non magnus

sed ultra modum alt? qui vocatur mons thabor supra quem ihesus coram discipulis suis fuit transfiguratus? put in euangelio continetur. **S**uper illum montem etiam venerabilis helena magnam et pulcherrimum et fortissimum monasterium et claustrum fundauit et in modum castri turribus et muris ac propugnaculis vndique firmavit cuius abbas ordinis beati infula amulo et baculo pastorali ac bulla plumbea utebatur. **E**t occurrit semper illud festum transfigurationis domini ipso die festi felix sumus et agapiti et tunc in omnibus partibus orientis celebratur missae cum vino nouo et omnes ecclesiae metropolitane et cathedrales in oriente in honore transfigurationis domini sunt consecratae et ipso die in omnibus ecclesiis et missis cantatur introitus. **D**ominus dixit ad me. **A**lla. **D**ie dies sanctificatus et euangelium. **A**ssumpsit ihesus discipulos suos et ascendit in montem excelsum et transfiguratus est ante eos etc. **E**t in ipso die omnes reges principes et nobiles barones et milites et omnes in ipsa dyocesi prelati ad dedicationem ecclesie sue cathedralis conueniunt et omnia eorum vexilla cum ipsorum armis supra ecclesiam figere et ponere faciunt et omnes populi

in illam noctem in ecclesiis cum gaudijs et leticijs ducunt insonem et multum ornant ecclesias suas diuersis et varijs ornamentis et omnes ecclesiae metropolitane et cathedrales in omnibus partibus orientis vocatur ecclesiae sancte sophie id est verbigene et est titulus omnium ecclesiarum cathedralium ibidem quod ad sanctam sophiam vocatur. **E**t distat huius mons thabor a iherosolymis ad tres dietas cum dimidia et in iherosolymis et illum montem fuit via et non plene per quam ihesus iuit cum discipulis suis in humanitate in qua sanauit doctus et signum fecit et predicauit et ulterius quod inter iherosolymam. **E**t hunc montem et loca inter eos sita ihesus in humanis non iuit vel processit et ipse mons thabor desuper non est maioris capacitatis quam illud monasterium comprehendit et ante caponem. **A** contra sarraceni hoc monasterium ceperunt et occupauerunt et ex eo castrum fecerunt contra quos christiani in pede montis aliud castrum fecerunt a quo sarracenis ascensum et descensum defenderunt cui nomen blansgarda inposuerunt et ex illo castro et nomine maxia et nobiliter per gemas surrexit quod ibidem nobiles de blansgarda vocant in presentem diem. **S**ed nunc illud castrum et monasterium super montem sunt destructa et deserta sicut ad propositum redeat. **¶** **C**arl.

Omnis itaq; venerabilis
 helena in hijs et in omni-
 bus locis quibus ei ex-
 pedire videbatur archiepiscopos et
 episcopos abbates presbiteros
 ac alios dei ministros institu-
 isset et ordinasset et omnia ad
 laudem et honorem dei rite per-
 fecte et laudabiliter profecisset.
 Extunc de corporibus et reliquijs
 ipsorum trium regum qui do-
 minum ibidem adorauerunt et ei
 munera obtulerunt cepit anxie
 cogitare et ad terras et provin-
 cias que circa indiam adhuc ro-
 mano imperio permanerant cum
 nobili et maximo comitatu se-
 transtulit in quibus omnia tem-
 pla et aras ydolorum prout ibidem
 ydolatria et gentilitas repullu-
 lauerat potenter destruxit et per
 hijs in laudem et honorem dei ec-
 clesias et monasteria fundavit
 in quibus archiepiscopos episcopos
 et abbes ac alios dei ministros
 instituit et ordinavit et cultum
 dei in omnibus illis partibus in om-
 nibus et per omnia reparavit et aplifi-
 cavit et fidem christianam que in
 illis partibus prius detestabatur
 tunc multum honoravit helena
 exaltauit et glorificauit: ad quam
 tunc omnes christiani et catholici
 vnamimenter venerunt et conflue-
 runt nam audierant quanta
 mirabilia et magnalia deus de

inuenione sue crucis et clauorum
 ac camisie beate virginis femi-
 et pannorum quibus deus in sua
 humanitate et infancia fuit in-
 uolutus per ipsam venerabilem
 helenam dominum fuerat opera-
 tus in quibus helene vnamimi-
 ter congratulabatur et in fide con-
 fortabantur et iudei et gentiles
 ydolatre et heretici de hijs mul-
 tum dolebant et confidebantur
 et extunc etiam in ipsis superiori-
 bus partibus quod plurimis ec-
 clesijs et monasterijs fundatis
 vndique reparatis et in hijs dei
 ministris de nouo institutis et
 omnibus christianis in fide confor-
 tatis extunc venerabilis helena
 de corporibus et reliquijs trium
 regum beatorum cepit inquirere
 et diligenter inuestigare et cum
 de ipsorum trium regum reg-
 nis et ipsorum vita et gestis et per
 ipsos reges factis et ordinatis
 helena plenimodum fuisset instructa
 et informata extunc de ipsorum
 corporibus et reliquijs cepit stu-
 diosius et ardentius cogitare et
 diligentius laborare cuius desi-
 derium implens omnipotens de-
 us qui semper pater est omnibus in-
 uocantibus eum in veritate et qui
 prius ipsi helene crucem suam ac
 clauos sub terra profundissime
 absconditam reuelauit ipsi helenae
 etiam corpora ac reliquias

trū regū beatorū demonstravit
quorū duo corpora scz Melchi
or et Balthasar a patriarchā
thoma et dño in dōz p̄bitero
iohe et alijs illaz terraz et paz
cūm p̄ncipibz et prelatis ad
āplandū honore dei et dñum
cultum miraculose et studiose
impetrauit. et quia tunc pro p
te romano imp̄io pertinebat
et omnes vnanimiter audierūt
et sciuerūt quanta mira et mag
nalia deus per helenam fuisset
operatus: sibi ipsorum duorum
regum corpora benigne et reue
renter tradiderunt et dimiserūt
Corpus vero Jaspas tercij
regis nestorū hereticū de reg
no ip̄si Jaspas regis nati sub
eorum potestate habuerunt et
in sua nequicia et heresi perdu
rantes dudum vsqz ad sāgu
nem dare resisterunt ob inui
diam et negauerunt. Nam id
ad meliorem et forciorem et ma
iorem insulam Indie nomine
egrysoulla de qua Jaspas eti
am rex insule vocabatur suū
corpus trāstulerunt et secretis
fine absconderunt. **V**eneā
bilis helenā habitis itaqz du
orū regū corpibz volēs ipsos
tres h̄re indiuisos p̄ multos
sollēnes legatos p̄cibus ipor
tunis et muneribz multis ap̄d
potētiōres insule et ipsorū ne

stomorum ordinavit et obti
nuit qd corpus thome apostoli
qd tunc etiā ibidem impetraue
rat p̄ corpe Jaspas tercij regis
dedit et p̄mutavit et idem ip̄uz
corp̄ thome apostoli nestoris
bis est ablatū et ex certis causis
ip̄s totidē restitūtū. h̄ in p̄sen
tem diē adhuc est cōmune va
ticanum in omnibz partibus
ill̄ qd adhuc corp̄ thome apo
stoli eis t̄cia vice debeat aufer
ri et colome apud trū regū
corpa trāstulerunt et ibidē p̄petue
p̄manere put adhuc interius
audiet

Ca. xli.

Oterū dum itaqz cor
p̄ Jaspas ethiōpis
tercij regis de insula
portaret et alijs duobz regum
corpibus iungeret: extunc tal
et tāta odoris fraglācia et suau
tas ab eis exiit qd omnes a lon
ginq̄ venētes suauitatis odo
re replebātur et reficiebātur et
sēciebāt. et extūc venerabil̄ he
lena ipsa trū regū corpa in lo
culo ditissimo in maiore et no
biliore filij sui ciuitatē quā fū
dauerat constantinopolim q̄ est
caput grece cum maxia exul
tacōe et reuerēcia cū alijs dñis
reliquis q̄s hic inde impetraue
rat et congregauerat transporta
uit et ab omnibus populis ad
hec ibidē specialit̄ congregatis et

convocatis cum ymnis et laudi-
 bus prout decuit multum ho-
 norifice sunt recepta et ibidem
 in ecclesia sancte sophie reueren-
 ter collocata et ab omnibus ve-
 nerata. **¶** Et est sciendum quod
 ecclesia sancte sophie in constan-
 nopoli est ultra modum pre om-
 nibus ecclesiis in mundo multum
 magis et laetata quod navis mag-
 na omnibus velis suis explica-
 tis et extensis in ea se posset co-
 mode vertere et gyrae et ipsa ec-
 clesia ibidem vocatur ecclesia san-
 cte sophie quod in greco dicitur
 verbigene et ut supradictum est
 omnes ecclesie metropolitane et ca-
 thedrales in oriente ad sanctam
 sophiam vocantur quam constantinus
 fundavit et eius maxime
 marmoreas columnas cum ad
 iutorio dei cum infante solus le-
 uavit et diversis alijs plurimis
 ornamentis decoravit. **¶** Et in ipsa
 ecclesia est tunica domini incon-
 futilis et clavis domini et pars
 colonne ad quam ihesus fuit li-
 gatus et flagellatus et quod pluri-
 me alie et diverse reliquie vene-
 rande de quibus grecis non est
 cura. **¶** Et temporibus sancti lodewici
 regis francorum adhuc corona
 domini spinea in ea remansit
 et tunc temporis turchi et sara-
 ceni constantinopolim et imperi-
 um grecorum multum destruxe-

runt et imperator tunc auxilium
 sancti lodewici imploravit qui
 multa perditam et devastatam cum
 auxilio dei recuperavit et pro suis
 expensis tunc imperator sancto
 lodewico ipsam coronam spineam
 tradidit et obligavit que cum
 grecorum maxima lamentati-
 one et francorum exultatione in
 crastino beati laurencij ad na-
 vigium fuit ducta et ab villa pa-
 risiense translata quam greci ad-
 huc recuperare sperant in presen-
 tem diem. **¶** Ceterum in hac
 ecclesia sancte sophie magis stat
 columna marmorea supra quam
 stat ymago imperatoris eque-
 stris enea optime deaurata et
 habet pomum rotundum modo
 temporalis in sinistra et contra ori-
 entem rebellibus saracenis quam
 si minas dextera. **¶** Et iuxta et sub-
 tus hanc columnam venerabilis
 helena ipsorum trium regum
 corpora in loculis diversimode
 ornatis honorifice specialiter
 collocavit et cum ista trium re-
 gum corpora in hac ecclesia in civi-
 tate itaque essent collocata extunc
 a longinquis terris et partibus
 ab omnibus populis humiliter
 et deuotissime sunt visitata et
 longo tempore venerata et ad
 eorum reliquias confluentibus
 deus dona sue misericordie mul-
 timode est largitus et per ea multa

mirabilia operatus. Nam omnes qui in fide et deuotione eorum auxilium implorabant a qua cumque tribulatione in terra vel in mari detinebantur: eorum meritis deus liberauit. **P**ost obitum et decessum gloriosi constantini et venerabilis helene iuliano apostata regnante: ex tunc idolatria et gentilitas repullulauit et grauissima persecutio gladii in christianos et martires temporibus longis prout in passionibus diuersorum martirum et alijs libris plenius reperitur et ipsa persecutio gladii contra martires cessante: ex tunc cepit in vniuerso mundo alia de nouo persecutio hereticorum et scismaticorum diuersorum errorum contra catholicos et fideles. Et ipsa persecutio hereticorum et errorum fertur durior et inhumanius fuisse persecutio gladii anteriori: ut fides christiana et catholica tanquam triticum cribraretur ut nulla puluis errorum in ea de cetero remaneret et in hac tribulatione greci licet habuissent copiosissimos sanctos et egregios doctores et romanos pontifices de grecia natos: tamen ab ecclesia romana in articulis fidei prout inferius audietur recesserunt et sibi proprium patriarcham prefecerunt et ele-

gerunt cui ab illo tempore in omnibus et per omnia ut nos domino papa usque in presentem diem obediuerunt et in hac tempestate corpora et reliquie ipsorum trium regum absque aliqua reuerentia et in nullius cura permissa sunt. **V**nde dominus greciam et armeniam tradidit in manus saracenorum et persarum qui has terras multum destruxerunt quas mauricius primus imperator romanorum ex grecis cum auxilio medypolanensium recuperauit. **V**nde prout fertur eiusdem imperatoris consilio ipsa trium regum corpora cum alijs reliquijs postmodum fuerunt translata. **E**t legitur quod manuel grecorum imperator eustorgium uirum religiosum et prudentem natione grecum in legatione medypolanum misit et prudens erat et apud imperatorem potens ipsum in archiepiscopum medypolanensem elegerunt et ipsorum prebendam et inuentionem ipsa trium regum corpora de quibus tunc nullus nullum curauit ab imperatore inuentum et secum mediolanum reuenter transportauit. **E**t in ecclesia specialiter quae nunc est firmum predicatorum cum primis et laudibus cum omnibus honorifice collocauit ubi etiam de prebendam merita locis temporibus prout in locis prioribus multa mirabilia et virtutes operatur.

Anno vero dñi. M. c. lxxij. civitas mediolanens̄ Frederico p̄mo imperatori rebellavit quā impator destruere p̄posuit et circumvallavit. Unde meliores et nobiliores et maiores in civitate paucis scientibus ip̄astrum regū corpa secretissime absconderunt. et cum impator auxilio Reynaldi archiep̄i coloniens̄ et aliorū principum et dñorum mediolanuz obsedit cepit et expugnavit. Extūc Reynaldus archiep̄us coloniens̄ palaciū domini assonis de turri quē impator p̄ alijs om̄ib⁹ exosū habuit cepit et intrauit et ad manus suas obtinuit. Qui domini assonis secretum accessus ad Reynolduz coloniens̄ archiep̄iscopū p̄cepit. qui dñm securus et secreta ad archiep̄m remisset ipsum p̄cepit ut si sibi gr̄dam apud impatorem posset et vellet impetrare. extunc sibi trum regū corpa cum alijs reliquijs vellet dare et abscondita demonstrare. Qd̄ cum Reynald⁹ archiep̄s coloniens̄ fecisset et p̄fecisset. extunc sibi ip̄as reliq̄as dedit et demonstravit q̄s cum habuisset extūc p̄ suos fideles et secretiores statim versus coloniā direxit et destinauit quod postmodū impatori indicavit. et tunc p̄mū ip̄as reli

quias ab impatoe postulavit p̄cepit et impetrauit et distulit imperatori p̄indicare. nam ip̄as reliquias venerandas dubitavit se posse impetrare et extunc archiep̄us ip̄astrum regum corpa cum alijs reliquijs coloniā publice et honorifice transtulit et ab om̄i populo cum hymnis et laudibus recepta in eccl̄a sancti petri ibidem reuerēter collocavit p̄ quas deus ibidem q̄plurima mirabilia et v̄tutes in presentē diem operat⁹ et a principibus et nobilib⁹ et diuersis populis deuote venerantur et a longinquissimis terris p̄tibus et p̄uincijs cum maximis reuerencijs queruntur et visitantur. **L**egitur em̄ in quibusdam libris q̄ postq̄ ip̄astrum regum corpa de constantinopoli in mediolanū et de oriente in occidentem fuerunt translata q̄ tunc om̄ium hereticorum et scismaticorum errores et opiniones quibus lib̄ardia tuscia et apullia et vniuersa terra fuit infecta p̄ declaracōem et expoficōem trum munez que ip̄i reges domino obtulerunt fuerunt confusi et conuicti ac fundit⁹ prout sequitur annichilati. **I**n auro thue et mirra per istastrum munez genera in vno eodemq̄ x̄po diuina maiestas et

regia potestas et humana mortalitas intimatur. ¶ **T**ertium enim pertinet ad sacrificium Aurum ad tributum. Et mirra pertinet ad sepulturam mortuorum. omnia hec sancta fides christo veraciter offerre non desinit dum unum eundemque verum deum verum regem verumque hominem credit. ¶ **I**n oblatione thuris confusus est arrianus qui soli patri sacrificium offerre intendebat. ¶ **I**n oblatione mirre confusus est manicheus qui christum vere mortuum pro nostri salute non credebat. ¶ **I**n auro simul utrumque confusi sunt. quia manicheus de semine dauid secundum carnem natum non credit regem. arrianus deo unigenito naturaliter mittitur servitute proinde non expietur regem a quo per fidei regatur. sed a quo per infidelitatis crimine puniatur. quia ab uno divinitatis et ab altero veritas carnis denegatur. ¶ **I**n hisdem etiam muneribus confusus est nestorius qui christum in duas personas dividere nititur cum videat magos non alio deo et alio homini eadem munera suppliciter obtulisse. non ergo dividatur in personis que non est divisus in domis. Propterea unus idemque istis muneribus adoratur ut unus idemque

deus et homo cognoscat. ¶ **C**eterum in quali et quanta reverentia hi tres reges que domino munera obtulerunt et honore habeantur in omnibus terris et provinciis in oriente et ab omnibus regibus principibus et nobilibus et omnibus populis ibidem venerentur est sciendum. Quod presbiter iohannes dominus in doruz et omnes reges sub eius imperio et rex georgie superioris et rex georgie inferioris et omnes alii reges christiani hi omnes in die epiphanie sicut in die coronacionis eorum vestimentis regalibus et aliis ornamentis in honore trium regum beatorum sunt ornati et coronati et tribus vicibus in missis offerunt oblationes. videlicet in introitu missae offertorio et comunione offerunt aurum thuris et mirram cum maxima humilitate et devocione et alii principes et nobiles quivis pre alio se ornant putant esse maioris nobilitatis et facultatis et etiam offerunt ter in missis oblationes. ¶ **I**tem in quali et quanto honore et reverentia hi tres reges gloriosi habeantur ab omnibus hereticis et schismaticis in omnibus provinciis et partibus orientis que adhuc ibidem degunt et permanserunt. est sciendum quod in oriente et omnibus partibus ultramarinis fides christiana in diversas

partes et hominum sectas est di-
uisa secundum hos homines quorum
nomina subsequuntur. **N**ubya-
ni. **S**oldimi. **N**estorini. **L**a-
tini. **I**ndi. **A**rmeni. **G**reci. **S**i-
riam. **G**eorgiani. **J**acobite.
Nicolaite. **C**opti. **P**erimi. **M**a-
romini et **N**atopolos et ex his
omnibus christianis ibidem super-
iores predictos homines et he-
reticos preter in ipsorum hereti-
corum propriis terris et regnis se-
p habent principatum et vocan-
tur ibidem propterea latini quia
missas et horas et diuinum officium
cantant et legunt et agunt in
latino sicut in partibus istis.
sed multo sollempnius in die epi-
phanie diuinum officium pagunt
quod in partibus istis et cantant eu-
gelium in missis per notas spe-
cialibus melodis. **I**te nubya-
ni sunt homines de regnis
arabie et nubye in quibus reg-
nauit melchior qui domino aux-
tulit nati. et hi pre ceteris
christianis in fide stabiles perman-
serunt. Et sicut melchior domi-
no rex eorum domino aurum ob-
tulit. itaque nubyanii homines
de regnis eorum nati ipsum in fi-
de splendide sunt secuti. nam si-
cut aurum in camino ignis po-
situm non minuitur. nec aliquo
erugine vel rubigine potest con-
sumi. sic isti homines nubyanii

aliqua heresi non poterant cor-
rumpi. unde specialiter ibidem
nubyanii vocantur et in omnibus
partibus ibidem christianorum
volunt exinde per alios habere pre-
rogatiuam et habent pre aliis
christianis in honorem sui regis
in presertim diem. et quocumque
tendunt in simul pergunt in tur-
mis et ob specialem reuerentiam
in omnibus locis christianorum ha-
bent per se ecclesias speciales et ci-
miteria in quibus specialiter
sepeliuntur. sicut frisones agra-
giani. et horum presbiteri cum co-
ronis aureis vel deauratis secundum
eorum facultatem ad altare coro-
nati accedunt reuerenter. et hoc
faciunt in signum trium regum
qui domino coronati munera
reuerenter obtulerunt. **I**te
soldimi sunt homines de regnis
godolpe et saba in quibus reg-
nauit balthasar qui domino
thus obtulit nati. **N**on pro parte
in fide fuerunt corrupti et a
quodam heretico nomine sol-
dimus pueri et habent se pro
parte ad ritum grecorum et partem
habent heresi et utuntur litteis
caldaycis. et habent pro se pro-
prium ydioma et hi in partibus
orientis inter ceteros et pre ce-
teris christianis non habent tales
et tantam reuerentiam et prero-
gatiuam sicut nubyanii. nam

sicut ipsi fidem plene non custodierunt nec seruauerunt. sed sicut **Balthasar** domino et rex eorum thus obtulit cuius odor in igne quibuscumque alijs mixturis totaliter non tollit nisi ipsius odor sentiat et odoret. itaque tam ab his soldanis fides per heresim non est totaliter aboluta licet in ipsis aliquantulum sit corrupta et presbiteri eorum cum auro et dyacom cum thure et silydyacom cum mirra ad altare accedunt dum celebrare missas intendunt et hoc faciunt in signum quod tres reges domino auxilium et mirram obtulerunt. **¶** Ceterum heretici nestorini de regnis tharhis et insule egyptouille nati in quibus **Jaspas** ethiops qui domino mirram obtulit in omnibus partibus et terris orientis nestorini vocantur. nam a quodam heretico nomine nestorius fuerunt corrupti et pueri. hi irreuocabiliter a fide catholica per heresim tollit recesserunt et apostatauerunt nam sicut mirra quam **Jaspas** rex eorum domino obtulit nullis alijs mixturis potest obdulcari. sic hi nestorini a nullis doctoribus vel predicatoribus ab eorum heresi nunquam potuerunt nec adhuc poterunt reuocari. Et hi tres reges in nulla habent penitentiam reuerentiam. sed quando episcopi eorum

consecrant et ordinant presbiteros recipiunt ab eis sacramentum quod omnes consiliarios et fautores debeant in omnibus missis eorum anathematizare et excommunicare quorum consilio et auxilio ipsis corpus. **Jaspas** regis fuit ablatum et hi in omnibus partibus orientis omnibus alijs christianis sunt exosi et despecti et eorum heresi circa quadraginta regna fuerunt infecta et sunt per maiorem parte ethiopes nigri et in terris ipsorum et regnis in ecclesijs eorum pingunt et deum et suam matrem et tres reges et sanctum thomam nigros et dyabolos albos in despectum aliorum putant inferi. plura de ipsis audietur. **¶** Item in die regnis presbiteri iohannis nati sunt boni christiani et habent per se patriarcham quem thomas vocat cui ipsi in omnibus et per omnia obediunt ut nos domino pape et presbitero iohanni obediunt ut nos impatori vel regi et horum aborum habitatio est in ciuitate seuwa que ipsi tres reges decesserunt et de sepulchro fuerunt excepti et ad alia loca deportati et dum istorum in domo episcopi ordinant presbiteros: extunc benedicunt ignem in quem ponunt ferrum acutissimum et cum ipso ferro benedicto acuto feruentissimo sciunt presbiteros ordinant per frontem et nasum deorsum usque ad

ossa nuda et hoc faciunt in signum quod spiritus sanctus in igne descendit in discipulos et hiis scissuris in partibus illis presbiteri discernunt et cognoscuntur sicut in partibus istis coronis raris et horum presbiteri dum missas celebrant pendunt super altare coronas aureas vel deauratas et tunc presbiteri dyacomis vel subdyacomis ex tribus viis separatim ad altare reuerent accedunt et hoc faciunt in signum quod tres reges de tribus regnis et viis in bethleem ad dominum adorandum ad presepe in unum stella duce simul conuerunt.

Item presbiteri grecorum sunt uxorati et habent longos crines et non credunt spiritum sanctum a patre et filio procedere sed solum a patre. Item non credunt esse purgatorium et hiis articulis ab ecclesia romana sunt diuisi et dum missam celebrare intendunt tunc sciunt de pane fermentato hostias que dicitur consecrandam quam in discum aureum vel argenteum ponunt et super ipsam oblataz ponunt stellas in modum tripodis flexam cum pannis odoriferis et mundissimis tectam et post offertorium ponunt discum cum oblata et stella super caput et cum thuribulis et candelis cum ma-

xima reuerencia per ecclesiam circueunt usque ad altare. tunc omnis populus in ecclesia partem capit in terram et hoc faciunt in signum quod tres reges dominum cum muneribus quesierunt quod stella ad presepe perduxit. Item siryani sunt homines de regno iudee nati nam illa terra circa iherusalem que olim iudea vocabatur nunc siryia dicitur unde ipsi homines siryani nuncupantur et non habent multum de heresi et in partibus illis christiani de cinctiua vocantur quia panno lineo sunt cincti in progatuum quod de regno iudee sunt nati et hiis vigiliam beate barbare cuius corpus in babilonia soldani quiescit cum maximo gaudio sic in istis partibus vigilia sancti martini deducunt et tunc unus annus mittit alteri caulium et aliarum herbarum semina que in ipso anno in ortis debet seminari et hiis coram iudiciis eorum iurant per euangelia et sanctos tres reges sicut iuratur in partibus istis ad sanctos in iudiciis et hoc faciunt in honorem trium regum beatorum quod in regno iudee unde ipsi sunt nati dominum quesierunt et adorauerunt. **I**tem armeni sunt christiani in armis strenuissimi et multos antiquos errores postposuerunt et ritus

pueros iā dimiserūt. nā i vigi
lia pasche carnes comedē. sive
ueit di cētes q̄ dominus sabbo
surrexit a mortuis et p̄sbiteri i
cōsecracōib⁹ ad vinuz oleū ad
diderūt. s̄ nūc quotidie ad fidē
eccē romāe accrescūt et ep̄i eo
rum et p̄sbitei ab episcopis lā
tinis cōsecrant et ordinant et eo
rū missas et p̄facōes cantāt me
lodya latinoꝝ et isti armeni i
differēter p̄ om̄ia vtūtur bitu
vestimētoꝝ et pilleis in capite
in presentē diē in mō et forma
put tres reges fuerūt vfi et in
duti quādo in iherusalē dñi q̄
fierūt et in regnis eorum sunt
vfi dū vixerūt. ¶ Itē georgia
ni sunt hoies de regno georgie
supiori nati et hñ p̄ magna p
te habēt se ad ritū grecoꝝ. sed
in heresi nō sunt obstinati. vo
cant ibidē georgiam. naz quo
cūqz tendunt semp in turmis
vt frisonēs v̄l vngari siml̄ ice
dunt et semp hñt vexillū cum
ymagie b̄ti georgij depictum
et sūt xp̄iani i armis strēuissi
mi et sūt vicini ciuitati Verbe
vbi habet corp⁹ maḡtometi
sarracenoꝝ. p̄p̄ete et habent p̄
se p̄p̄um p̄deoma et habent ar
chiep̄m q̄ est in monte syna i
claustro scē katherine cui ipsi
p̄ oia obediūt vt nos domino
pape et ipsoꝝ religiosi habent

se ad ordiem s̄cti atlonij vel
macharij et p̄ onem terraz sol
dā tūseūt absqz aliquo tribu
to vel impedimēto vt vicinis
suis alijs sarraceis sint amica
biliores et m̄iores et vbi cūqz
incedūt religiosi vel seculares
semp cantāt canticū de tribus
btis regib⁹ et eoz meitis et sig
nis. ¶ Itē sūt alij xp̄iani q̄ et
am georgiam vocatur. qz sunt
nati de regno georgie inferio
ris qd̄ nūc regnuz abeas voca
tur et dicūt q̄ sit terra p̄ om̄ia
montosa et olim armenia ma
ior vocabat̄ et in hac terra est
mons sup̄ quē post diluuiū ar
cha noe quieuit et dicunt q̄ p̄
m̄ue et alijs causis horribilib⁹
ad ipsū montē non fit via vel
accessus. s̄ eius cacumē vltra
et supra om̄ia alioꝝ montium
cacumina discernat̄ et videat̄
et sup̄ huius montis cacumen
apparet quoddā lignuz nigꝝ
sicut arbor combusta magna
et dicunt et credunt incole ter
re illius illud lignum ex archa
noe ibidem adhuc permansis
se et in hac terra est quedam
alia terra que ibidē benyssen
vocatur et est in longitudine et
latitudine circa quinqz milia
ria et per ipsam terram transfit
fluuus et est i tali et tanta cali
gine et nebula tenebrosa fita

q̄ in mēse augusti in meridie
 sol ante q̄ ipsam terram p̄tran
 seat nunquā potest videri vel
 discerni. ⁊ dicunt homines et
 in cole regni illi? q̄ in aliquo
 libro non sit scriptum vel nun
 q̄ auditu q̄ aliquis hō ipsā
 terram tenebrosam intraēt vl
 exiret-tamen ad tractum bali
 ste est ipsa terra ab alijs hōmī
 nib? ⁊ incolis vndiqz circum
 habitata-nam arcū illam t̄raz
 sūnt loca multum vberima ⁊
 pascuosa ⁊ nō est aliquod ob
 staculum vel impedimentum
 illam terram tenebrosā intran
 di vel exiendi nisi solūmodo ca
 ligo vel nebula densa. ⁊ in ip̄a
 terra tam tenebrosa est hābi
 tatio humanā-nam in ipsa sic
 quēter audiuntur h̄ymnit? eq̄
 rum ⁊ cātus galloz ⁊ cum flu
 uio qui p̄ ipsam terram trāsit
 veniunt ⁊ descendunt ligna et
 stramina ⁊ h̄mōi alia manibz
 humanis facta ⁊ tractata. ⁊ le
 gatur in partib? illis q̄ tēpori
 bus eraclij romanoz impeāto
 ris dum machinet? ⁊ sarrace
 ni potenter erupissent ⁊ xp̄ia
 nos vndiqz interfecissent ⁊ ef
 fugassent q̄ xp̄iani de alijs ter
 ris ad illam terram montosaz
 fugissent quos cum sarraceni
 in montib? obsidissent q̄ ad
 dextram siue ad sinistraz non

potuerunt declinare-extunc ca
 stiani auxiliū dei inuocabant-
 vt p̄ merita trū regū beatoz
 qui tunc temporis in oriente
 ⁊ in vniuerso mundo multuz
 venerabant q̄ deus eoz meri
 tis ipsis subueniret ⁊ liberar? ⁊
 extunc statim locum vbi sarrac
 em simul cum vxorib? ⁊ par
 uulis ac pecoribus put ibidez
 ad manēdū perpetue venerāt
 fuerant castrametati ⁊ congre
 gati ipsū locū tūc nebula tā dē
 sa ⁊ caligo tenebrosa operuit
 ⁊ circūdedit q̄ ab illo tempore
 nunq̄ aliquis eoz exiuit. ⁊ ali
 quis postmodō hōmo nūq̄ ad
 eos intrauit in presentez diē-
 quaē xp̄iani de regno illo qui
 etiā georgiam inferiores vocā
 tur quocūqz transeūt vel p̄gūt
 in turris sicut fr̄iones icēdūt
 cum vexillis in quibus ymagi
 nes beatoz trium regū sunt fa
 cte vel picte in hōdiernū diez-
 quia eorum meritis deus tam
 euidenter tam miraculose eos
 liberauit. **I**tem iacobite sūt
 xp̄iani heretici hinc inde in di
 uersis terris ⁊ regnis inter ali
 os homines habitantes ⁊ a q̄
 dā heretico nomine iacobz fu
 erunt peruerfi ⁊ h̄ij nō credūt
 sanctam trinitatem s̄ vnitatē
 in cuius signum ante se faciūt
 signum sancte crucis cum vno

digito et horum presbiteri dyacom
et subdyacom stant simul i al
tari et hinc ritum eorum pariter reci
piunt comunione et hoc ideo fa
ciunt quod tres reges simul et se
mel domino in presepio munera ob
tulerunt. **¶** Item maronite sunt
christiani a quodam heretico noie
maro corrupti etiam hinc inde i
diuersis regnis et terris habi
tates dispersi et horum presbiteri sub
dyacom et dyacom sunt vxora
ti et per totum annum nisi in festis
pasche et natiuitatis domini non ce
lebrant missas nisi de sancto thoma
et de tribus regibus alternatim
et hinc inter alios suos errores
ex facili causa habent ecclesias eo
rum prophetatas ut si gutta plu
uie intus stillat vel radius solis
aliquid foramen penetraret vel si
aranea pertransiret et alijs huius
modi leuibus causis et hinc ex consue
tudo et voluntate vniuersi sepiant miri
monium parte altera non vocata.
¶ Item copti sunt christiani heretici
etiam secta per se et inter alios ho
mines hinc inde disperse ha
bitantes et horum presbiteri vti
tur in ecclesijs eorum quodam li
bro fabuloso a sede apostolica
reprobato et ipse liber secreta
sancti petri vocatur et in missis
eorum legunt euangelium nychodei
et episcopi eorum vtiuntur cappis sicut
predicatores et in omnibus missis

addunt collectam de tribus regibus
gloriosis. **¶** Item phisi sunt cri
stiani heretici et secta per se et per
maiori parte degunt in egipto sub
domino soldani et horum infantes dum
baptisantur extunc presbiteri i frons
tibus infantium scindunt cruce
cum ferro candido et acuto cu
ius cruce signum in frons eorum
rum omnibus diebus vite eorum per
manebit et hinc firmiter credunt
quod adhuc in tanta multitudie
crescet quod violenti in babiloni
am quam soldani inhabitat per
gentem et vnusquisque lapidem su
mat et per multitudinem eorum ibi
lapillus non debeat remanere
¶ Vni anno domini M. ccc. xli. dum
in damasco et egipto ouretur
ex inopinato a vulgo et omni
ni populo persecutio et infectio
christianorum sicut in partibus istis
in pestilencia iudeorum que per
tres menses durauit. hinc postmo
dum per soldanum multum fu
it vindicata et in hac persecutio
ne isti phisi per vniuersos egi
ptios et sarracenos apud sol
danum de ipsorum opinione
fuerunt plurimum accusati quibus
tunc soldanus respondit
quod non esset aliquid dies in anno mi
sivile mille vecturas lapidum ad
structuram veheretur et portaretur
et quicquid lapis in quo plurimas
partes diuideretur et secaretur

et impossibile esset q̄ tot ho-
 mines ex yfimis possent nasci a ta-
 libus verbis blandis a simili-
 bus tunc populū ab eorum p-
 secutione a interfectione cōpe-
 scuit a sedauit. a horū yfimo-
 rum presbiteri post missas dānt po-
 pulo benedictionē q̄ deus eos
 regnat a cōducatur sicut tres re-
 ges quādo ipsos per stellaz in
 bethleem ad suū presepē per-
 duxit. ¶ Itē maronimi sūt cri-
 stiani heretici a secta per se int-
 alios cristianos a sarracenos
 hinc inde dispersi degentes et
 pro maiori parte habēt se ad-
 ritum nestorinoꝝ s̄ non circū-
 ciduntur. tamē quecūq; agūt
 vel āgere incipiunt semper di-
 cunt in nomine dei a trium re-
 gum beatoꝝ. ¶ Item nycolai-
 te sunt xp̄iani heretici antiqui-
 ores in mundo. de hīs legitur
 in apocalipsi a int alios q̄plu-
 rimos suos errores habent re-
 putant a predicāt pro inemē-
 dabili peccato: vt si vir mulie-
 rem vel mulier virum p- cubi-
 tu rogaret si q̄s alteri denega-
 rz. a quecūq; peccata circa hec
 a ex alijs possent contingere
 euenire deus remitteret cū mi-
 sericordijs a relaxaēt. a predi-
 cant etiā p misericordiā dei
 demones adhuc eē saluandos
 Vnde est sciendum q̄ isti ma-

ledicti a omnes supradicti he-
 retici a specialiter isti nycolay-
 te post mortem origenis mag-
 ne auctoritatis viri suūz nomi-
 ne gloriosum offuscare a demig-
 re nitebantur a laborabāt. nā
 omnes errores suos a heresis
 articulos i libris origenis scrip-
 serunt quasi eorum erroribus
 a heresi consētre videretur. Et
 isti nycolaites scripserunt in li-
 bris origenis ad cōfirmacōez
 eoz heresis a erroꝝ a cōcubitus
 a fedicitatis q̄ opera que de? fe-
 cisset nō odiret. cum etiā scrip-
 tum in alijs libris sic esset. de
 hīs que deus fecisti nō odisti.
 a q̄plurimos alios errores a
 hereses libris origenis inscrip-
 serunt a eos addidisse ascrip-
 serūt. vt alij xp̄iani simplices
 istis hereticis magis a melius
 consentirent: a ones libros ori-
 genis quos in oriente inuenire
 potuerunt precib? a precijs si-
 bi attraxerunt a emeunt ac cō-
 bufferūt a nouos libros scrip-
 serunt in quos heretici suos
 errores in locis cōuenientib?
 ex nomine origenis inseruerūt
 in quib? etiā q̄ deus corpus
 haberet scripserunt. a sic que-
 uis secta onium scripturarum
 ad maiorem eoz confirmatio-
 nem a auctoritatē erroꝝ suos
 in libros venerabilis origenis

scripserūt vt ipsi errorib? eo
rū consentire videret vnde alij cri
stiani simplices libros origēis
oburere mitebātur a q̄plūi
b? ep̄is q̄plurīa cōsilia in oriē
te sup dānacōe libroꝝ origēis
fuerunt celebrata. h? libri sui in
cōbusti in maxima autoritate
in oriente p̄manserūt a oēs er
rores a heresim quos heretici li
bris suis inseruerūt a scripse
rūt excipiebāt a deleuerūt. naz
in omib? antiq̄s libris origēis
penit? nil erroris inuenerūt. h?
cōtra oēs hereticos a eorū er
rores gloriosas omelias cōpo
suit super euangeliū. **A**ttēdite
a falsis p̄phetis. a sup euange
lia mathei a alia in quib? sibi
cōtra errores hereticorū cōueniē
videbat omelias multū glori
ose cōposuit p̄ q̄s oñium hereti
corū errores cōfudit a euidenter
reprobauit a amichilauit q̄ ip̄
sētēdiē p̄ omelias autētiā ha
bētur a legūtur in eccl̄is vniū
fis a alie q̄dā omelie sine titu
lo sup euāgelij leguntur q̄s
aliq̄ origem ascribūt asserētes
ip̄sū eē damnatū ideo sine titu
lo legūtur. h? nō attēdunt q̄ p̄
tā autētiā in eccl̄ia catholica
habētur sicut que cū titulis le
gūtur a alicui? hōis iudicij nō
est origenem vel aliquē hōiem
esse saluatū vel damnatū. nam

in omib? ptib? orientis de ip̄o
legitur q̄ post ap̄los qui tam
apostolicā vitā sicut origenes
sequeret nō sit inuent? nā su
p carnē sēp alicui fuit indut?
a nūq̄ carnes comedebat nec
vinū vl? ficerā vel oñe qd̄ iebri
are potuit vnq̄ bibeat a q̄lis
erat sua doctrina talis erat sua
vita a de nocte a de die semper
scriptoēs penes se habebat q̄
ex ore suo libros quos cōposue
rat cōscribebāt a q̄plurime vir
tutes a merita a sctitates i ori
ente de ip̄o a sua vita legūtur
de q̄b? longū eēt enarrare. **N**ā
ep̄i a alij sancti p̄res a doctores
ab hoc nomie oriens sibi cog
nomie origenes imposuerūt et
oīa heretica a errores q̄s hē
tici in libros suos ad cōfirma
cōem eorū pt? mortē suā scrip
serūt a p̄secutio quam ipse et
libri sui p? mortē suā paciēbā
tur honorifice ad bonū finē per
uenerūt a in omibus ptib? ori
entis p̄ viro eximio a mire sci
tatis a doctore egregio a libri
sui p̄ multū autētiā habent
in presentē diem. h? vt ad p̄po
siti redeatur. **H**ij p̄fati nycola
ite licet sint heretici tā p̄uī tñ
nō ē aliq̄ eorū tā paup̄ nisi oi
die det paup̄ib? tres elēosias
p̄ ip̄z a vxorē suā a libos oscu
latis i hōre triū regū btōrum

Item in oriente et in omnibus partibus ultramarinis sunt homines christiani multum speciales qui ibidem mandopolos vocantur. hi non se tenent vel habent ad aliquam specialem fidem ritum vel heresim. nec habent inter se presbiteros cum uxoribus et puulis et afinis in maximis turris incedunt et non seminant neque metunt et nec in hyeme vel estate in pluuijs vel frigore vel inestimabili solis ardore die vel nocte in domibus dormiunt vel mulieres in domibus eorum pariunt sed de loco ad locum de villa ad villam per totum annum vagantur et quod diu in vno loco morantur trahunt. tunc cribri et huiusmodi in domibus vel villis necessaria manibus operantur. sed in vno loco ultra triduum manere non possunt et sepius est expertum si in vno loco ultra triduum tenerentur. vel si per vnam diem in aliquibus domibus sub tectis morarentur vel dormiret statim morerentur. et hi homines inter se habent ydionoma speciale quod nulli hominum nisi ipsi inter se potest intelligere scilicet docere. sed ipsi quod plura alia omnium hominum ibidem sciunt et intelligunt linguas et ydionomata et nunquam habent inter se discordiam verbis vel factis. sed

dum aliquis alteri prout ibidem est consuetudinis aliquid furat vel aliquis alium cum uxore sua vel filia in adulterio vel concubitu reperit non nascitur. sed duz poterit reddat sibi talionem. et hi homines ad quecumque loca ciuitates vel villas omnium christianorum vel hereticorum omnium predictorum vel sarracorum vel turcorum seu tartarorum vel quorumcumque horum perueniunt quod diu inter eos sunt et conuersantur tamen diu secundum omnem eorum ritum legem mores et consuetudines se habent et viuunt et ubicumque ieiunatur celebratur comeditur bibitur operatur dolet plangitur gratulatur et gaudet ibidem ipsi homines ieiunant comedunt bibunt celebrant operantur dolet plangit gaudet et gratulantur nec habent aliquos presbiteros. nec habent se ad aliquam specialem legem vel fidem ritum vel heresim. sed in quorumcumque christianorum vel hereticorum loco mulieres eorum pariunt secundum fidem et ritum eorum ibidem infantes eorum baptisantur. et in quorumcumque christianorum vel hereticorum loco infirmantur. secundum ritum eorum faciunt confessionem et recipiunt communionem. et mortui secundum ritum eorum traduntur ecclesiastice sepulture. sed in quibuscumque locis

xpianorum vel hereticorum sint
i die dominico ibi de mane cu
tubis et musicis instrumentis
ones cum vxoribus et paruulis
a minimo vsqz ad maximuz
ieiunium deuote ad ecciam simul
et semel perueniunt multu hu
militer deum adorando et ibide
tunc semp missam de tribus re
gibus faciunt celebrare vt de
p ipsorum merita p tota septi
mana p deserta campos et mo
tana sanos et ab omni piculo v
mum et animaliu pducata co
ducat. Et hi homines et ones ac
vniuersi heretici et scismatici
supradicti q plurias alias ha
bent consuetudines ritus et mores
q prestantunt. na de ipsis sin
gulariter et specialit dice esset
longu nisi ea qb? ipos tres re
ges btos veneratur vntatur vt
eo magis et diliget ab alijs
catholicis honorent. ¶ Itē fu
erūt in oriente alij pessimi here
tici q arriani vocabant. h? hi
ipos tres reges i nulla hebāt
uerētia spāli et ipoz heresi to
tū mūd? fuit infect? et hi nūc
fūdūt? sūt deleti et radiāt? extir

pati. ¶ Ca. xliij.
O Etēz oēs pdicti et su
pradicti xpiani et here
tici scz armeni-georgiani- sol
dim-iacobite-maromite-furia
ni-copti-psimi et greci ac nesto

rmi et mādopolos et ones secte
pdicte- quedā secta ex eis hēt
magis de heresi et qdām secta
min? - h? quis secta habz alias
odiose excoicātā et dēnatā nec
vna secta vult cū alia aliqliter
coicare vel picipare et istaz se
ctaz psbiteri obediūt epīs de
qz dyocesi ipsi vlpentes eoz
sūt nati licz remotissie ab inui
cē sūt sepati et in omib? terris
et puicis orientis nō est aliq ci
uitas nisi oēs pdicte secte ha
bitēt in ea et quis secta et pars
p se vbiqz degūt hnt ecciaz
spālem et in qcuqz loco degūt
eoz nō decē oportz ex obediētia
q hēant ex se psbitez spāle et
sunt p maiori pte viri discretis
firmi et optimi medici et ditissi
mi mercatores in tpalib? mul
tū astuti et expti licet hijs misē
rijs i fide et ritu sint tā odiose
diuisi- h? tū s? sarracēos et in ve
neracōe trū regū sēp sūt vna
nimes et concordēs et tūc i vna p
cessiōe ad eccias vadūt et tūc
diuise lique et melodie audiūt
¶ Ceterum ones prefati xpia
ni heretici secte et scismatici se
culares et religiosi layci et ordi
nati- hi omnes in vigilia na
tuitatis domi vsqz ad crepu
sculū ieiunant et tūc quibus po
nit mensam suam cum potu et
abarijs que durare possunt.:

et usque ad diem epiphaniæ ita
 quæ mensa cum mensalibus coop
 tam et positam cum cibariis sunt
 perpositis secundum quod est facultatis
 cuiusvis stare permittit et in vigi
 lia natiuitatis domini candelam
 vel lampadem accendunt quam us
 que ad diem epiphaniæ usque in
 sam die ac nocte ardere permit
 tunt nam oleum et omnia cibaria
 ibidem in optimo foro reper
 untur et a vigilia natiuitatis
 domini usque ad diem epipha
 niæ itaque cum uxoribus et pu
 lis de ipsa posita mensa itaque co
 medunt et bibunt et cum maxis
 gaudiis illos dies a natiuitate
 domini usque ad diem epipha
 niæ deducunt. ¶ Ceterum in vi
 gilia epiphaniæ post solis oc
 casum extunc quiuis amicus
 vadit ad domum sui amici vel
 cognati cum candela ardente et
 semper in introitu domus dicit
 bona dies sit vobis et si aliquis
 diceret bonum vespere vel bona
 nox sit vobis pro eo ipsum in iu
 dicio per maxima iniuria conue
 nit et accusaret et itaque per to
 tam noctem epiphaniæ cum ma
 xima leticia et sollemnitate de
 vino ad domum eundem comeden
 do et bibendo et itaque salutando
 cum candelis ducunt insomnes
 et hoc faciunt in memoria quod stel
 la ardens que in natiuitate do

mini appuuit usque ad epipha
 niæ et illud tempus tres reges
 et eorum comitatum in bethle
 em duxit et precessit quibus non
 erat aliqua nox sed cum imen
 sa claritate eis vna dies vide
 batur. ¶ Ceterum in die epipha
 niæ domini omnes christiani incole
 et peregrini scismatici et heretici
 de longinquis partibus cum eo
 rum episcopis abbatibus et presbiteris
 et religiosi et ordinatis cum
 crucibus argenteis thuribus
 et candelis vadunt et pueniunt
 ad iordanem qui distat a iheru
 salem ad quinque miliaria par
 ua et tunc omnibus christianis
 scismaticis et hereticis iuxta ior
 danem congregatis extunc que
 uis pars christianorum stat simul in
 loco speciali et tunc magno silen
 cio facto in populo ponunt cui
 ces reuerenter in terra et extunc
 queuis pars christianorum etiam qui
 nuncius per diomatū fit vel lingua
 rum legunt ibidem in latino il
 lud euangelium. Cum natus esset
 ihesus in bethleem etc. et lecto
 euangelio extunc queuis pars
 crucem suam cum maxima reue
 rentia et deuotione adorant et ob
 laciones offert reuerenter secundum quod
 quiuis est facultatis in signo
 trium regum qui tunc dominum
 munera obtulerunt et postquam cru
 cem itaque adorauerunt et ei mune

obtulerunt : extunc vna pars
post aliam ad ripam iordāis
ad locū quo baptisat? fuit ihē
sus ordinate pcedunt. et tūc q̄
uis ps legit etiā in latino euan
geliū in hūc modū **S**ecūm iō
hānem **I**n illo tpe **V**erit huc
ih̄s a galilea ad iohēz vt hic
baptisaret ab eo ī hoc iorda
ne in isto loco rē. **E**t lecto illo
euāgelio bñdicūt aquā et cru
cem baptisat: extūc ōnes clau
di ceci et infirmī quoz maxia
multitudo tūc ibidē uenit et
portat. nudi in iordanē se mer
gūt balneant et lauāt quoz
q̄plurimi ex fide sanātur. **E**t
tūc ōnes homines habēt fla
sculas vel vasa in q̄ recipiunt
aquā bñdictā ex iordane quā
ad lōginqs ptes portāt et mit
tūt que p totū annū pmanet ī
corrupta et ex ea infirmī bibūt
vel se lauāt quoz q̄plurimi ī
honore dei sanitates cōsequun
tur **E**t itaqz pacto iuxta iorda
nem ordinate dīno officio: ex
tūc oēs ptes xpianoz ad p̄pa
pacifice recedūt et etiā est ibidē
tūc magna custodia armato
rū ex parte soldani ne fiāt ibi
aliq̄ rixē vel discordie seu cōspi
racōes et inter iordanē et iherl̄m
est q̄dam ps deserta q̄ ibidem
moncost vocat et in ipso deser
to iohēs baptista bitauit et pe

nitēciam p̄dicauit et ibidem ve
nit ih̄s ad iohēz vt ip̄sū in ior
dane baptisaret et in hoc deser
to ih̄s q̄draginta dieb? et no
ctib? ieiunauit et ibidē eū dya
bol? tēptauit et iuxta iordanez
cōtra locū q̄ baptisat? fuit ih̄s
ad tractū baliste est mōsteriū
ordis sc̄i macharij cui? mona
chi brachiū sc̄i ioh̄is dicūt se
h̄re. qz iordanis in uero et cōi
suo fluxu et meatu ē circa duo
decā passuum lat? et hēt multū
limosū fūdum et ripas altas et
paludes. nec hēt aliq̄ vada m̄
si in loco q̄ ih̄s ē baptisatus et
ibidē etiā filij isrl̄ sicco pede trā
sierūt quādo iericho destruxerūt
s; iordanis aliquādo ex aquis
pluuialibus de mōte libani et
alijs montib? uenētib? tūtuz
mundata et crescit qz fines suos
vsqz ad illud monasteriū exce
dit et portare posset naues onu
stas. et ideo mōsteriū a iordāe
intētū est translatur et orit ior
dane ab radices mōtis libāi
ex duob? ruis q̄z vn? **J**or et
alter **D**an vocat q̄ duob? locis
in mare galilee inuadūt et aper
te p illd mare trāsiert et ī vnuz
fluuiū exiūt et iordanis vocat
et durat fluxus iordanis ad vi
ginti q̄tuor miliaria istius pa
trie et a loco quo baptisat? fu
it ih̄sus iadit ī maē maledcū

et ultra non apparet et est que-
 stio in partibus illis quare aqua
 tam benedicta intret in aquam
 tam maledictam et dicunt quidam
 quod in suo introitu et influxu a ter-
 ra absorbeat nam aliquando
 iordanis tantum crescit et mundat
 quod esset impossibile si ipsum ma-
 re intraret quod fines suos non ex-
 cederet et mundaret et alii dicunt
 quod aqua iordanis tam benedi-
 cta propterea intret aquam tam ma-
 ledictam quod maledictio unius
 pro benedictionem alterius tempe-
 tur et sic utrumque est credendum
 nam mare mortuum seu male-
 dictum quo sodomam et gomor-
 ram sebam et adama et alie civi-
 tates et ville et castra steterunt
 que deus subvertit est circa lxx
 miliarium istius patrie longum
 et latum et nulla creatura viues
 pro maledictione eius in ea re-
 peritur et dum ventus pro illis tem-
 pestate transit: extunc omnes homines
 pro maximum spacium circumhabi-
 tates habitacula eorum claudunt
 nec exeunt nec aliqua pecora exi-
 re permittunt alioquin ex eis
 tolerabilissimum et pessimum fetore
 inficerentur et in tali tempe-
 state quod plurimos pulcherrimos la-
 pides et alias varias pulchris
 res dicit quod cum aliquis in manu
 suam recipit infra triiduum fe-
 to: a manu non potest aboleri

et lauari et circa seu circum il-
 lud mare usque iericho est mul-
 tum pulcherrima et delectabilis
 terra et pulcherrime arbores
 pomifere hyeme et estate eque
 virides et poma et fructus earum
 dum ex delectatione franguntur
 sunt intus amaris et fauilla cum
 pessione fetore licet foris sint visu
 multum pulchri et delectabiles et cir-
 ca illud mare sunt parvi ceti ve-
 nenosissimi serpentes qui ty-
 ri vocantur unde tyriaca effi-
 citur qui in aliis locis preter in
 illis locis maledictis nusquam re-
 peruntur et ut ad propositum re-
 deatur. **C**eterum alii christiani
 heretici et scismatici supradicti
 qui in aliis partibus degunt
 et non possunt ad iordanem pro-
 tingere vel venire hiis a maiore
 usque ad minorem in die epiphaniae
 ad ecclesias perveniunt et cum
 maxima sollemnitate et devotio-
 ne hora debita omnes conveniunt
 et cum episcopis abbatibus et
 presbiteris ordinatis et religi-
 osis cum crucibus thuribulis
 et candelis ad proximam aquam
 fluentem ad quam attingere et ve-
 nire possunt cum processione sol-
 lemnissime vadunt et quevis se-
 ctam partem christianorum vadit
 ad aliquem specialem locum: ex-
 tunc magno silencio facto in
 populo unanimiter cruci tria

mūera in signū triū regum of-
ferūt reuerēt a deuote a legūt
tūc illud euāgelīū. **C**um nat?
esset ih̄s i bethleem ac. a q̄rū
cumq; linguaz vel litteraz vel
nacionum vel rit? existūt: seper
tū legūt illud euāgelīū in latīo
a lecto euāgelio extūc ep̄i vel
p̄sbiteri bndicūt aquā in sig-
nū iordamis a in ea crucē bap-
tisāt a extūc ecā q̄plurimi in-
firmi cecī a claudi i ipsa aq̄ be-
nedicta se lauāt q̄z q̄plures p
fidē eoz recipiunt sanitates a
in terris xp̄ianoz vel sarracō-
rum semp ip̄o die ephie in ta-
li populoz a gregacoē a solda-
no a alijs regib? adhibentur
magne custodie armatoz ne
a vulgo a in p̄plo fiāt discor-
die vel rixe seu aliq̄ male asp̄iā
cōnes. a tūc omib? rite pacis
extūc om̄s p̄pls cū gaudio rē-
dit a i itinē iactāt se cū pomis
q̄ poma aranza vocātur q̄ tūc
ibidē sūt matua. s̄ vt ad p̄po-
sitū redeat.

Ca. xliij.

Tē om̄es ep̄i abbates a p̄sb-
iteri bonoz xp̄ianoz a heretico-
rū cuiuscūq; rit? a adicōis vl
nacionis existunt in om̄ib? p̄ti-
bus oriētis oī die p̄t? missam
legūt illd euāgelīū **C**ū nat? es-
set ih̄s i bethleē ac. sic i p̄tib?
istis p̄t? missaz legūt illd euan-
gelīū **I**n p̄ncipio erat ver. ac

s̄ legūt in eoz lris a linguis et
nō in latino nisi in die ephie.
s̄ tamē legūt diuersimode p̄m
q̄ ibidē illd euāgelīū ē pactūz
nā in iherlīm a sua dyocesi legi-
tur sic. **C**ū nat? eet ih̄s i beth-
leēz i dieb? herodis h̄ regis **E**c-
ce magi ab oriētē venerūt huc
dicētes ac. **I**tē i bethleem a in
sua dyocesi legūt illd euāgelīū
sic. **C**ū nat? eet h̄ ih̄s i dieb?
herodis tūc h̄ a iudee regis ac.
Itē nubyam indi a soldim le-
gūt sic. **C**ū nat? eet ih̄s i beth-
leem iude i dieb? herodis regis
ecce nr̄i reges venērt de oriēte
de regnis suis a p̄tib? nr̄is i ier-
rosolimā dicētes ac. **I**tē aliq̄
xp̄iani a heretici p̄ q̄z trias et
loca h̄ij tres reges i exitu a rēdi-
tu trāsiērt in specialē tōrē quē
exinde h̄ie volūt i eoz terris a
alijs vbiq; degūt: legūt illd
euā. i hūc mod? **C**ū na. es. ih̄s.
i beth. iude i dieb? herodis **E**c-
ce magi reges gl̄osi cū maḡ a
bicoē ab oriētē venērt a p̄ nos
trāsiērt ac. a sic oēs xp̄iani in
missa a p̄t? missaz legūt illud
euāgelīū i p̄nti sic i eoz lris a
p̄tib? ē pactū. **I**tē sarraceni q̄
sunt de lege maghometi a aliq̄
tartari a turchi ec̄ ip̄os gl̄osos
tres reges h̄nt i aliq̄li reueren-
cia speciali. nā i oib? p̄tib? a t̄-
ris eoz in ecclesijs xp̄i aoz per

eos destructis et desertis omnium
 ymaginū in hīs sculptarum
 vel pictarū cum cultellis oculos
 eruant et nasos abscindunt et
 deturpant in quātum possunt. h
 ymagines ipsorum trium regū
 beatorū sp̄ inteḡs et illesas sta
 re permittunt. **¶** Item iudei per
 fidi habēt hos tres reges glo
 riosos in reuerēcia et memoria
 h̄ obscure subuelamine putō
 nes scripturas et prophetas intel
 ligunt et exponūt. nam ex quo
 ipsi tres reges in iherusalem eo
 rum ciuitate regali tam rara ir
 radiāte et flāmea stella duce iu
 deorum regem natū queherūt
 inuenerunt. unde in h̄mōi fig
 ni et regum et stelle memoriaz
 ab illo tempe stellam ex argē
 to vel ere fusam in modum lā
 padis pluribus luminib⁹ ac
 censam et irradiantem et totaz
 eorū domū illuminātem in pre
 cipuis eorū festiuitatib⁹ de ve
 sperere et de nocte supra mensas
 eorum in presentē diem pende
 re consueuerunt. nam in eorū li
 bro secreto qui talmoth voca
 tur continetur qd iudeorū rex qui
 messias vocatur adhuc nō sit
 natus. sed dum ille aduenerit
 et nascetur: extūc solus in vni
 uerso mundo mille annis ipa
 bit et xpianos subpedabit et
 iudeos sup ipsos et omnes gē

tes et populos exaltabit et ip̄
 ones terras et vniuersa regna
 in quib⁹ nunc humiles sunt et
 degunt disperfi ad voluntatez
 eorum subiciet et subiugabit.
¶ Unde in libris iudeorū in orāe
 te ad fidem xpianam cōuerso
 rum tra h̄c in talmoth iude
 orum h̄mōi exposicōnes conti
 nētur videlicet qd ipse angelus
 qui filios israel in egressione
 de egipto cum columna ignea
 duxit et precessit et ones eorum
 vias illuminauit ip̄e idem an
 gelus eciam hos tres reges cū
 stella rara et ignea eciam duxit et
 antecessit et ip̄i? eciam vox ex
 stella fit audita qui ip̄is regi
 bus et ombus tunc iudeorū re
 gem natū annunciauit et ip̄i
 ad inquirendum et adorandū
 hortabatur et mandauit. unde
 ab illo tempe iudeorū seniores
 scripturas sciētes in huiusmo
 di stelle prophetate pfectōem et
 plecōne et ipsorum regum me
 moriā sub palliacione secreta
 vt supra dictū ē in eorum pre
 cipuis festis in domib⁹ eorum
 habere stellam accēsā posteris
 eorum instituerunt et in omni
 bus ptibus oriētis ab illo tē
 pore vsqz in presens in eorū sy
 nagogis stellam pingere vel
 sculperē fecerunt put eciam in
 partib⁹ asmarinis adhuc in

pluribus synagogis reperit.

¶ Et est sciendum q̄ iudei habent quēdam secretum librorū qui talmoth in hebrayco vocatur in quo omnes p̄phetie et euangelia sunt scripta et omniū scripturarū veteris et noui testamēti speciales articuli et sup̄ hijs et cōtra hos varie et diuerse ac puerse continentur opinioniones et expōitiōes et q̄plurīa fabulosa q̄ nec in biblia vel ī alijs scripturis repiuntur cum quibus omnes p̄phetias euangelia et scripturas equiuoce ad eorum voluntatē exponūt et declarant

¶ Item persi licet sint absq̄ aliqua fide vel lege tamē cum xpianis in ecclesijs eorū orant s̄m q̄ a parētibus eorū et alijs sunt instructi tamē dicunt q̄ postq̄ corpa triū regum de p̄tibus eorū de oriente in occidētē fuerūt translata q̄ extunc stella maris in p̄tibus eorū et regnis nestorimorū postmodū nō fit visa Vnde nestorini pessimi heretici persarū vicini ex inuidia odiose in oppositum allegant dicētes q̄ stella maris ī p̄tibus eorū regnis nō videat̄ hoc non fit nec euenisset ex ipsorū trium regū trāslacōe sed fit ex plaga et regionū eorum situacōe et est etiā questio in p̄tibus illis ex quo mundus fit

in modū p̄mi rotundū et mare medioterraneū desup̄ stet cū altitudo quasi omniū montium aliarū p̄cium altitudines excedat et magnū mare oceanum in finis p̄tibus mūdū circūfluat et versus septētrionē iuxta cōstantinopolim et oceanum effluat et inter calabriā et apuliam ab altitudine ad inferiora cum tāta velocitate descendat q̄ aliqua nauigia absq̄ bono ductore speciali ibidē nō poterunt p̄transire quomōtunc ipsū mare medioterraneū et ex quauis ex infimis mūdū p̄tibus versus meridiē inter hyspāniā et marachiam cum tali et tāta velocitate ex magno mari oceano influat et tantā altitudinē mūdū ascēdat et ipsa questio ibidē adhuc plene nō est soluta sed vt ad p̄positum redeat **¶ Ca. xliij.**

Nestorini persarū vicini de quibus est supra dictum sunt homines de regno tharhis et insule egrissoulle nati in quibus regnauit Jaspar tercia rex ethiops q̄ dño mirā obtulit et ī mūdo nō sūt peiores heretici et eorū heresi in oriente cū q̄draginta regē fuerit infecta et corrupta et hī in alios suos erroēs vt iudei circūdūtur et hī a fide catholica et dño

presbiteri iohannis eorum dñi
a fide thome in dorum a ipo
rum priarcke se poteter aliena
bant apostatabant a rebella
bant a p longa tempa ab ali
quibus doctoribus a sanctis pa
tribus a predicatoribus vtu
tib? a signis ab eorum heresi
a nequicia nunq potuerunt re
uocari. **Vñ** anno dñi. **M. cc.**
lxviii. Deus homines rudes a
viles q in eorum nestorinoz
terris pastores erant oia hos
nestorinos incitauit qui se tar
taros vocauerunt a sibi fabrū
in capitaneum elegerunt a pre
fecerunt q tuc poteter erupert a
omia regna a tias nestorinoz
destruxerunt a ipsos iuuenes
a senes put do placuit absq
aliqua misericordia interfece
runt a deleuerunt a ones eoz a
uitates villas a castia terras a
regna ceperunt in quib? nunc
tartari habitant a regnant in
pntem diem a ceperut caniba
lech a in triginta diebus op
pugnauerunt baldach i qua
fuit sarracenoꝝ calyptha suc
cessor maghōeti i eoz lege sic
papa successor sci petri a itaqz
a p oia obediuerut a ipsū ca
lypthaz fame occiderunt a pt?
modū sarraceni calyptham nō
habuerut nec habēt in prese
tem diem. **Et** eadā oppugnaue

41
runt thauris a hee tres ciuita
tes sunt meliores a diuiores q
totum dominiū soldani nā de
fortitudine ciuitatis cabalech
a diuicis nullus plene potest
enarrare. **Et** baldach est ciui
tas que ab antiquo babilonia
magna vocabatur in qua fuit
turris babel. s; est a loco quo
babilonia quōdam stetit p p
paludes a vermes a bestias pe
riculosas ad dimidiū miliare
translata. **Et** illa cītas thauris
ab antiquo vocabatur fufis in
qua regnauit assueus rex a in
ipsa ciuitate in templo tartaro
rum est arbor arida de qua q
plurima narrantur in vnuer
so mundo que vltra modū cū
armigeris a stipendiariis cu
stoditur a seris a alijs diuers
muris a ferris est q multiplici
ter serata a inclusa. **Nam** ab
antiquo in oibus ptibus orie
tis fuit a est osuetudinis q si
quis rex vel domin? vel popul?
tam potens efficiatur q scutum
vel clipeum suum in illam arbo
rem potenter pendet a violent
illi regi vel domino aut populo
centum viginti quinq; puincie
ab india vsq; ethiopiā ab
q; omni contradictione aliquali
illi regi vel domino aut populo
vt vero eorum regi vel domino
in oibus a p omnia obediūt

et intendunt. si si aliquis rex vel
dominus aut populus ipsam ciui-
tatem bene caperet et oppugna-
ret et in illam arborem scutum vel
clipeum suum pendere non posset:
extunc ipsis non obediret et ip-
sam ciuitatem omnes ibidem ma-
xime defendunt quousque ab ip-
sa violenti depellant. nam ad
obtinendam totam terram aliqua ci-
uitas nisi thauris non queritur
vel circūvallat. et nunc dominus tar-
tarorum in illis partibus. Magni
canis imperator cathagie voca-
tur in presentem diem et non est nunc
maior vel potenter vel dicitur do-
minus in mundo. nam de breui-
temporibus sibi omnes terras reg-
nat et prouincias et gentes quibus
inquit fuit dominus tradidit propter pec-
cata eorum et subiecit. nam ipse idem
imperator se habet et regnat
in omnibus terris et prouincijs et
regnis in quibus. Nabuchodon-
osor Darius Balthasar Ar-
phaxat Assuerus et romani in
orientem ab antiquo regnabant ut
ipse imperator tartarorum postmo-
dum in omnibus multum fauebat
et fauet in terris et regnis suis
cristianis et fides christiana que
in omnibus predictis terris et regnis
per infideles et hereticos et nesto-
rianos fuit abolita et oblita nunc
per fratres minores augustinos
predicatores et alios doctores ac

carmelitas de nouo incipit re-
flore. Nam mercatores de libar-
dia et alijs partibus ditissimi qui in
ipsis partibus degunt et frequenter per-
ueniunt trahunt hos ordines ad
illas partes et eis cum auxilio alio-
rum mercatorum et fidelium claustra
fundant et omnia necessaria largiter
administramus hinc quod quis aliquem
ordines diligit. Et ipsi mercato-
res in diuersis prouincijs emunt
iuuenes pueros diuersis linguis
eruditos quos dant ordinibus qui
tunc ab eis non possunt se aliena
revel apostatare et illos pueros
tunc fratres docent latinum et docent
et exponunt eis libros in quibus con-
tinentur omnes confusiones iudeorum
et hereticorum et omnium eorum opi-
nionum et errorum et tales libros et
eorum expositiones docent ipsi pueri
cordeten sic scolares docent in
scolis cordeten regulas vel do-
natum. Et tales pueri apti et di-
uisis linguis eruditi dantur et por-
tatur et mittuntur ibidem ordinibus
de longinquis partibus amore
dei et illi tunc ab ordinibus non pos-
sunt fugere vel apostatare. quia ordi-
nibus iugo seruitutis sunt astric-
ti et per talem modum fratres medi-
cantes in partibus illis quampluri-
mos egregios habent predicatorum
res ipsi imperatori et quampluribus re-
gibus et alijs hominibus dilectis. Et il-
le imperator tartarorum qui regnauit

Anno domini. M. ccc. xl. fuit homo statura brevis et multus humilis et devotus adorans deum immortalem. hic fecit et dedit edictum in omnibus terris et regnis suis quod quivis homo posset uti quacumque lege fide virtute vellet domino pro sola non adoraret sed deum immortalis. Unde ipsi fratres de ordine medicantium plurimos diversorum errorum et rituum homines ad fidem catholicam attraxerunt et etiam prodem fratres ipsum imperatorem induxerunt quod bibliam in diversas linguas et litteras transferre fecit et omnia que deus per ipsos reges in quorum regnis ipse regnavit fuit operatus semper in prandijs et cenis legere fecit et deo gratias egit quod ipsum ad hoc predestinavit quod ipse super omnia regna aliorum regum regnaret et semper ante prandium benedictum et post prandium gratias in lingua sua legere consuevit. Et habuit quatuor filios. primogenitum melchior vocabatur. secundum balthasar et tertium iaspar et quartum david vocabatur et constituit in perpetuum ita filios suos nominari et ille fuit tertius imperator tartarorum ex causa propter inferos autem dies. sed ut ad propositum redeatur.

C. Ca. xlv.

Quoniam itaque populus tartarorum erupisset et omnia regna terras et provincias infidelium et specialiter istorum nestorum propter a deo fuit diffinitum ita cepissent et destruxissent et ipsos sine misericordia interfecissent et funditus delevisent: extunc ipsi nestorini a presbitero iohanne auxiliu implorabant et se ad fidem pristinam et ad suum dominium sub tributo se reversuros et reversuros sponderunt quod cum presbiter iohannes facere proposuisset: extunc tres reges beati ipsum in somnis monuerunt et ne nestorinis auxiliu vel consilium ferret inhibuerunt. nam apud deum esset diffinitum quod deberent deleri et perire et funditus exterminari. nam deus eorum nequiciaz diuicias nollet sustinere obstinataz. tamen nestorini consiliarios presbiteri iohannis muneribus circumvenierunt quod presbitero iohanni dixerunt: somnia non deberet curare sed ipsum in eorum auxiliu mulcerent et incitauerunt quod david suum primogenitu cum valido exercitu in auxiliu misit nestorinis quem tartari cum nestorinis et omni exercitu suo interfecerunt et plurimas terras et regna presbitero iohanni abstulerunt.

et quod plurima alia sibi abstulisset. huiusmodi iohannes prima ductus auxiliū dei et trū regū btōz in uōuit et iplorauit. q̄ tunc de nocte cū validissio exatu ipatori tartaroz in sōmis apparuerūt horribiliter et p̄ceperūt ut a psecuacione p̄sbiteri ioh̄is et suarū terraz statū desisteret et cum ipso pacē et firmas amicitias et treugas iniret et faceret inter ipsas perpetue duraturas horribilit̄ p̄ceperūt. h̄ tras p̄sbitero ioh̄i p̄t̄ ei' inobediēciā ablatas obtineret in mēoriā ut suis posteris et alijs transfiret in exemplū. Vñ ip̄e ipator tartarorū hac uisiōe et iussu p̄t̄rit? licet eēt absqz lege tūc gēt̄l̄ tū statū legatos suos misit ad p̄sbiterū ioh̄em et perpetuā pacē et firmā aiciā secū fecit et inijt: ita scz qd̄ ip̄petuū p̄mogēt? vni? filiā alteri? reape debēt i' ot̄horale et tal' pax aiciā et d̄c̄t̄ ē inter ip̄os i' hodiernū diē et cū impator de trib? regib? q̄ sibi tā horribilit̄ i' sōmis apparuerūt fuissz instruct? et de eoz regnis et adiciōib? et eoz vita et gestis fuisset infort? : extūc constituit qd̄ sp̄ su? p̄mogēt? et alijs filij suorū successorū hōz trū regū noi b? deberēt appellari et i' mēoriā ip̄oz trū regū ip̄petuū noiari et sic isti nestorini fuerūt deleti

et de regnis et terris eoz expulsis h̄ nūc h̄icidē i' ip̄s ptib? et alijs terris sic i' istis ptib? iudei vndiqz degūt dispersi et i' eorum p̄p̄ris terris et in q̄buscūqz locis degūt sp̄ p̄ alijs hōib? sp̄aliter dāt tributū. h̄ obtinerunt et h̄nt adhuc s̄b se s̄b sp̄ali tributo fortissimā et famosissimā insulā q̄ egyptoulla uocat de q̄ Jasp̄ar tera? rex ethiops qui d̄no mirrā obtulit rex isule uocabat̄. Et in ipsa insula corp? b̄ti thōe apli absqz aliq̄ honore q̄escit et illd̄ corp? nestorib? ē ablatū et ip̄s ex legitis caus? tōndē restitūtū et ad hāc insulā nestorū in q̄tū in eis ē et utē possunt nullū oio hōiz n̄ fit de ritu eoz v̄l p̄ officiatos ipatoris tartaroz trāfire l' p̄uere p̄mittūt et oia eoz mercāonia ad uēdēd ex hac insula ad aliā deportāt et ad eādē insulaz alia mercāonia de alijs ptib? ip̄s ad emēdū deportāt et in omib? ptib? b? oriētis n̄ ē hō xp̄ian? catholice? l' p̄egrū? a mercatorū uisus q̄ dixissz se i' ip̄a insula fuisset et corp? b̄ti thōe uidisse. nā cōe uatiāniū ē in omib? ptib? illq̄ ad huc corp? b̄ti thōe apli tres reges deat se q̄ et colōie trāsseri et ibid̄ ip̄petuū p̄manē. et quō et q̄lit et p̄ quē mod? h̄ fieri deat et p̄ficia p̄blice uatiānat̄ et dicit.

videlicet quod adhuc veniat tem-
p[us] quando h[ic] deo p[ro]fici placuerit
quod e[st] et ueniet adhuc un[us] archi-
episcopus coloniensis que[m] de[us] ad
hoc elegerit: tam prudens et po-
tens quod ordiet copulā et mati-
monium inter filium et filiam im-
peratoris romanorum et impato-
ris tartarorum quos de[us] ad h[oc]
predestinauerit et cum ipso co-
tractu et amicitia reddet xp[ist]ia-
nis terra sancta et omnia ibidem
reuertentur et restituentur in bo-
num et in statum pristinum et cum
h[is] et in h[is] corpus beati th[om]e
apostoli ad corpora trium re-
gum colonie debeat transferri
et talem et tantam custodiam ne-
storini corpori beati th[om]e non
adhibent ex reuerencia sic p[ro]-
pter famam ex inuidia cui[us] ita sint
destructi et adhuc plus debeant
amichilari et desolari. ¶ Ce-
terum h[ic] nestorini utitur q[ui]
dam libro ex veteri et nouo te-
stamento collecto et ut iudei cir-
cūduntur. Et quando potentes
erant: extunc maiores et peiores
habebat eorum heresis articu-
los. post mortem venerabilis ori-
genis in locis in quibus ip[s]e ex-
pedire videbatur libris suis in-
seruerunt ut ip[s]is in eorum erro-
ribus consentire et conformari vi-
deretur in eorum errorum reueren-
ciam et honorem. Tamē de eo

43
rum in gratitudine quā circa
deum et hos tres reges habue-
runt pre omnibus hereticis in ori-
ente omnibus xp[ist]ianis et sarace-
nis sunt exosi et omni fauore po-
tencia et honore apud deum et ho-
mines sunt priuati de quibus
dicere p[er] singula esset longum
Ceterum festus beati th[om]e apo-
stoli pre alijs apostolorum fe-
stis celeberrimum habetur in o-
mnibus partibus orientis. Sed
de quibus pluribus miraculis que in p[ar]-
tibus istis et de eo leguntur et di-
cuntur de h[is] in partibus illis
nichil videtur vel reperitur. Nam le-
gitur in partibus istis quod in ciui-
tate qua corpus beati apostoli
th[om]e quiescit ibidem ultra an-
num non posset uiuere hereticus
vel iudeus de h[is] ibidem modo
nichil scitur. Quia eius corpus abs-
que aliqua reuerencia inter pessimos
hereticos quiescit. Item
legitur quod corpus beati th[om]e
apostoli ibidem in cathedra au-
rea resideat et dignis eucaristi-
am tradat et indignis retrahat
et de h[is] omnibus et alijs que de
beato th[om]a in h[is] partibus
leguntur et dicuntur penitus nunc
nichil videtur. Sed quodam cum
corpus eius in alijs locis inter
homines catholicos quiescebat
hec omnia et quod plurima alia mi-
rabilia ueraciter uidebantur.

Item in omnibus partibus orientis
tis quod plurima mirabilia de tri-
bus regibus dicuntur et legun-
tur que in colomia non videtur
Dicuntur videlicet et legitur ibidem
quod ipsa stella que ante ipsorum re-
gum decessum supra civitatem seu
viam in motu vaus apparuit que
usque ipsorum regum corpora colomie
transferebant supra civitatem et
motu locum non mutavit sed post
quam eorum corpora colomie fuerunt
translata: extunc deinceps ipsa stel-
la ceteris stellis pulchrior et splen-
didior supra colomiam transit et
immobilis permanet et videat in
presentem diem. **¶** Item dicunt indii
et in eorum libris legitur quod in
colomia ante honestissimum ipso-
rum trium regum loculum sit stella
magna aurea in modum put
ipsi tribus regibus in nocte nati-
vitatibus domini apparuit formata
ex cuius respicere candela ante
posita tota ecclesia interrefulge-
at et illuminet. **¶** Item dicunt in-
dii et in ipsorum libris legitur quod in
colomia dextra brachia ipsorum
trium regum sunt multum venera-
biliter et ditissime aliis brachiis
aureis inclusa et in vniuersi regis
brachii manu sit aurum et in
secundi regis brachii manu sit
thuris et in tercii regis manu
sit mirra et cum ipsa brachia prin-
cipibus et peregrinis ex reuerentia

demonstratur: extunc ipsa ossa
sacra cum instrumento argenteo
fricetur et sine donec tergat et quan-
to plus fricetur: tanto plus in modum
aromatum cum teruntur per totam ecclesiam
animam mira odoris fragrantia ex
ipsi ossibus sacris secat. **¶** Item
dicunt indii et legitur in ipsorum li-
bris quod quicumque aliqua tribula-
tio peccatis exigentibus terre ecclesie
seu civitati colomienis instat vel
immet: extunc ipsa brachia pre-
dicta a tribus presbiteris coronis
aureis coronatis cum stella aurea
ad hoc facta ante sacramentum domini cum
per civitatem colomiensem portetur
et cum pervenerit ad aliquam ecclesiam
quam ad hoc elegerit: extunc ipsi pre-
sbyteri coronati ferunt ipsa trium
regum brachia alternativum per
alium ad dominum sacramentum in altari
positum et in modum trium regum of-
ferunt domino sacramentum munera
que ipsi brachiis sunt annexa et quod
tunc tanta populi concursus et confu-
sus et rictio et devotio ab omnibus
populis eveniat orat et accrescat
quod de quacumque tribulatione et
angustia inimicem ab ipsi autat
¶ Item dicunt indii quod sepulchra
ipsorum trium regum beatorum in civitate
seu via in quod primo defuncti fuerunt
posita et postmodum excepti ad
huc ibidem integre remanent: ad
huc a longinquis partibus et diversis
nationibus et hominibus devote visitantur

et deus pro meritis ipsorum trium
regum ibidem multas virtutes
operetur et dicunt quod super idem se-
pulchrum adhuc fit stella au-
rea que ab illo tempore quan-
do ipsi tres reges primo fuerunt
sepulti adhuc remansit et de pro-
meritis ipsorum trium regum ad sepul-
chrum eorum venientibus et ip-
sos venerantibus multa mira et
virtutes operetur in presentem
diem. **¶** Item dicunt Indi qui
frequenter in iherusalem et ad
alias circa partes causa deuocio-
nis mercimoniorum vel delecta-
tionis frequenter perueniunt quod
adhuc in ipsa ciuitate seu uia
habeant reliquias barlaam
iosaphat et aliorum plurimorum
sanctorum de semine regali re-
liquias venerandas. **¶** Item In-
di qui iherusalem et ad alias cir-
ca partes frequenter perueniunt
habent et portant penes se anulos
et denarios aureos quos a pegri-
nis asmarinis emerunt qui re-
liquias sanctorum trium regum in
colonia tetigerunt quos cum
deuocione multum venerant
et frequenter osculantur et asserunt
quod per fidem et deuocionem per ip-
sos quod plurimum infirmi sanitates
consequuntur. **¶** Item sunt quod
plurimum peregrini qui de par-
tibus asmarinis ad illas par-
tes frequenter perueniunt et aliam

mercimonia de partibus istis
ibidem cara recipiunt et inter alia
patria et rara clenodia ibidem
deferunt que de colonia asserunt
detulisse et quidam ex eis deferunt
ibidem terram quam de cimiteio
vndecim milium virginum asse-
runt esse sumptam et talia clen-
odia de colonia et talem terram
querunt Indi in hospitijs tali-
um peregrinorum et de talibus in-
quirunt et asserunt Indi quod in
partibus eorum in horribilissimis pa-
ludibus et aquis vltimum omnia alia
incommoda inauditas maxima-
rum ranarum patientes vexa-
tiones sed cum de tali terra in pa-
ludem vel aquam picatur omnes
rane rauce fiant et quod plurima
alia mirabilia de reliquijs tri-
um regum et vndecim milium
virginum in omnibus partibus ouen-
tis dicuntur et leguntur plus quam
in partibus istis de quibus per sin-
gula longum esset enarrare. **¶** Un-
de quod plurimum Indi qui frequen-
ter iherusalem et alias circa par-
tes propter diuersas causas per-
ueniunt multum anxie et arde-
ter vltimum coloniam transire de-
siderarent si frigus et status pa-
trie possent tolerare quorum etiam
quod plurimum in itinere moriuntur
et quod plurimum reuertuntur nam
indi postquam terram eorum et par-
tes Indie sunt ingressi nullum

omnino frigus pati possunt-
sed statim induunt pellicea vs
q3 ad talos longa que sunt fa-
cta ex pellibus nobilissimorum
a animalium naturaliter rubeis et
multum hirsutis a licet sit in au-
gusto in feruentissimo solis ar-
dore-tamen eis videtur qd tantum
frigus in alienis partibus non
possint tolerare-quia multum
plus versus ortum solis sunt ho-
mines debiliores a minores qm
hic sunt-sed sunt optimi sagit-
tarii a in oib3 multum astuti sed
cum iherusalē a ad alias circa p-
tes indi perueniunt omnia que
de regibus a principibus ter-
ris a regnis istarum paruum
asmarinarum a specialiter de
tribus regibus a colonia a ei3
clero a populo possunt inqui-
rere a inuestigare sub alicui3
episcopi vel principis sigillo l-
litteā scripta petunt a recipiunt
vt presbitero iohanni a patri-
arche thome cerā3 possint mit-
tere a demonstrare-nā in oib3
ptib3 indie a orientis omnes po-
puli nationes a lingue hos tres
reges gloriosos multum plus qm
in hīs ptibus habent in reue-
rentia speciali a honore a meri-
to ab omnibus populis a tri-
but3 a linguis hī tres reges
gloriosi primicie gentium- ex
gētibus primicie virginū speci-

alissime sunt honorandi a glori-
ficandi- Nam hī sunt oparij
qui in inuocōe noui testam-
ti a uocōe gentium in nouis-
simis mundi temporibus p cele-
stem patrefamilias in vineā
suam missi qui mane hora pri-
ma tertia sexta nona ac vnde-
cima in ipsa vinea fidelissime
laborauerunt a absq3 murmurē
mercedē egle perpetuā receperunt-
¶ Mane sc3 in iherlm a bethle-
em hī tres reges glori in iu-
deos ex ipsa vinea durissios a
iexcusabiles iudayce pfidie a
inuidie lapid s suos longe fo-
ras miserunt a eiecerunt **¶** Hora
prima hī tres reges glori in car-
ne uiuētes in gētes ipsā vine-
am diuers3 tribul cardib3 et
spinis diuersoz errorz a ydo-
late occupatā vna cum bto thō
aplo mudauerunt a nouas fidei
catholice palmites a vites in ea
mirifice plātauerunt **¶** Hora tertia
hī tres reges defuncti p venera-
bile helenā denuo congregati a
collā h3 vinee macterias ex di-
uisis impedimētis a heres3 a ydo-
latric dirutas ec de nouo repo-
suerunt a palmites fidei q in ipsa
vinea iam marcescē pira a arescē
ceperunt: vntibus a fignis irriga-
uerunt a diuers3 miracul refecerunt
qd de nouo fidei catholice vi-
neas a fructus produxerunt-:

45
Hora sexta hij tres reges
gloriosi quasi in medio mundi
in greciam et constantinopolim
translati ipsam etiam vineam ite-
rum virtutibus et signis purga-
uerunt et purificauerunt ut pluri-
fici fructus faceret ut eius pro-
pagines ad omnes fines terre
per fidem et notitiam eorum se ex-
tenderent ut omnes populi tribus
et lingue ac nationes de eorum
fructibus ac vinee uinis et botris
faciate et inebriate nomen do-
mini quod prius fulminato in
iudea latitabat ab ortu solis us-
que ad occasum collaudarent.

Hora nona hij tres reges
vinee domini sabaoth operarii
gloriosi causa in ipsa vinea pluri-
operandi per mare transeuntes
de oriente in occidentem videli-
cet de constantinopoli in medio
lanium translati ex ipsa vinea
diuersarum heresum et errorum he-
reticorum vulpeculas que ipsam
vineam diuersis erroribus et here-
si demolire nitentur per decla-
rationem et significacionem et expo-
sicionem ac interpretacionem eo-
rum munerum que domino ob-
tulerunt ut est supra dictum ex-
pulerunt effugarunt et radicem
extinperunt. **U**ndecima vero
hora circa solis occasum extunc in
mundi et solis occasu hij tres
reges operarii gloriosi de me-

diolano in coloniam translati et
na mercede equali ab eis a ce-
lesti patrefamilias recepta per-
petuum quiescendi locum ibi-
dem elegerunt nec tamen post-
modum predictam vineam domi-
ni sabaoth virtutibus meri-
tis et signis ibidem in presente
diem colere desierunt. **N**usquam
enim in totius noui testamenti
scripturis reperitur aliquem vel
aliquos sanctos ab ortu solis
usque ad eius occasum tam re-
uerenter et gloriose specialiter et
mirabiliter sicut hos tres reges
gloriosos ad loca tam insignia
fore translatos et nouissime ad
ecclesiam et ciuitatem absque du-
bio ab omnipotenti deo ad hoc
specialiter predestinatas electas
et deputatas. **N**am quis ab or-
tu solis usque ad occasum sint
quod plurime ecclesie et ciuitates et lo-
ca magna maiora et maxima
que de sua deitate et humanita-
te pro se et alios quod plurimos suos
sanctos in vita et in morte et post
mortem specialiter honorauit et
glorificauit et quod plurimis pro-
gatiuis honorauit et consecrauit
et diuersis virtutibus et signis et
reliquiis venerandis illustrauit
et decorauit. **T**amen inter has
et hec omnia ecclesias ciuitates et lo-
ca non est aliqua ecclesia tam nobili
canonicorum collegio quod deo in christo

psom̄s ad seruiendū sint astri
cti sicut eccl̄a coloniensis orna
ta nec aliqua ciuitas tā bone
stissimo populo et alijs dei mi
nistris sicut ciuitas coloniē
decorata qđ ex dīna puidencia
sciam? specialiter fore factum
qđ omnipotens de? in ipsa eccl̄a
tam nobiles suos ministros i
stitueret et ordīnaret et in hac
ciuitate tā honestissimuz popu
lum p̄destinaret in qua tā no
bilissimos tres reges suas pri
micias gentiū et virginū pepe
tue manendo collocaret. ¶ **L**e
tare nobile collegiū qđ te deus
tam singulari p̄uilegio amois
et precipuis p̄rogatiuis hono
ris et nature domis pre cunctis
collegijs preamauit et ditauit
et te i suos nobiles ministros
p̄elegit et ordinauit et tibi spe
cialissimuz suum thesauruz tres
reges primicias gentiū et vir
ginū et earum fundamētū ab
ortu solis p̄ alijs locis et eccl̄ijs
egregijs et insignib? sp̄ali? et
mirabilib? destinauit et p̄desti
auit et diligenti? cōmēdauit. vñ
de hīs semp̄ grācias deo age
et in eius et suarum p̄miciarū
laudibus et seruiētijs tibi speci
aliter inuēctis ex hīs et cōmis
sis de tantis beneficijs cōsecu
tis nūq̄ cesses v̄l fatigeris nec
ipsis seruire verecunderis. ¶ **N**e

ut nestorini deo et suis primi
cijs et hominib? despecti et co
si ira et furore domini aliquan
do visiteris argueris et corrip
eris et extermineris et tam spe
cialissimis prerogatiuis qđ
ex hīs cunctas p̄cellis ex mag
nitudine sicut isti nestorini p̄
ueris et ab omnibus honoib?
abiceris et in extremo iudicio
cum sinistris reproberis. ¶ **N**ed
cum nubyanis gloriosis deo
et suis primicijs et hominib?
dilectis et electis cum quib? in
vniuerso mūdo ex hīs p̄ alijs
collegijs excoleris et ab omib?
populis singulariter veneris
in die iudicij cum nobilissimis
tribus regibus primicijs gen
tium et virginum a dextris
cum gloria colloceris. ¶ **N**ec et
am absq; presagio illa ciuitas
gloriosa que ab antiquo agrip
pina vocabatur nunc sorata ē
nomen qđ a colendo deum colo
nia nuncupatur. ¶ **N**am in om
nibus partibus orientis in o
mnibus eccl̄ijs oratorijs et capell
is et locis in quib? istorum triū
regum gloriosorum laus diu
fis litteris et linguis est scrip
ta inter alia que de ipsorū lau
dib? richmatice v̄l psayce in
latino sūt scripta prout sub se
quit scriptū reperit. ¶ **Ca. xlvj.**

Helena crux inuenta post hys regnis e intentata congregadi regibus. **I**nde reges pegri m-ornant vrbeni constantin- a latis tempibus. **T**andez inde sunt translati - omendati ciuitati-cui nomen ambrosia- **T**er inuentos ter transla tos-nutu dei sibi datos-colit hos colomia. **O**rt? dei occide ti-q? tres reges ter inueta-exco lunt colomiam. **N**unq? locu mutaturi-nec vt olim reuerfu ri-sunt p via aliam. **C**olunt reges ppter regem-summi re gis seruant legem-colomi colo mie. **G**aude felix colomia q ex speciali gracia a prouidēcia diuina tam nobilissimis tribo regibus primicijs gentium a virginum a tam nobili colle gio ipsoru ministris ornari? de quib? plus q? omnib? opi b? tuis gloriaris a vbiq? ter rarum ab omibus hominibus specialiter amais a ppter ho? vltra ones ciuitates mundi et loca specialiter indefinent que rens a venerans a frequenter pre omnibus mundi ciuitati bus regnis a locis a regibus a primcipibus a nobilib? tri bub? a linguis vsq? ad fines terre nominaris. **V**nde qnto plus dei a suarum a tuarum p

micarum meritis a earum no bilib? ministris pre alijs mu di ciuitatibus a locis insigni b? a egregijs venerans a ama ris a extolleris :tato obligaci us in dei graciaram actione et suarum a tuarum primiciaru a earundem nobiliu ministro rum reuerencia viceuersa tene ris. **V**nde deum a suas a tuas primicias a earudem nobiles ministros in tali a tanta reue retia a graz actōne q? ex hys in die iudicij sis secuta in red benda racoe. **A**men-

Liber de gestis ac trina be atissimorum trium regum tñs lacōne-qui gentium primicie a exemplar salutis onium fue runt xpianozp me **J**ohānem **G**uldenschaff de magūcia an no a natitate xpi - **M**-cccc-lxx vii-fideli exaraco e impssus :fi nit feliciter-

In librum de gestis ac tri-
na beatissimorum trium regum
translacione qui genitum pri-
micie exemplarque salutis eter-
ne cunctorum extitere cristia-
norum: registrum feliciter in-
cipit.

Primis enim in hoc libro: quod
est collectio de gestis et translati-
onibus sanctorum trium regum quod
est prefacio operis sequentis: narrat
quod sicut oriens illustratus est per
fidem trium magorum qui christum
viventes in carne adoraverunt
sic occidentes ornatus est eorumdem
magorum reliquijs venerandis.

Capitulum primū.

Quomodo a balaam sancti magi
habuerunt ortum et quomodo iudei
et christiani de isto balaam discor-
dent et de beato Job et eius sepul-
chro.

Ca. ij.

Quomodo de monte vauis et excubijs
que fiebant in eo et speculato-
ribus huius montis et natis ex eis

Capitulum - iij.

Quomodo de civitate Acon et quomo-
do nobiles indii apportaverunt
illuc coronam auream que per
modum fuit sub cura templari-
orum et de libris indorum in Acon
apportatorum.

Ca. iij.

Quomodo de prophetia ysaie danielis.
de egrotacione ezechie. de retro

cessione solis. de morte ysaie.
de destructioe iherosolymorum. de translati-
one librorum prophetarum in caldum
cum de constitucionibus xv. viros
in monte vauis. descriptio etiam
capelle site in monte predicto.

Ca. v.

Quomodo ponitur euangelium lu-
ce. Exijt edictum. et describitur
tur bethleem et domus quedam
ex qua adducuntur animalia per
viaticum. preseppe domini et locus ubi
cantabant angeli Gloria in excel-
sis et alia loca et gentilium ritus.

Capitulum Ca. vi.

Quomodo de herode alienigena et du-
pliciter prophetia danielis et quo-
modo super hijs disputat in partibus
transmarinis.

Ca. vij.

Quomodo de apparicione stelle ap-
parentis in monte vauis et de
eius forma.

Ca. viij.

Quomodo stela visa tres reges
se ad iter arripientium prepa-
rauerunt et de ritu quodam pa-
ganorum et de triplici india.

Capitulum - ix.

Quomodo describitur reg-
num Melchior et quomodo per
sibiter Johannes et soldanus
babilonie tenent terras suas
et mari rubro. descriptio in eo-
dem continetur capitulo arabie
quia et quomodo aurum ibidem
reperitur.

Ca. x.

¶ Loca regnorum balthasar
 et aspar et ubi corp⁹ beati tho
 me quiescit et quō colligit mir
 ra et ubi crescat th⁹ **Ca. xi.**
¶ Quomō quilibet trium re
 gum exiuit de terra sua stella
 duce iherlm puenert **Ca. xij.**
¶ Quomō deus potuissz tres
 reges vna hora perduxisse ihe
 rusalem sicut ab acuk et quō
 tres reges ppe iherusalē i qua
 dam nebula residerunt et de q̄
 dam capella cōstructa in mon
 te caluarie. **Ca. xiiij. et xiiij.**
¶ Quō tres reges post rece
 sū nebule se agnouerūt iheru
 salē intrauerūt et de arietibus
 nabaoth **Ca. xv.**
¶ Quō tres reges loqueban
 tur cū herode sū euangelium
 Cum nat⁹ eēt ih̄s. **Ca. xvi.**
¶ Quae tres reges intrauerūt
 p̄mo iherusalē **Ca. xvij.**
¶ Quō recedentib⁹ regib⁹ a
 iherlm pastores loquebantur
 cū regib⁹ de stella illa q̄ ipsos
 p̄cedebat et de duob⁹ pietib⁹
 et de ip̄o lapide āgulari nostre
 legis. **Ca. xviii.**
¶ Quō magi intrauerūt bethle
 em stella duce et quō moleuit
 in illis partib⁹ q̄ null⁹ vacuis
 manib⁹ alloq̄t reges **Ca. xix.**
¶ Allegoria triū munez scō
 rū triū regū **Ca. xx.**
¶ Quō magi sancti ad cristū

in bethleem uenerūt et muneā
 ei obtulerunt et de disposicōne
 loci ubi xp̄s fuit et de tegumen
 tis iheru xp̄i et sue matris et de
 disposicōe ipsorū hominū oriē
 talū. **Ca. xxi.**
¶ Diuersitas munez per ma
 gos xp̄o datorū et de pomo au
 reo qd fuit quondā alexātri
 et eiusdē pomi et munez exposi
 cio et tropologia. **Ca. xxij.**
¶ Quō pomū aureū predictū
 fuit in manibus xp̄i cōtritum
 et typus statue lapidis de q̄
 b⁹ daniel scribit. **Ca. xxiiij.**
¶ Quō magi domū per byen
 mum fuerunt reuersi sequente
 eos herode et conteres naues
 tharsis et quare uocentur ma
 gi. **Ca. xxv.**
¶ Quomō absqz cibo potu et
 pabulo iumentorū magi infra
 tredecim dies uenerunt bethle
 em qd iter infra duos annos
 reuertendo sumptuose perfec
 erunt. **Ca. xxv.**
¶ Quomō magi reuersi ad
 montem uaus capellam in di
 cto monte fecerunt ostruū sup
 tu regio et formam ymaginis
 pueri quem uisitaauerunt. **Ca
 pitulum xxvi.**
¶ Quomodo beata uirgo cū
 puero suo latitauit in quada
 sp elunca ubi postmodū facta
 fuit capella et de lacte bte uirgis

et de camisia beate virginis et pannis siue cunabulis domini ihesu de purificatione beate virginis et de fuga domini in egiptum et de rosis que crescunt in itinere eiusdem domini fugientis et de orto balsami et eius cultura et eius virtute.

Capitulum. xxvij.

¶ Quo narratur multa nobilia de xxx denariis quos melchior domino ihesu offerebat scilicet quo pervices tempus ad diversa pervenit loca.

Ca. xxviii.

¶ Quo beata virgo in fuga ad egiptum hinc inde xxx perdidit in deserto per manus cuiusdam bove vini pervenit in templum et post modum ad manus iudei de mirra domino oblata et quid ultra cum denariis dena fuit factum et de agro empto cum ipse dena et quere vocetur argentea et de forma et valore xxx dena et de bonis militum transmarinorum et quo ordinantur in milites et de militibus qui fuerunt custodientes sepulchrum domini ihesu.

Ca. xxix.

¶ Quo beata virgo de egipto cum filio suo reversa fuit in iudeam et quo beatus thomas mittebatur ad indos.

Ca. xxx.

¶ Quo narratur multa que beatus thomas fecit in india et quo pervenit ad tres reges.

Ca. xxxi.

¶ Quo beatus thomas ordinavit tres reges episcopos et quomodo

se transfudit in superiorem indiam et ibidem mortuus fuerit et de fortibus illius patrie et multa alia que dicti reges fecerunt post recessum beati thome.

Ca. xxxii.

¶ Quo in locum beati thome tres reges ordinaverunt patriarcham iacobum antiochenum mutato nomine thomam vocabant et de virginitate beatorum regum predictorum.

Ca. xxxiii.

¶ Quo presbiter iohannes prior fuit ordinatus et de eius dignitate potestate vita et literis et quere iohannes vocetur et potestate patriarche et presbiteri iohannes et de nobilitate quondam de seipso trium regum dictorum de vasis.

Ca. xxxiiii.

¶ Quo reges successively migraverunt ad christum et de apparitione cuiusdam stelle.

Ca. xxxv.

¶ Quo deinde reges post mortem multa fecerunt signa et corpora eorum ad loca diversa translata et quo beata helena ad locum caluariae ecclesiam fecit edificari.

Ca. xxxvi.

¶ Beate helene gesta et quo per eam camisia beate virginis et cunabula christi in constantinopoli et postea per karolum augsburgum sunt translata et de causis transmarinarum.

Ca. xxxvii.

¶ De loco in quo christus natus fuit in bethleem et de ecclesia quam beata helena ibidem construxit et de sepulchro paule et eustochii et quid fiat in nocte nativitate domini in deinde ecclesia et quod in ephesia domini.

Ca. xxxviii.

¶ Quo in nazareth beata helena ecciam construxit et de situ eiusdem loci et de capella in qua angelus maria salutavit et de fonte in eadem et columna pro ipsa et de monte thabor et de monumento sito in eodem monte et de festo transfigurationis domini et de nobilibus dictis blansengas de.

Ca. xxxix.

¶ Quo beata helena indiam intrauit et que ibidem gessit in augmentum fidei xpiane et quomodo trium regum corpora acquisiuit corpe beati thome dans pro corpe iaspis et quid sit venturum de corpe beati thome.

Ca. xl.

¶ Quo beata helena corpora trium regum constantinopoli portauit in ecciam sancte sophie collocauit et de dispositione eccie sancte sophie et reliquijs et quo corona spinea fuit parisi delata et de ymagine fusili imperatoris et quomodo per opam manuel reliquie trium regum de constantinopoli puenerunt mediolanum. Et quo postmodum destructa mediolano ad procuracionem reynaldi archiepiscopi coloniensis deuenit colonia et quo in aduentu trium regum in occidentem multe hereses fuerunt extirpate per misteria numerorum ipsorum trium regum et quali honore adhuc orientales persequuntur tres reges et po-

nuntur in eodem capitulo nomina diuersorum xpianorum tralmarinorum scismaticorum et distinctio nes religionis cuiusque secte et errores ac ritus de terra armenie et de terra tenebrarum et de libris origenis.

Ca. xli.

¶ Quo vna secta habet alias obio de ieiunio eorundem et de ueneracione epiphanie domini et quo visitant iordanem de monasterio sancti macharij et de fluxu et dispositione iordanis ortu et fine et de mari mortuo sub maledicto vni tyriaca fiat et de quibusdam alijs notabilibus.

Capitulum.

¶ Quo euangelium cum natus esset ihesus et diuersis locis et diuersimode legitur et quo saracem ueneratur ymagines trium regum et de quodam ritu iudeorum de quodam libro thalmoth et messia venturo de ritu psarum et heresi nestorimorum et de dispositionibus terre oceani.

Ca. xliij.

¶ Quidam ritus nestorimorum de ortu tartarorum quomodo caba lech et baldach oppugnauerunt et caliphum successorem machometi interfecerunt de arboe arda que est thauricij et de rege tartarorum et de fratribus medicamentibus et quo pueros instruunt ad confundendos hereticos et iudeos.

Ca. xliij.

Quomō dauid filius regis tartaroz qui venerat in auxili-
um nestorinis fuit occisus et
de pace et treugis factis iter re-
gem tartaroz et presbiterz io-
hannem ex ammonicione trium
regum vbi corpus beati thōe
fit repositum et quomō et qua-
liter colome debeat trāsseri re-
citatur etiam in eodem capitu-
lo miracula que scribuntur de
beato thōma. In eodem etiā ca-
pitulo narratur multa que scri-
buntur in libris indoz et dicun-
tur in partibus trāsmarinis de lo-
co ornatu et miraculis trium re-
gum de sepulchro trium regū
vacuo sito in seivva et de sepul-
chro barlaam et iosaphat et ali-
orum de denarijs cum quibus
tāgunt scōz trium regū corpora
et quomō rauescant rane ex
puluere portato de colomia et
quomō quāplures gētes indoz
et transmarine visitent tres re-
ges in colomia ceteri prohibente
frigore non audent transfreta-
re et quomō in vinea domini
sabaoth tres reges vndeā lo-
ris per diuersa temporū curriu-
la virtutibus et signis clauere-
runt. **Ca. xlv.**

Quō laudes et richini descri-
buntur et descripti in diuersis
partibus trāsmarinis **Ca. xlvj.**

Historie hęc explicit registz

Sup matthei euāgelii ve
nerabilis dñi Alberti magni
notula de festo die epiphanię
dñi Incipit feliciter.

Quoniam ergo nat⁹ esset
ih̄s r̄c̄ In isto secūdo
capitulo p̄ totū agit
de natī manifestacōe r̄ ido in
eo tres inducūtur historie - q̄
rum prima cōtinet qualiter na
tus tam p̄micijs gen̄iū q̄ eci
am p̄ncipibus iudeorū est ma
nifestat⁹. **D**ed q̄ innotescēs
herodi ad perdecūm est ques
tus - ido secūdo inducitur qua
liter malicie herodis in egiptū
subduct⁹ est translāt⁹. **E**t q̄a
sicut ex origine salus est ex iu
deis - ido tercio inducitur histo
ria qualiter defuncto herode ex
egypto est r̄duct⁹ r̄ iste histo
rie patent in littera. **I**n p̄ma
haz p̄cūm cōtinentur quatu
or - qualiter videlicet natū inqui
siuerunt - qualiter inuenerūt ibi
Qui cum audissent regē qua
liter inuentū adorauerunt - ibi
Et p̄cidentes - **E**t qualiter hero
dis dolos euacuauerūt - ibi **E**t
āmoniti in somnis r̄c̄. **I**n pri
ma haz duo dicūtur sc̄z qua
liter indicio stelle venerūt i iu
deam r̄ qualiter in iudea q̄siue
runt indicio scripture - ibi **A**u
diens autē hoc herodes rex r̄c̄

Circa primū istorū quatuor i
ducūtur - nata videlicet qui que
rit dispositio - magorū inqui
sicio - r̄ de stella cui⁹ natū que
runt indicio - r̄ inquirentiū de
uocio r̄ hec patēt in littera **D**e
primo tria dicūtur - p̄sona na
scētis - loc⁹ r̄ tempus. **D**e per
sona nascētis dic̄. **C**um ergo
sicut i premissis dictū est. **N**a
tus est ih̄s - pretermitat̄ autē
appariō pastorib⁹ facta quā
ponit lucas eo q̄ illa p̄ figuraz
faciē r̄spiciat vituli - quia pasto
res figurā sūt prelatoz r̄ sacer
dotū. **A**lia eciāz causa est quia
facta in iudea nota iudeis ma
gis preterijt **M**atthe⁹ iudeis
fidelib⁹ scribens - que cū igno
ta fidelib⁹ fuerunt qui de gen̄i
bus crediderant ponit is qui
scribit gentibus lucas. **V**ic
ergo rege celi nato sicut dictū
est celi nō defuit testimonium
tam in habitantib⁹ celuz q̄ ex
ipso celo - habitātes em̄ celum
testimoniū dant **L**uc̄ - ij - dice
tes. **A**nnūcio vobis gaudium
magnum quia nat⁹ est vob̄ ho
die saluator qui est xp̄us dñs
i ciuitate dd̄ **E**x ip̄o celo duplex
testimoniū - luminis videlicet r̄
stelle. **L**uminis **L**uc̄ - ij - **C**ircūful
sit eos lux de celo - stelle autem
vt hic. **E**t sic tres sunt qui hu
ic natiuitati testimoniū dant

in celo. angelus gaudij et salu-
tis. lumen fidei et cognitiōis.
stella vero eterni solis. **Sed**
quia salus hæc pmissa est da-
uid. ideo conuenebat in domo
dauid nasci salutem. Et ideo
dicit **In bethleem iude** **Obmit-**
tat autem Matheus qualiter
venit in bethleem a galilea.
Venit autem sicut refert Lu-
cas ut profiteretur cuz maria
desponsata sibi vxore p̄gnan-
te que preterit ut nota iudeis
fidelibus quibus ipse scribit
dicit autē in bethleem tangēs
locum iude autez ad differen-
ciam alterius bethleem q̄ erat
in galilea in sorte sabulon sita
Locus autem iste p̄us dicitur
est effrata ab vxore caleph ibi
sepulta v̄l quia frugifer erat.
Cum autē accidissz ibi fames
propter quam inde peregrina-
ta est noemi et elymelech cum
filijs suis sic dicit **Ruth**. p̄mo
Postea tāta vbertas loco resti-
tuta est q̄ noie mutato domus
p̄us vocabat qd̄ interpretaba-
tur bethleem. **Mystice** hoc sig-
ficabat q̄ post famē diutinaz
verbi dei panis verbi dei q̄ de
celo descēdit ut det vitā mūdo
Joh̄. vi. **Ibi nasciturus erat.**
Mat̄. xvi. **Paratū panē** de ce-
lo prestisti illi sine labore hū-
tem in se oīne delectamētuz et o-

nem sapore suauitatis. **Gene-**
xlix. **Aser** pinguis panis eius
et prebebit delicias regibus.
Aser beatus interpretat et sig-
nat celi regē nos seipso pasce-
tem in cuius figuraz in presepi
est positus. quia homines et iu-
menta saluat quēadmodum
multiplicat misericordiā suaz
deus. **Ecce** quare in bethleem.
Alia racō est historialis. quia
bethleem erat hereditaria ciui-
tas dauid. iherusalem autem
non. sed potius erat ciuitas reg-
ni cōmunis. et quia promissio
facta ē dauid ideo nascitur i do-
mo dauid **Et** hoc exprimit lu-
cas dicens eo q̄ esset de domo
et familia dauid. **Iude** autez
dicit. quia de tribu iuda. leo ē
cristus. **Apocaliph** quinto **De**
breorū septimo. **Et** ideo conue-
niebat eum in sorte sibi hære-
ditaria nasci. **Joh̄anis** p̄mo.
In propria venit et sui eum nō
receperunt **In diebus** herodis
regis **Ecce** tempus. nec fuit iste
herodes thetrarcha ut quidaz
dicunt. sed potius totam tene-
bat regni monarchiam. sed fi-
lij eius quatuor regnuz in the-
trarchias diuiserunt ut inferi-
us patebit. **Fuit autem** iste he-
rodes ydumeus quem augustus
cesar iudeis p̄fecerat ut rex esset
et tributa romanis solueret.

50
a romano peret impio. a ido
ecia milites qui ibi erant in p
fidio a sobditi herodi herodia
m dicebant. **F**it ergo mencio
diez herodis regis no aut **A**n
gusti cesaris vt sciatur alieni
gena regnare sup iudeos a ita
regnum iudeoru defecisse a pro
phetas de tempe nativatis cri
sti esse opletas **G**en. xlix. **N**o
auferet sceptrz de iuda a dux
de femore ei? donec veniat qui
mittendus est a ipse erit expca
cio getium: sicut a hic fili? na
tus a gentib? expectatur. **D**a
niel. ix. **C**um venerit sanctus sa
ctoru: cessabit vndio vestra. a
hec inducuntur hm septuagita
Vic ergo ptz q verus rex na
tus est per pphciam a q ille a
gentib? querit a expectat per
eant. **E**t ideo dicit. herodis re
gis. vt nome ondat alienige
nam a regnu in iudeis pntem
a dignitate amissaz. a hec sut
tria q de dispo hcoe nati sut in
ducta. **E**cce magi. h iduat ge
tium inquisicio de nato q est
expectacio eoru **E**t dicunt qui
qz sez inq hionis euidentia. q
a quales inq runt. vñ venerunt
a vbi inq runt a qualis a h pa
tent in littera. **E**uident ei a pa
tent inq huerunt vt innegabi
lis essz inq hio eius qui dat?
erat in lumine. **L**umie ad reue

lacoz gentiu a glona plebis
sue israhel **L**uc. ij. **N**on em in
angulis a cauerms qrebant h
in ppatulo omib? putantes in
esse deuocem qua ipsi hebant
ad eum: credetes verbo. **p**sa. ij.
Fluet ad euz ones getes. **M**a
gi. dicit qui a quati a quales.
Hec em tam siml importatur
in verbo q. quia **C**risosto? di
cit q isti lingua sue prie magi
sue maguzei vocati sut a hm
eum nome clare cuiusda naco
nis eoz: q semp pulchris stu
dunt a maxie dnmis cognoscen
dis. quales aut. qz dicit glosa
q magi fuerut qui de ombus
philosophati sut a maxime i
libris seth studentes a doctri
nis balaaz inheretes p doctri
nas hmoi noticia stelle indicio
de xpo nato pceperunt. **vñ** **C**ri
sosto? dicit. q ex quo balaaz
reliquit discipulos a de stella
ortura pdixerat illi qui magu
zei dicti sunt duodeci mit se eli
gentes statuerut piciores a ho
nestiores p generacoes suas q
singulis amis post mese m triti
cum secu deferetes necessaria
victui ascenderunt in mote qui
lingua eoz victorial vocabat
a ibi obseruabant ortuz stelle
versus terra iacob qua ortura
predixerat balaaz a si quis eo
rum moriebat: alius post euz

honestior et studiosior de genere suo vel filius eius instituerat ne forte preteriret eos tunc stelle iudicium. Et hoc fecerunt ita diu quousque per annum ante virginis partum quando iam per missionem gabrielis agebat incarnationis misterium. primo de ortu iohannis et postea de ortu saluatoris stella mire claritatis eis apparuit que in se figuram pueri ihesu preteredit et super se signum crucis exhibuit et ad magistros super montem victoriales se dimittens ore pueri loquebat qui in ea apparuit et de via instruxit que in iudeam pergerent et in iherosolam quereret et ibi per scripturas discerent ubi christum inueniret. **H**ic etiam magi in terram suam reuertentes multos auerterunt et quidam de discipulis ihesu postea illuc aduenienti fideliter adhaeserunt scilicet thome et episcopi et martires effecti sunt ut dicitur. **E**cce que et quales isti fuerunt. quatenus etiam fuerunt intelligitur ex hoc quod reges fuisse ab ecclesia predicatur. **M**agi enim grammaticae magni sunt psalmus xlv. **V**iri sublimes ad te transibunt et tu erunt post te ambulabunt iuncti manibus pergerunt teque adorabunt teque deprecabunt. psalmus lx. **A**fferet ad te fortitudo gentium et reges eorum adducet. **N**ec sunt magi malefici sicut quidam male opi-

nant. **M**agister et mathematicus et incantator et maleficus siue nigromanticus et ariolus et aruspex et divinator differunt. **Q**uia magister proprie in magno est que scientia huius de omnibus ex veteris et effabris naturarum dictionibus aliquam mirabilia nature postendit et educit. **M**athematicus autem duplex est. **M**athesis est id est que scientia de separatis et abstractis que licet secundum esse suum naturale finitum in rebus motui subiectis tamen diffinitione abstracta consideratur. sic est tota quodruum scientia et hoc non est reprehensibile sed laudabile. **A**lii dicitur mathematicus perducta media syllaba id est que divinator per cuius fides et aliter aliquam est bona aliquam mala sicut et ipsi dicunt que scientia nouerit. **S**i ei quis pronosticat per stellas de hiis que non subiacent nisi ordini causarum naturalium. **E**t sua pronosticatio est de eis secundum quod ordinem illi subiacent et non extendit se ad illa eadem nisi eatenus que inclinatur ad ea primus ordo nature qui est in situ stellarum et circulo non malefacit. sed potius a multis utiliter cauet nocentis et promouet utilitates. **Q**ui autem non consideratis omnibus pronunciat de hiis que futura sunt aliter quod dictum est: trufator est et tyrannus et abiectus. **I**ncantator autem est qui carminibus

quibusdā bestias aut herbas
aut lapides aut ymagines a d
quosdā parat effectus **N**igro
mantic? autē dicit a greco ni
gros qd est mortu? latine qui
diuinat in mortuis vel in um
bris demonū siue mortuorum
Augur at ē q̄ i garritu volatu
ā sessioe auū diuiat **A**ruspex
qui in aris siue in extis aialū
ante aras ymolatoꝝ diuinat
Diuinatoꝝ at multi sunt val
de in pūctis terre a casu ignis
in aqua a in aere dinantes
Et pres hos sunt sortilegi a in
phibitomb? dīnantes **N**ullo ei
istorū dedita fuerūt isti nisi ma
gias hoc mō put dictum est
a hē laudabile **D**ij ergo ma
gi **A**b oriente venit **E**cce vn
de venit p̄posicio autē potest
notare locū a quo moti sūt et
pōt notare causā si notat locū
tunc venerūt a finib? illis a di
cunt fuisse de finib? phidis q̄
est versus orientē a aquiloneꝝ
respectu iherusalē a iudee a est
fere collateralis āteriori indie
nisi q̄ india plus ē ad meidi
em a consuetudo illius gētis ē mlt
tos habere reges p̄ rectorib?
ciuitatū a puinciaz a quosdā
quibusdā s̄stitueret ex hui?
modi regibus fuerūt isti **E**t li
cet glō dicat q̄ scitur q̄ plu
res fuerūt nescitur tñ quot fu

51
erunt numero tamen tota ecclia
reputat tres fuisse viros sapiē
tissios q̄ p̄ habitu sapie reges
ōmum fuerūt alioꝝ **E**t hoc ē
qd dicit ps **R**eges tharfis a
insule munera offerēt reges a
rabum a saba dona adducent
Fuerunt autē homines illi sp̄
studiosi p̄pter qd a regina sa
ba venit inde audire sapiēciā
salomonis **iiij Re x** **S**i autē
p̄posicio notat causā tūc orien
te qd sequit non dicit specialē
locum s̄ dicit id qd fuit super
terā emergens de celesti p̄ di
gio a est sensus **A**b oriente
hoc est p̄pter id quod ortus ē
nobis de signis ei? celestibus
Et hoc dignū ē qz a ipse sol ē
iusticie q̄ tunc ort? est i terrā
zach **vi** **E**cce vir oriens nom
ei? a subter eum orietur a edi
ficabit templū dño **J**ob p̄rio
Erat vir ille magn? inter oēs
orientales **E**t venerūt **C**onue
niēs enī fuit orientales venire
in quib? ortum est lumē fidei
a cognicōis sue qn̄ per visce
ra misericordie sue visitauit
nos oriēs ex alto **I**lluminare
hīs qui i tenebris a in vmb̄
mortis sedēt ad dirigēdos pe
des nostros in viā pacis **L**uc
p̄mo **I**herusalē **E**cce quō ve
nerūt ad caput regni a caput
sacerdotij **V**ementes enim in

iudeam ad temp⁹ dispēsatue
stella se occultauit p⁹t tria. q⁹
rum vnū. a principale ē vt inq⁹
rentes testimonia legis. a pro
phetaz cum indicio stelle con
cordare perciperent a sic certio
res essent de xp̄i nati regno et
deitate. **S**cōm est q⁹ per eos
principib⁹ sacerdotum a scrib⁹
a populo rex natus innotesce
ret a sic min⁹ excusabiles fie
rent. **Rō. p̄mo.** Qui cū gloriā
dei cognouissent nō sicut deuz
glorificauerūt aut grās egerūt
sed obscuratū est insipiēs cor
eoz. a sequit⁹ **E**t t̄didit illos
de⁹ in sensū reprobū. **T**erciū ē
vt ipsa occultacōe instauerent
de tribus. **v**nū q⁹ scirent q̄tū
facit maloz societas q̄ lumen
celi occūbere facit. **Ih̄. ij.** Ob
stupescite celi super hoc a porte
eius desolamini velementer.
Duo enī mala fecit popul⁹ me
us. me enī dereliquerunt f. a.
v. a. f. s. e. d. q. a. nō v. a. **S**e
cū dum vt ipsa occultacōe stel
le scirent lumen natū a talibus
vulpib⁹ a lupis fore occultan
dum sicut inferi⁹ patebit **T**er
ciū vt eo ipso scirent noticiā
regis nati a iudeis eē o cādentē
a gentib⁹ oriturā **Malach. p̄.**
Ab ortu solis vsq⁹ ad occasuz
magñū nomē meū in gentib⁹
aē. **S**cōz ergo p̄mā causā ille

rosolimā uenit vbi r̄nsa legis
erāt a pphetaz **S**ic dī p̄sa. ij.
De sp̄o exbit lex a uerbū dñi
Dicētes vbi est q̄ nat⁹ ē rex iu
deoz. **E**cce q̄lit inq̄runt a tā
gūf duo. fidei videlicet cētudo
a loci vbi sit nat⁹ inq̄fio. fidi
certitudo ex duob⁹ que in que
stione certa relinquūt intelli
tur scz q⁹ nat⁹ sit a q⁹ in regno
iudeoz sit natus. p̄pter qd̄ et
ipse pilatus h̄m ones euange
listas q̄si certus de hoc inscrip
sit titulo q⁹ rex esset iudeoz et
hoc iudei opponēbant sibi pro
causa mortis qd̄ eis specialiter
datū erat causa salutis **D**amie
lis. ix. **O**cādet sanctisscōz a n̄
erit eius popul⁹ qui eū negatu
rus est. dixerūt enī **R**egē non
habem⁹ nisi cesarem **Joh. xix.**
Ded queritur vñ fuerūt tam
certi q⁹ e n̄ de nato certi eēt :
potest dici q⁹ fuerunt ex ortu
stelle. **D**ed q⁹ rex sit nō videt⁹
haberi ex stelle indicio. **E**t ad
hoc dicendū q⁹ h̄ hēbant ex p
phetā a balaam **Qui. xxiiij.** de
iacob **E**rit q̄ dñes a p̄dat reliq̄
as cītatis q̄rūt ergo vbi sit de
alijs duob⁹ certū relinq̄ntes.
p̄cipue at iudeis h̄ certū eē de
buit. p̄t tps qd̄ p̄dixerat d a
miel quod tunc rēe fuit exple
tū ita q⁹ nec plus nec minus a
ideo regnum omnino defecāt

52
et ad alienigenam fuit deuolutum
et in hoc vituperabiles et in ex-
cubiles sunt iudei **Iher.** viij.
Milu? in celo cognouit tempus
suum-turtur et prudo et cycoia
custodierunt tempus aduentus
sui-populi? autem me? non cogno-
uit iudicium domini **Matth.** xvi.
Faciem celi diiudicare nostis
signa autem temporum non potestis
scire-querunt ergo ubi sit **Can-**
ticoz p. **Indica** michi quem di-
ligit anima mea-ubi pascas in
verberis? miris- et ubi cubas in fi-
nu miris in meridie plene lucis
tue ne vagari incipiam. **Canti-**
in. **Surgam** et circuibit ciuita-
tem per vicus et plateas queram
quem diligit anima mea. **Vidi-**
mus enim stellam eius. **Hec** est p-
tula in qua ostendunt stelle no-
ui regis indicium **Et** dicunt qua-
tuor sex modum certificacionis eo-
rum-quia viderunt. **Segni?** ei
irritant animam dimissa per au-
res que que sunt oculis sibiecta
fidelibus: certificacionis describunt.
Secundo quia vidimus stellam
que fallax indicium esse non potest
et ne maneat confusus noster
animus per signi communitatem **Vi-**
dimus stellam eius sibi propriam-
que non aliud loquitur nisi nouam
regis natiuitatem et ne credatur
diu orta et sic tempus non deter-
minas. **Vidimus** eam in primo

suo oriente et ideo de tempore et
nato rege non querimus. **Et** solum
de loco quem non nisi commune no-
bis stella indicauit-hoc est in
deam-de primo ergo dicunt **Vi-**
dimus: non visu exteriori tamen-**Et**
intus per intellectum aduertentis
prodigium. **Nich.** iij. **Dabo** pro-
digia in celo sursum et signa in
terra deorsum. **Luc.** x. **Et** oculi
qui vident que vos videtis **Stel-**
lam. **Qui.** xiiij. **Orietur** stella
ex iacob et conseruetur virga de is-
rahel. **Baruth.** iij. **Stelle** de-
derunt lumen in custodijs suis
et letate sunt-vocate sunt et di-
xerunt-assumunt et luxerunt ei cum
iocunditate qui fecit eas. **Et** at-
tende quod isti lumen lumine requi-
runt-celi regem celi lumen petunt **psa-**
lx. **Et** ambulabunt gētes in lumen
tuo et reges in splendore ortus
tui. **Hec** autem stella differebat
in quibus a stellis alijs sicut omnes
numiter-natura videlicet-situ
motu-claritate et significacione.
Natura quia corruptibilis fuit
et non de natura celi-et ideo pacto
officio conuersa fuit in preia-
centem materiam et hoc conueniens
fuit-quia lumen vero inuēto: alio
lumine non indigemus. **Et** ideo
etiam fides est ex parte et deficit
quoniam sicut specie contemplabimur
per **Cor.** xiiij. **psa.** lx. **Non** erit tibi
amplius sol ad lucendum per diem

neq; splēdor lūne illūnabit te
s; erit tibi dñs in lucē sempitē
nā q; deus tu; in glām tuā. **Vi**
tus autē eius fuit q; nō fuit in
alto cū alijs stellis in firmamē
to. s; in spacio hui; aeris vicī
na loca terre tenebat. nō tam
erat cometa q; in ortib; q; i mor
tibus regū apparere solet. q; ē
vt facula ardens q; nō stat diu
Job. xxxviii. Nunquid nosti
ordinē celi q; racōez eius pones
in terra. **Qui;** ei stelle racō in
terra i spacio hui; aeris posita
ē q; h; ueniebat. q; etiā incor
ruptū lumē celoz dñi ad nos
se hūiliāto descēderat. **Malai**
iii. Vobis timētib; nomē me
um oriet sol iusticie. **Motu**
etiā differebat. q; cum alie o
nes tam nature stelle q; ec; ille
que comete vocant; in circuitu
rotent;. **Vic** sola recta linea tē
debat ab oriēte q; est vsus aq;
lonē ad occidētē declinans ad
meridiē vsus iudeā vbi erat cri
st;. **Job. xxxviii.** Indica m; si
nostis p; quā viā spargit lux di
uidit; est; sup; terrā q; iō d; ori
sup; iudeā. q; ortu suo tēdebat
ad eā. **Et** h; eāt ueniēs q; ad
solez sic; ois alia stella declina
ret aq; lonē frigidā q; tēbrosā re
linq;ns dyabolo q; in ea sedet.
psa. xliii. Et ad meridiē calidā
q; liuosa scoz hitacōez festinā

ter. **psa. lx.** Veit lumen tuuz q;
glā domini sup; te orta est. q; a
ecce tēbre operiet; terrā q; cali
fo. super te oriet; dñs q; gloria
eius in te videbitur. **Claritate**
autē quia clarior omb; vide
batur differebat. **p. Cor. xv.**
Stella a stella differt in clari
tate ouementissime. otinuis ei
radijs accedēdo ad v; sole
accepit augmenta lucis puer
iij;. **Hemita** iusti q; lux splen
dens q; crescēs vsq; i pfectum
Significacōe q; m; alie stelle
q; fatales a mathematicis dicū
tur nō sole significāt. s; collctē
omb; q; sūt i pyodo ptibus. q;
stellis. hec autē sola dedit glē
xpi significacōem eo q; ille ve
nerat in cui; disposicōe q; pui
dēcia oia sunt. stelle signa q;
disposicōnes q; obsequio suo
significauit totū qd; fecit **Cau**
saliter autem faciendo nichil
ōmno. q; hec etiā in predictis
dicuntur **Sap. vii.** de sapien
cia q; est sup; onem disposicio
nem stellaz. luci opata inueni
tur p; or. luci ei succedit nox. sa
piēcia at; nō vincit malicia q; c;
qd; ē in pyodio liuis q; fortue
sinuaitatē fallacē geneaticoz
acceptū totū vincit malicia ei;
de pyodi q; in stell; q; ptibus
eius accipiūtur **De fatalib;** at;
stellis vt; sint vel non sint vel

quid efficiunt vel qd no: non e
 hic locus determinare. **Deo** h
 dicimus cum **Augustino**. **Qz**
 ad corpoz immutacoem flat?
 valent syderij. no autē ad per
 mutacoēz animoz libero arbi
 trio preditoz. **hec autē stella**
 fuit **Eius**. hoc est pueri nati re
 gis **Est** autez eius quadrupli
 cit. efficient. figuraliter. obse
 qaliter. a finaliter. **Efficāter**
 quia eā fecit vt quideret q ipē
 est q stellas creauit. **Figurali**
 ter quia **Gen. xv.** **Vemē** in q
 bndicende sunt omnes gentes
 stellis opatur in signū q oēs
 sicut stelle fulgebūt q in ipso
 bndicōem osequant **Obseq**
 aliter q: sibi obsecuta addu
 cōdo p mīdas gētum. **Finalit**
 q: non ē nisi ppter gloriāz ip
 sius a laudē. **De pmo Gen. p.**
Fecit deus stellas a posuit eas
 in firmamēto celi vt lucerent
 sup trā. p s. stellas vt p essent
 nocti. **Venit** em stelliferi adi
 tor celi in terraz in noctē igno
 rancie huius. a sicut pmo pdu
 xit stellas in ornatuz sue habi
 tacōis qd est celū. ita nūc ter
 ram quā in habitacoēz elegit
 noua stella lumie sue cognico
 nis decorauit. **ij. Cor. ij.** **De**
 qui dixit de tenebris lum splē
 descē illuxit in cordibz nostris
Figuralit **De** figura nāqz. qā

ōnes suos vt stellas radiaē fa
 cit **Eph. v.** **Inter** qz lucetis si
 cut luminaria in mūdo **Dan.**
xij. **Qui** docti sūt fulgebunt si
 cut splēdoz firmamēti a qui ad
 iusticiā erudiūt multos: qua
 si stelle eēt i ppetuas et nitates
De obseqo **Job. xxviii.** **Vbi**
 eras cum me laudauerūt siml
 astra matutina a iubilaret o
 nes filij dei. **De** fine **Eccā. xliij.**
Sps celi glā stellaz mundū
 illuminās altissimis dñs **Vic**
 ergo vidim? stellā eius. h stel
 la p lumen est purgās ignorā
 cie a cecitatis tenebras a mani
 festans arguēdo cōcupie late
 bras. p motū em est directō er
 rancū. p situm autē repssio fu
 pbie arrogantū. p significati
 onē ofusio a detestatio genea
 ticōz a p transitū suspiriū a de
 siderium otemplatiuoz. **lumē**
 em eius purgat ignorācie a ce
 citatis tenebras p veri lumis
 cognicoem eo q sicut dic. p s.
In lumine eius videbim? ve
 re fidei a sciēcie lumē. **Qd Jo.**
p. **In** tenebris lucz a illuminat
 onem hō minē veniētem i hūc
 mundū. a qd castitatis lumē ē
 manifestat latebras a turpitu
 dinē immūde o cupie sic dicat
Job. xxxiiij. **Ocul** adulteri ob
 seruat caliginē dices. **No** me
 videbit ocul? p motū dirigit

Luc. ij. Paraſti ante faciē oim
populoꝝ. lumē ad reuelacōem
gencū. **Job. xxix.** Ad lucem
eius ābulabā in tenebris. p. fi
tū humiliat qz deſcēdit. **psal.**
Inclina celos tuos ⁊ deſcēde
psal. lxxij. Deſcendiſti a faciē
tua: mōtes deſluxerūt. De ofu
ſione geneaticoꝝ. **psal. xlvij.**
Stēt ⁊ ſaluēt te augures celi
q̄ ōtēplant ſydera ⁊ ſupputant
tibi meſes vt ex eis ānūciēt
ventura tibi. **Ecce facti ſūt** q̄ſi
ſtipula: ignis obuſit eos. **Per**
trāſitū autē eſt ſuſpiriū ōtēpla
tuoꝝ q̄b? ōne lumē puū eſt re
ſpū intm̄ lūnis qd̄ cupiſcūt
Tho. iij. q̄le gaudiū ē in q̄ in
tenebris ſedeo ⁊ lumē celi n̄ vi
deo **Dic ergo vidim?** ſtellam
eius in oriente. vel nos existen
tes in oriēte: vidim? ſteliā ei?
ſup iudeam. **Vel** exiſtētes in ori
ente vidim? ſteliā eius in oriē
te exiſtētem ⁊ hoc eſt pbabili
us. qz ſtella p̄cedebat eos qd̄
nō feciſſet ſi ſup iudeā apparu
iſſz. **p̄s.** **Ab ortu ſolis** vſqz ad
occafū lau. no. do. **psal. xliij.** ab
orientē adducā ſemen tuū **Et**
venim? adorare eū. **Dic** tangi
tur deuocō querētū. tāgūt au
tē laborē itineris ⁊ tamē labor
itineris fuit in hoc qz tāto trarū
ſpacō veniēt. qz **Criſo. dic.** qz
ſpacō vni? am ⁊ tredecā dieꝝ

iter p̄fecerit **Alij** at̄ dicūt qz in
tredecā diebꝝ in dromedarijs ve
niētēs iter vni? anni ſpacō tre
decā dieꝝ p̄fecerit. **Sz** nō eſt p̄
babile qz aliqd̄ animal fit qd̄
annuū motū ſpacō tredecā die
rum p̄ficere poſſit. ⁊ ideo de hu
iſimōi dromedarijs nichil le
gitur apud p̄hoſ. ſed ſi eſſet
corpus hūanū tātū motū in tā
breui ſpacō ſuſtinere nō poſ
ſet. nec poſſem? dicere qz mira
culū fuerit cum de hoc penitus
nichil dicat euāgelista. ſi h̄ cer
tū eſt qz magnū ⁊ longū itine
ris laborē ſuſtinerēt ⁊ videbāt
eiꝝ dies pauca p̄p̄t amoiꝝ mag
nitudinē **Gen. xxx.** **Dan. ij.** et
nunc ſeq̄mur te in toto corde ⁊
tenē? te ⁊ q̄rim? faciē tuā ne cō
fundas nos. ſic ergo vadunt
Ad adorare eū adoracone latrice ſi
cut rex deum **Heb. p̄.** **Adoret**
eū ōnes angeli ei? **p̄s.** **Omnis**
terra adoret te de? **In** hoc em̄
notatur fides dimitatis eius.
Audiens autē hec herodes rex
turbatus eſt. **Dic** incipit in q̄
ſicō facta per ſcripturas. habz
autē paragraphos tres. in quo
rum p̄mo cōtinetur malozum
de nato rege perturbacō que
tamē vtil fuit ad h̄ vt diligēs
p̄ ſcripturas fierz in q̄ſicō. **In**
ſc̄do continet ſcripture de loco
natiuitatis ei? euīdes atteſtatio

54

In terco dolosa herodis de in
quirendo puero simulatio et h
patet in littera. Adhuc in prio
lorz duo dicunt Malignoz vi
delicz pturbatio Et diliges de
loco natitatis pueri pquisitio
Circa pmu ponuntur duo. tur
batio regis et turbatio ciuita
tis. Turbatio regis etinetur i
quatuor. Primo enim ponit tur
batiuu et hoc fuit auditus eoru
qui dicebant magi. Secdo dici
tur qs turbat. Herodes. **V**er
si pellis in dolo et glorias in pel
libus exteri coloratis i ambi
cione mudi. tercio sbinfert ca
cum dicit. **R**ex. Putabat enim
regnum amittere iudee cu esset
alienigena nato rege ad que
regnum hereditario iure deuol
uebat. Quarto ponitur ipsa
turbatio sequis irraconabilis
et pterua cu dicit Turbat? e
De pmo lorz sciendū q magi
vt viri boni bonū nūciū appor
tantes leta putabāt nunciare
regi et ciuitati psonantes noui
tatem noui regis. Malignitas
autē herodis in malo accipie
bat auditū in malo cordis sui
ad tristitiam et dolorē. psal. pec
cator videbit et irasceat dentib?
suis fremet et tabescet. tñ dei p
uidencia desideriu peccatorz pi
bit psal. xxi. Corru cu audire
turbatus fū cū viderem emar

cuic orz meuz tenebre stupese
cerunt me. sic ergo talem audi
tuz cum audiret herodes. **v**er
pellis in dolo glorias in pelle
pompe seculi. **L**uc. xij. Vocatur
herodes vulpes a dño ppter do
tum. **T**renoz. iij. **V**ulpes am
bulauerunt in eo. et naturam
vulpis ostēdit infra qñ clam
uocatis magis deuocoez finiu
lauit vt effica? noceret. **C**at.
ij. **C**apite nobis vulpes puu
las q demoliuntur vineas hoc ē
occultas machinacōes gaudi
um ecclie de nato rege demoliri
mitētes. **I**ste idem est pellice?
gloriosus vel glorias in pelli
b? exteriorez pompā in regno
mudi ambiēs. **H**ic enim celi re
ge nato turbat p̄s. Turbabū
tur a facie ei? pris orphanorū
et iudicis viduarz. **R**ex. **E**cce cā
turbacōis. q: tunc rex tiebat
pruari regno p regē rex reg
ni heredem. **A**mb. dicit. **H**o
stis herodes impie xpm venire
quid times? nō arripit morta
lia qui regna dat celestia. vñ
infra. xxvij. **R**egnū meū non ē
de hoc mudo. **I**ste ergo frustra
hac de causa turbat? est sicut
ocul? infirmus sordib? plen?
de clarissimo turbat lumine.
Sap. xvij. **F**requenter preoc
cupat pessima redarguente cō
sciencia. cum enim sit tūmba

nequicia dat testimonium cō
denacōi Genes quarto. Qua
re iratus est et cur concidit faci
es tua. **U**nic respōdetur **S**a
pientie decimoseptimo. Dum
ab intro minor est expectatio
maiozem putat potēciam eius
cause de qua tormentum pre
stat. **E**t omnis iherosolima cuz
illo. **E**cce turbacō ciuitatis
valde irracōnabilis **E**t sunt
tres cause turbacōis ciuitatis
quaruz vna fuit in principibz
qui locum et potestates agnit
tere timebant non regnante i
pio rege cum metipsh impij fu
erunt. **S**ecunda fuit in vili et
irracōnabili plebecula que pro
na in malum turbatur cum re
ge malo ppter applausū et con
sensū in malo. **T**ercia fuit in
quibuslibet etiā bonis. q̄a sci
uerūt herodē ita malum q̄ nisi
tristarent ipse occideret eos.
vt secum quocūqz mō trista
rentur. **V**nde etiā in morte
sua precepit occidi nobiliores
vt ex hoc plangere cogerentur
et non gaudere de morte sua.
De prima harum dicitur **P**ro
uerb. vicefimono. **R**ex qui
libenter audit verba mēdaci
omnes ministros habz impi
os **J**ob. xi. **C**ollegerūt pontifi
ces et pharisei concilium et dice
bāt qd faciū? ac. **E**t seq̄t **N**e

forte veniant romani et tollāt
nostrū locū et gentez. **V**n̄ hāc
etiā quidā dicunt eē quartam
causā turbacōis. quia romāo
rū principū fuit edictuz q̄ nul
lus se dñm vel regem facerz n̄
p autoritatē eorum et timebāt
q̄ si surgēt inter eos rex q̄ ex
tirpand⁹ esset locus et gens et
ipsh a potestate deponendi. **D**e
secunda dicitur **O**see. vii. **A**p
plicuerūt quasi clibanum cor
suum cū insidiaret eis rex **I**he
re. vi. **P**rophe ppl̄etabant
mēdaciū et sacerdotes applau
debant manib⁹ suis et popul⁹
meus dilexit mala. **D**e tercia
dicit **p**sa. xxxij. **F**raudulēti va
sa pessima sūt. ipse ei cogitacio
nes concinnabit ad perdendos
mites in sermōe mēdaci. **D**ic
ergo omnis iherosolima cum
herode turbata est. quilibz em̄
aliquā istaz causarum habu
erat turbacōis. precipue p
pter ppl̄etiam balaam **N**ūi.
xxiiij. vbi dicit de **J**acob. **E**it
qui dominetur et perdet reliq̄
as ciuitatis **E**t congregans o
nes principes sacerdotum. hic
ponitur diligens de loco nati
uitatis pueri perquisicio. **E**t
dicuntur duo. **P**rimo enim di
cit diligēciam herodis in con
gregandis illis a quibus pro
babilis inq̄sicio fieri poterat

Secundo autē dicit diligēciam
 inq̄sificōnis In primo horū dic
 qualiter congregavit generalit̄ o
 nes in quibus erat aliqua auto
 ritas p̄ quorū metū alij qd̄ sci
 rent dicere coherētur Et hoc ē
 qd̄ dicit **C**ongregans omnes
 principes sacerdotū hoc est pō
 tifices. Et deinde dicit diligen
 ciam congregacōnis eorū in qui
 bus erat omnēs sciencia hoc est
 scribas populi. Illi ei qui ap
 probati fuerūt magistri et ser
 mones eorū scribebant: scribe
 dicebant **M**atth. xxxiiij. **S**up
 cathedrā moysi sederūt scribe
 et pharisei et sacerdotes quicūqz
 dixerunt vobis seuate et facite
 Et ibidē dicit qd̄ hī tulerunt
 clavē sciencie Et quidē **D**eisci
 tabatur ab eis **V**bi xps nasce
 retur. **E**cce diligēcia inq̄sificō
 nis **p**sa. viij. **I**nte consiliū et dis
 sipabitur: loquimur verbum et
 nō fiet. **p**sal. **D**efecerūt scrutā
 tes scrutatio. Et forma verbi
 notat frequēciam quia formā
 habet verbi frequētatui. qz dili
 genter et frequēter q̄sivit **J**oh.
 viij. **Q**ueritis me et nō inveni
 etis et vbi ego sū vos nō pote
 stis venire. **A**c illi dixerūt. **I**n
 bethleem iude. hic ponitur evi
 dens attestacō scripture de na
 to rege Et dicitur duo. **P**rius
 em̄ edoc̄i p̄ scripturā veritatez

respondent Et secundo scripturē
 testimonio respōsionē pbāt.
 Dicūt ergo in bethleem nasci
 tur xpm̄ et addūt iude. **A**d dif
 ferēciam cuiusdā bethleem q̄
 fuit in galilea i tribu zabulon
 De iuda enī debuit nasci xps
Gen. xlix. **J**uda te laudabūt
 fratres tui man⁹ eius in cœnaci
 b⁹ inimicorū suorū catul⁹ leōis
 iuda et inducūt testimoniū di
 centes **D**ic em̄ scriptū est p̄ p̄
 phetā **M**ich. v. **E**t tu bethleē
 terra iuda etc. **A**ttēde qd̄ i testi
 monio isto tria dicitur. p̄mo
 enī loc⁹ describit. secundo dig
 nitas eius exp̄mitur. et tercio
 racō dignitatis ex natitate xpi
 ibi futura dicit ergo **E**t tu. q̄si
 dicat licet alias citates metro
 politanas de potēcia et diuicijs
 et gloria laudauerint. tū et tu
 bethleem **N**on illa q̄ est in ga
 lilea in sorte zabulon. s̄ terra iu
 da et potest esse qd̄ de se dicūt
 sacerdotes et scribe ad maiore
 expressionem. **Q**uia p̄pheta
 dicit. **E**t tu bethleē effrata. cu
 ius racō sup̄ius in principio
 capituli dicta est. **E**t addunt
 dignitatis eius exp̄sionē dice
 tes. **N**equaquā minima es i p̄ci
 pibus iuda. hoc est in p̄ci
 palibus ciuitatibus iuda. **D**i
 citur em̄ princeps ciuitas vbi
 est thronus p̄ncipis eo qd̄ illa

iure et libertate et privilegijs pri
cipatur alijs. Et intelligitur ex
hoc eminens dignitas. quia ex qua
nequaquam minima est inter civi
tates principes aliarum virtutum
multo magis dignitate excel
lit omnes alias. sed videtur hoc con
trarium ei quod dicit propheta qui
sic dicit. Et tu bethleem effrata
puula es in milibus iuda. hoc est
puulus vicus es in sorte iuda
in qua sunt villarum et vicorum
et civitatum milia. ergo secundum pro
phetam minor est alijs. Non di
co principibus civitatum sed etiam
vicis. Respondeo quod sacerdotes
ponunt sensum prophete: non verba.
Intendit propheta quod licet par
vulus vicus sit propter pau
citate habitatorum. tamen
maximi est privilegij. sicut pa
tet ex sequentibus prophete.
psalme sexagesimo. **¶** Locum
sanctificationis mee et locum pe
dum meorum glorificationis. Et
subiungit rationem. Ex te enim
sicut ex loco nativitatis. Exiet
De utero virginis Dux. Deu
tero. tricesimo tercio. Dominus
solus dux eius fuit et non erat cum eo
deus alienus. Exo. xv. dux fuisti
in misericordia tua populo quem
redemisti. Qui regat populum
meum israel. Ecce ad te ducis quem
regis. quia ducem regem vocat

hic et Gen. xlix. Non auferetur
sceptrum de iuda et dux de fe
more eius. Sic arguuntur sa
cerdotes et scribe de tribus de
predicatione et ignorantia et de ma
licia. De predicatione quia secre
ta dei concilia de liberatione pro
diderunt impiissimo et herodi
Contra id quod obiicitur. Thob.
decimotercio. Sacramentum
regis abscondere bonum est. Et
Math. septimo. Nolite sanctum
dare cambis et margaritas no
lite proicere ante porcos. De ig
norantia autem quia nescientes ver
ba prophetarum non adducunt scrip
turam sicut iacet. cum tamen ni
chil mutandum sit in sacro eloquio
Job. xxix. Verbis meis adde
re nichil audebant. sed stillabat
super eos eloquium meum. Mala
enim labia sacerdotis custodiunt
scientiam et legem requirunt de
ore eius quia angelus domini
exercituum est. de malicia argui
tur. quia hoc tamen de prophetia in
ducunt quod potuit provocare hero
dem et tacet hoc quod mitiga
re poterat ferocitatem eius. Non
enim dicunt nisi id quod loquitur
propheta de temporali nati
tate de qua turbatus fuit hero
des et de eterna tacent quod se
quitur. Et egressus eius ab imo
a diebus et natiuitatis quod si
addissent cogitasset herodes.

56
q̄p̄ eternā sunt q̄ dicūtur ⁊ nō
tempalia regna requirit x̄p̄s
⁊ mitigatus fuisset ⁊ cessasset
p̄sequi. Tunc herodes clamor
catus magis ⁊c. **I**ste est tercia
paginā in quo continetur do
losa herodis ⁊ callida de inq̄re
do puero simulatio. Et dicunt
q̄tuor. quoz p̄mū est diligēs
tempis ortus stelle indagatio
clā a iudeis facta. **S**ecūdum
magoz in bethleem vbi natū
ēē cognouerat missio. **T**ercū
vt p̄sonam pueri diligenter i
uestigarēt fraudulēta inuictō
Quartū vt omib⁹ h̄is cogni
tis sibi renūciarent petitiō ⁊ h̄
plana sunt in littera. **C**irca p̄i
mū istoz tria dicit sc̄z q̄ clam
uocauit magos semotis sacer
dotib⁹ ⁊ scribis ne ab eis for
te de ferocitate ip̄si p̄mumiren
tur. q̄z timebat q̄ aliqui gau
derēt de nato rege ⁊ illi de dolo
eius p̄mumirēt eos. Et etiā idō
q̄z quod inter plures dicit faci
lius manifestat. **V**olebat at
hoc verbuz herodes ēē occultū
ne p̄ famam publicaret ⁊ q̄ p̄
babilius fieret q̄ ex deuocōne
puer⁹ inq̄reret p̄sa. xvi. **I**n cō
ciliū coege cōciliū pone quasi
noctē vmbraz tuā in meridie.
Ignorabat em̄ id q̄d dicitur
Sap. p̄. **Q**ui loq̄tur iniqua
nō pōt latere nec p̄teriret illuz

corūpens iudiciū ⁊ post modi
cum sermonū illi⁹ audicō ad
deum veniet ad correpcōez im
q̄tatis illius qm̄ auris zeli au
dit om̄ia. **S**cdō tangit diligē
ciā inq̄ficōis tp̄is. vt cogito
iā loco a sacerdotib⁹ ⁊ scribis
discat temp⁹ a magis ita q̄ nō
restet nisi p̄sone interfectō ⁊ g
mita p̄sona ⁊ hoc ē q̄ diligen
tē didicit ab eis temp⁹ stelle que
appuit eis vt ex etate pueri sa
cilius p̄sona disceret. nō attē
dit hoc q̄d dicit **S**ap. p̄. **V**e
tite de domino i boitate ⁊ i fini
plicitate cordis. q̄rite illū qm̄
inueniet ab h̄is qui nō temp
tant illum. apparet aut̄ eis qui
fidē habēt in illū. Et mittens
eos in bethleē. **E**cce sc̄dm̄. **M**is
sio sc̄z magoz in bethleē quā
iā nouerat ēē locū natiuitatis
iij. **R**e. vi. **N**unq̄d scitis q̄ mi
seit filius hominē de huc vt pre
cīdat caput meū. p̄s. **V**iri san
guinū ⁊ dolosi nō dimidiabūt
dies suos. **I**te ⁊ iterrogate di
ligēter de puero. **E**cce terciū
Inuictio sc̄z fraudulēta de p̄so
na pueri indagacōne. **I**here
xiiij. **S**agitta vulnerans lin
gua eoz dolum est locuta. nec
dicit interrogate quis vel vbi
fit puer. h̄ de puero vt om̄es ar
cūstācias que de puero erant i
uestigarent vt sic om̄ib⁹ que

de puero erant cognitis nullo
modo latere vel effugere possz
Sed prouerbiorum primo
Frustra autem iacitur retia a
te oculos pennatorum. **Psal.**
Foderunt ante faciem meam
foueam et inderunt in eaz. **Et**
cum inueneritis: renūciate **Ec**
ce quartum vt omnibus his
cognitis sibi renūciatur. **Et**
dicuntur tria. **P**rimo enim tā
git qd certificentur ante renun
ciacoem cum dicat. **Et** cū inue
neritis. **S**ecundo petit sibi re
nunciari certissime inuentū. cū
dicat. **Renūciate michi.** **T**er
cio ne similitudo deprehendat
adiungit deuocōis causam
cum dicat. **Vt et ego ueniēs et.**
Iste deridetur **Job** undecimo
Forfitan uestigia dei cōprehen
des et usqz ad perfectum omni
potentē reperies **Excelsior** celo
est et quid facies? profundior ī
ferno et unde cognosces? **L**on
gior terra mensura eius et la
cior mari si subuertit omnia vel
in unū coartauerit: quis cōtra
dicet ei? aut quis potest dicere
cur ita facis? **Q**ui cum audis
sent regem abierunt. **H**ec est
pars secunda ī qua agitur de
pueri inuencōe. **Et** tanguntur
quatuor quoz p̄mum de reces
su magoz ab herode. secūduz
de iterata stelle apparicōe. tercia

um de gaudio quod habuerūt
ex stelle restitucōe. quartuz de
pueri p̄ stelle stacōnem inuen
cōe. **Et** hec patent in littera.
Circa p̄mum tangūtur duo.
Auditus uidelicz herodis et re
cessus ab eo. putabant enī he
rodē puerz ex deuocōe querē
et ideo audierūt eum p̄ponen
tes omnia renūciare que inuē
rat. puerb. xxvi. **L**abijs suis
intelligitur inimic? cum ī cor
de suo tractauerit dolos cū sub
miserit uocem ne credideris ei
qm̄ septē nequicie sunt in cor
de illi? **Et** ecce stella. **E**cce s̄m
de iterata stelle apparicōe **Et**
dicuntur tria. **E**iusdē scz que
modo apparuit ad eam que ī
oriēte apparuit p̄ceptitas. quia
si alia fuisset confusus essz ani
mus eozū utrum idem signifi
cassz qd p̄or significauit et deinde
dicatur stelle precessio in via
et tercio stacio eius supra locū
ubi erat puer. stelle restitutio
significabat h̄ qd dicitur ysa. lxij.
Qz egressus fuit ut splētor
iust? fidelis anime et saluator
eius uelut lampas ē accensus
p̄cessio significabat directōez
vie fidelium ad ip̄m. ps̄. **D**ne de
duc me ī iusticia tua p̄pter ini
micos meos dirige in cōsp̄cū
tuo uia meā. ps̄. **D**omie in lū
ne uult? tui ābulabūt. ysa. lx.

Ambulabunt gētes in lumine tuo et reges in splendore ortus tui p̄ stacoem supra ubi erat puer significabat quietē sāctorū in lumine dēi inuento **Col. p̄.** Qui dignas nos fecit in p̄tes sanctorū sortes in lumine. p̄s. Dñs illuminatio mea et salus mea quē timebo **S**tetit enim sup̄r ubi erat puer **E**t h̄ iustū fuit ut stella staret ad soles a quo accepit illuminacōez. **V**identes autē stellā r̄c. **E**cce sc̄m̄ gaudiū de stelle restitucōe **E**t tangit duo sc̄z stelle certam discricōem et mirabilē de h̄ exultacōne. dicit ergo **V**identes. h̄ est optime discernentes **S**tellam. oportz em̄ examinare ea q̄ apparent. qz sicut dicit in epistola iude. quedā sūt fidera errancia q̄ ducūt in errorē: p̄ hoc qz contra cursū celestem moueri dicūtur. **h̄. Cor. xi.** **I**p̄e sathanas trāsfīgurat se in angelum lucis ut efficac̄ decipiat. et in **Apo. xij.** tertia pars stellarū trahit non motu celi s̄ cauda draconis. **E**t ideo p̄mā **Joh. iij.** dicit **N**olite om̄i sp̄m̄ credere. s̄ p̄bate sp̄s vtrum ex deo sint. et hoc est **V**identes at̄ stellā **S**ic ergo c̄tiss̄ discernētes eā **G**ausi s̄ gaudio magno valde. qm̄ de restitucōe stelle gaudebant. de directiōe p̄ ancessio

nem gausi sunt gaudio magno. aut de stacoē supra ubi puer eāt. quia t̄m̄nū signabat longi itineris et fructū magni laboris. valde autē gaudebāt de inuēcōne. **psal.** **S**ignatus ē sup̄ nos lumē vultus tui domine dedisti leticiā in corde meo. **h̄j** enī cū in lumine vultus dēi ambularent in nomine suo exultauerunt tota die **H**ester vlt. **L**ux et sol cēt? est et humiles exaltati sūt. cū luce ei stelle ort? est. eis sol iusticie xp̄us de? n̄r. **E**t intrātes domū. ecce quartū de pueri inuēcōne et dicit tria quoz p̄mū est qz certi de iudicio stelle domū intrauerūt s̄m qz pueri inuenerūt **T**ercium ē societas quā habebat secū et h̄ patēt i littera. **P**rimo ergo domū intrauerūt **V**ides aut non fuisse dom? qz **Lu. ij.** dicitur esse diuersorū qd̄ fuit tectum inter duos parietes ad diuer tectum pot? qz ad habitādū **P**otest dici qz illud diuersorum vocat hic dom? vel pot? dici qz p̄mo p̄pter multitudinē p̄fitetum in ciuitate non poteat habere domū. s̄ postea illi recedētibus et ioseph manente p̄pter curam puerperij inueit domū. s̄ p̄mū ē magis consonuz dictis scōz. et in h̄ cōmēdatur fides magoz qz n̄l exterioum

considerantes eum quē in diu-
sorio et in stabulo inuenerunt
regem deum esse confessi sunt.
Indicium enim stelle plus attē-
derunt quā omnia que ad mūn-
di pertinent ambicionem. **ij. Co-**
rin. ix. Propter nos egenus fa-
ctus est cum esset diues ut nos
illius inopia diuites essemus.
Inuenerunt puerum. Non di-
uina sed pueilia pretēdētē ut
scirent vere esse humanatum
propter hominē. **I**n stella qui-
dem ostendit se esse deum. **E**t
per hanc maiestatem dei que in-
tus latebat agnouerunt. **h** in
se non nisi bonam penitēciam
puram et innocēcie simplicita-
tem pretendit. **E**t ideo puerus
nō etate tūm. **h** etiam actu dici-
tur inuenisse. **I**ste est uerus sa-
doch puer egregie indolis. ut
dicit **p. pali. xij.** et **psa. xliij.** sim-
litteram septuaginta. **E**cce pu-
er meus electus quem elegi posui
super eum spiritum meum. puer
vero a puritate uocat. **C**uz ma-
ria matre eius. **N**ec fit mencō
de ioseph ne aliquid male su-
spiciōis oriret ut quādam dicūt. **h**
hoc frivolum michi uidetur. quā-
michil talium in malā suspicio-
nem induxisset magos. unde
ideo nō fit mencō eius. quā ma-
gis ostēdebat diuinitas eius.
i qua nichil opis habebat io-

seph. **M**ater autē cū deo in fi-
lio cōmunicauit. et ideo fit mencō
ipsi. **h** amiracōne autē dignū
est quod nō uiderūt curie regalis
frequētacionē. **h** pro palacō di-
uersorum. **p** throno p̄sep̄iuz
p purpura regali fascias et
sas. **p** splendorē et cultu regio
stabulum. **E**t tamē hec omnia i
domo herodis uidentes ab ip-
so diuenterūt et nichil horum
apud puerū inuenientes eum
regē mūdi esse confessi sūt. **E**t **p**
adētes. **N**ec ē ps illa in qua car-
inuetū fidei sue deuocōez exhi-
bebāt. **E**t dicunt duo. **A**doracō
scilicet et oblacō. **A**doracō i duobus
consistit. **I**n p̄stracōe et orōe. **p**
stracōem notat cum dicit. **E**t
p̄dentes. p̄stracō toto corde
scilicet recognicōez signat quod hō de se
nichil ē nisi puluis et cinis. **R**e-
surrectio autē signat quod erigit ex
puluere māu creatoris et plas-
matis ut dicit **Dam. Exo. iij.**
Audierūt quod uisitalz dñs filios
isrl et nō desepit afflictōez eo-
rū et adorauerūt p̄mi in t̄ra. p̄s-
adorauim? in loco ubi steterūt
pedes ei? **E**t p̄cedit **A**udiuim?
eā in effrata inuenim? eā in cā-
pis filue in deserto mūdi h? **I**n-
troiuim? i tabnaculū ei? **h** ē i
diuisorū et tūc adorauim? et
psa. xlv. te adorabūt et te depra-
būt. adorauerūt eū. ecce orō p̄s

58

Adorate dñm in aula sãcta cã?
Genes. xliij. sm litteram. lxx.
Cum inueneritis adorate eum
sup terram **Et aptis ac. Tan**
git oblacõem a diat tria scz
Munex preparacõem. muneru
oblacõem a munerz specificaci
onẽ. **De preparacõne** diat **Aper**
tis thesauris suis. thesaur? di
atur theca auri a in hoc fig ni
ficat abudãcia **Thob. iij. Di**
multu tibi fuit: abudãter tri
bue. **Nati. xij. Non?** homo de
thesauro cordis sui pfert bonu
Obtulerẽt ei munera **Gen. xliij.**
Deferte viro miera. **psa. xxix.**
Colẽt eum in hostijs a munei
bus **Exod. xxij. Non** appare
bis in aspectu meo vacu? **Au**
rum th? a mirram. **Ecce** muer
rum specificatio. **Et tradũt** cõ
munitãcti q? specificatio muer
rum pfessio est fidei magouz.
Auz em obtulerunt in signuz
regalis dignitatis. qã fideles
venerat cõgregare in regnum
Thus autẽ in pfessionẽ data
tis. quia th? deo incenditur in
signuz cordis p deuocõez ascẽ
dentis in deũ a in signũ redolẽ
cie grẽ bonitatis dñe **Mirra**
aut in pfessionẽ ab õni corrup
cione putredinis cõseruate a
cõseruatis mortis **De pnis**
duob? **psa. lx. Oes** de saba ve
ent auz a th? deferẽtes a lau

dem dño annũciãtes. vñ a ter
ra pfidis vnde isti venerant sa
bea a quodã fluuio saba dca
vocata est **De mirra Cant. v.**
Manus mee distillauerũt mir
ram a digiti mei pleni mirra p
batissima **De auro Aggei. iij.**
Meũ ẽ aurum a meũ est argẽ
tum **Apo. iij. Suadeo** tibi a
me emẽ aurũ ignitum pbatũ
vt locuples fias **Cant. v. Ca**
put eius aurũ optimũ. hec no
tia regala a regm xpi **De thure**
re diat in psal. **Dirigat** oracõ
mea sicut incensũ in conspectu
tuo **Leuit. ij. Totũ** thus ponz
sup altare in meoriale suauis
simũ domino **De mirra** siml a
thure **Cant. iij. Ascendit** sicut
virgula fumi ex aromatis
mirre a thuris a diuerfi pulue
ris pignitarij **Cant. liij. Ibo**
michi ad montem mirre a ad
collẽ thuris **Stũs** greg. in q
dam omel. diat q? auz signi
ficat regalẽ dignitatẽ. th? au
tem pontificale. q? **Heb. viij.**
diat pontifex futuroz bonouz
ac. **Mirra** autẽ odoramẽtuz v
tutũ in vita. ps. **Mirra** a gut
ta a casia a vestimẽtis tuis a
tomib? eburneis. **Mirra** em q
marcescere nõ põt signat vtu
tes sapientis q nõ marcescunt
Sap. vi. Custoditio legũ con
suminacio est incorupõnis

In corruptio autem facit esse
proximum deo. Concupiscētia
itaq; sapiēcie cōducit ad reg-
num perpetuum. Et responsio.
Hic incipit pars illa ubi exclu-
ditur dolus herodis. Et tangū-
tur duo. **P**remunio scilicet p
oraculum diuinum et obediē-
tia eorum. **P**remunio autēz
oraculi continet tria. **M**odus
tempus et oraculum. **M**odus
est quia per modum responsi
omis datum est. non enim du-
bium est quin semper ad o cor-
de quererent vt viam eorum
in pace dirigēt et huic deside-
rio respōdet oraculū et in deute-
ronomio dominus deus n̄r adē
cunctis obseruacōibus n̄ris
Simile est **E**xodi decimoq̄-
to. **V**bi non ore sed corde cla-
manti moysi respondit deus.
Quid clamas ad me **P**salmi-
sta. **I**n via hac qua gradiēis
firmabo super te oculos meos
In somnis. qui non est nisi v̄-
sio spiritus et anime a sensib⁹
et strepitu exteriori ad interio-
rem cordis contemplacōnem.
sicut superius dixim⁹ **J**ob ter-
cio. **N**unc ei dormiens silerē et
somnia meo req̄scerē cū regib⁹
et consulib⁹ terre qui edificāt si-
bi solitudines a cū p̄ncipib⁹ q̄
possident aux et p̄s. **I**n pace
in idip̄sū dormiā et requiescā.

Ne rediret ad herodē **E**cce ora-
culū ostēdit puer. quod dicit
Johannis tercio. q̄ nō crede-
bat semetipsum herodi et non
erat ei opus vt quis ferret te-
stimonium de homine **I**pse
enim nouit quid esset in homi-
ne **J**ob decimotercio. **I**pse no-
uit et decipit eam et eum qui de-
cipitur **P**rouerb. xi. **I**usticia
simplicis dirigit viā eius et i-
pietate sua corruet impius **I**u-
sticiaq; rectoz liberabit eos et
in insidijs suis capientur im-
pij et statim post subditur ibi-
dem. **I**ustus de angustia libe-
ratus est et tradetur impius p̄
eo **S**imulatoz enī ore decipit
amicum suum. iusti autem li-
berabuntur sciētia. **P**er aliā
viaz reuēsi sunt et c. **E**cce obedi-
entia. **E**t dicuntur duo. **C**au-
tela videlicet et salus redēci-
um. **C**autela quia non per he-
rodem. sed per aliam viam.
Prouerbioz decimoquarto
Est via que videtur homini re-
cta et nouissima eius que du-
cunt ad interitum. **E**t attendi-
tur horum magoz fides et
humilitas. **T**urpe enim est ho-
nestis viris benigne receptis
sine resalutacione quasi fugi-
tuos recedere et hanc turpitu-
dinem elegerunt in se potius
quem puerū p̄derent herodi.

Sap. xiiii. Fugitiuum perpetuo
 prudentie placuerunt. vñ a la
 bā i simili facto arguit iacob
 Gen. xxi. Cur clam me fuge
 re voluisti nō es passus vt p
 sequerer te cū gaudio. Reuer
 si sunt in regionē suaz. Ecce q
 salui reuerfi sūt ad ppria Gen.
 xxviii. Ero custos tuus quocū
 qz prexeris a reducā te in fraz
 hāc Tob. v. Dñ ambuletis
 a sic dñs in itinere vestro a an
 gelus ei? comitetur vobiscum
 ps. Domin? custodiat intro
 tuū a exitū tuum a. Qd nos
 dignent sācti tres reges ad vi
 am veritatis reducere p domi
 nū nostrz qui est benedict? in
 secula Amen.:

Euangelium venerabil' domi
 ni Alberti magni super festo
 die epiphanię dñi explicat feli
 citer.

Sermo beatissimi Augusti
 de epiphania dñi incipit mul
 tum notabilis.

Intelligere possum? fratres ca
 rissimi quantā graciā xpō do
 mino debeam? q̄ vota votis ac
 cumulat. gaudia gaudijs impli
 cat. Ecce enī adhuc exultam?
 xp̄m dñm natū. etiā iā cū leta
 mur p salute hūani generis
 baptisatuz. Nec dum ort? ei?
 est expleta festiuitas a iā bap

tismatis eius ē celebrāda solle
 mnitas. Vix nat? est hominib?
 etiā renascitur sacramētis. ho
 die enī licet post multa annoz
 curricula cōsect? est in iordāe
 Ita ergo disposuit dñs vt vo
 tis vota subiungēt. hoc est vt
 vno eodēqz tempore a ederet p
 virginē a p msteriū gignere
 tur essetqz cōtinuata festiuitas
 carnis natiuitas atqz baptil
 matis. vt quēadmodū cū tūc
 miram̄ icorrupta mirē pgeitū
 Ita vt nunc suscipiam? illum
 pura vnda submersū a glorie
 emur in vtroqz facto. qz filius
 genuit mat? a casta est a quia
 xp̄m vnda lauit a sancta ē. Na
 sicut post partū glorificata ē
 mare castificatio. ita p? bap
 tismū aque ē purificatio com
 probata. Nunq̄d pene maiori
 munere q̄ maria vnda ditata
 ē. Illa enī sibi tm̄ meruit casti
 tate. ista nobis cōtulit sanctifi
 cationē. illa meruit ne peccar?
 ista vt peccata purgaret. illa p
 pria delicta a se xp̄diat. ista
 in se p dei graciā aliēa cōdonat
 Illi collata ē v̄ginitas. isti do
 nata fecūditas. illa vñū p crea
 uit a pura est. ista generat plu
 res a virgo ē. illa pret? xp̄m ne
 scit aliū filium. ista virgo cum
 cristo mat? est populoz. Na
 lis ergo hodie alter ē q̄ dāmō

saluatoris. nam huiusmodi. cum fig-
nis. huiusmodi miraculis cognoscimus
in? genuit. huiusmodi nunc maiori misterio
baptismate natus. demum? spūs sanctus? qui tunc illi in vte-
ro affuit: modo cum in gurgite cir-
cumfulsit qui tunc mariam casti-
ficauit: nunc fluenta sanctificat. pa-
ter qui tunc obumbravit in vir-
tute: nunc clamat in voce. **Et** qui
si maioris consilio. **Qui** tunc
vmbra? persistit natiuitati: modo
testimonium prohibet veritati.
Ait enim deus. **Hic** est filius meus?
dilectus? in quo michi complacuit
ipsum audire. preclarior domini
tamen est secunda quam prima nati-
uitas. **Illa** enim sine teste silen-
cio christum genuit. ista cum simi-
tatis professione dominum baptisauit.
Ab illa se ioseph qui putaba-
tur pater excusat. in hac sedens
pater qui non crederetur insinuat.
Ibi laborat suspitionibus mater.
quia professione dicitur pater. hic
gemitrix honoratur. quia similitudo
filium protestatur. honoratior est
in quo domini secunda quam prima
natiuitas. **Siquidem** pater hic
deus maiestatis inscribitur. illic
ioseph artifex estimatur. **Et**
licet in utraque dominus per spiritum sanctum
et natus sit et baptisatus. tamen
honoratior est qui clamat de celo
quam qui in terris laborat. ioseph
ergo faber in terris patris putabatur

esse domini saluatoris. nec ab
hoc opere deus qui vere est pater
domini nostri ihesu christi exclu-
ditur. nam est et ipse faber. ip-
se enim est artifex qui huius mun-
di machinam non solum mirabi-
li. sed etiam ineffabili potentia fa-
bricatus est. tanquam sapiens ar-
chitectus? celum sublimitate suspen-
dit. terram mole fundauit. ma-
ria calculis alligauit. **Ipsa** est
artifex qui ad mensuram quam-
dam superbie deponit fastigia
humilitatis extrema sublimat.
Ipsa est artifex qui in nostris
moribus rescindit superflua
opera vtilia queque conseruat.
ipse est artifex cuius securum
ad radicem nostram positam
iobanes baptista conuincit
ut omnis arbor que normam
ipsam iuste discretiois excesse-
rit: ipsa excisa radicibus trada-
tur incendio. **Queque** autem ar-
bor mensuram veritatis habuit:
celesti fabrica deputetur. **hodie**
ergo baptisatur dominus? in ior-
dane. **Quale** est ergo hoc bap-
tismus: ubi est purior fonte ille
qui mergit. ubi dominus susceptum
aqua diluit: non sordibus inficitur.
sed benedictionibus honoratur.
Quale in quo saluatoris nostri
est baptismum in quo quidem
purgantur peccata? fluentia quam purgant
Novo ei sanctificationis gratie christum

non tā lauit vnda q̄ lota est.
Naz ex quo saluator in aqua
 se mersit ex eo oiz gurgiti tra
 ctus cunctozūq; fontū venas
 misterio baptismatis cōsecra
 uit vt a quisq; vbicūq; in noi
 ne xp̄i baptisari voluit: nō tā
 illum mūdi aqua diluit q̄ cu
 sti vnda purificet. **S**aluator
 autē ideo baptisari voluit non
 vt sibi mūdiciam acq̄reret. s;̄
 vt nobis fluentia mūdaret. **I**n
 terea magoz beata legacō per
 ducta ad sacri amabula radio
 stelle desup currite mirat. **J**
 deam p̄cessit ethiopia p̄cti exi
 enda ingredime a fidi induen
 da candore. q̄ stupenda digna
 tio inter amplex;̄ gemitricis i
 cluditur qui celum terāq; cō
 plectitur. in sinu matris lat;̄ q̄
 regnum celoz cum deo patre
 in vnitae a trinitate excedit p̄
 simplex officiū spūale reuelat
 archanum hūanitas cernitur
 a dimitas adoratur. **E**xhibent
 aux thuris a mirā pl;̄ in miste
 rijs q̄ in consciēcijs offerētes
In auri mūere regia digtas.
 in thuris vapoē diuina maie
 stas. in mirre specie sepeliēda
 demonstrat hūanitas. **A**c si tri
 nitatis oblationē numer;̄ loq̄
 tur vnitae deuotio vna testa
 tur. pro hoc ergo puigili inten
 cione cordis semp studeamus

celū aspiciere si ad xp̄m cupi;
 puenire. **D**irgat ergo nobis
 semitas vite p̄fecte stella iusti
 cie qui dixit. **N**on apparebis
 in aspectu meo vacu;. **O**fferā;
 ei aurum fidei pietatis aroma
 ta castitatis holo causta. **S**pū
 alemquoq; mirā habeam;̄ i
 nobis q̄ ita animas nrās cōdi
 atur vt illesas a peccati corrup
 cione custodiat qd̄ ip̄e presta
 re dignet qui viuit a regnat i
 secula. seculoz. **A**men.

**Sermo beati Augustini
 de quo supra.**

Proxime fratres caris
 simi eiusmodi redēp
 cōnis nostre celebra
 uina. **S**acramētū quo de;̄ homi
 nem cū infirmitatibus induit
Hodie vero illud excolim;̄ q̄
 se in homine deus virtutibus
 declarauit p̄ eo q̄ i hac die si
 ue de celo stellam ortus sui nū
 ciam prebuit. siue q̄ in chana
 galilee i diuino nupciali aquā
 in vinū cōuertit. siue q̄ in ior
 dānis vndis aquas ad repa
 cōem hūani generis suo bap
 tismo cōsecrauit. siue q̄ de quin
 q;̄ p̄ambus qnq;̄ milia homi
 nū faciauit. **I**n quolib;̄ horuz
 salutis nostre misteria cōtinen
 tur a gaudia. nobis em̄ ex vir
 gine natū est quod stella mō
 strauit nob̄ ex baptismo cōcessū

est quod in iordanis alueo descē-
uit. nos quoque in melius esse mu-
tandos operis miraculo p̄mon-
strauit quando aquas in uina
mutauit. Et ideo fr̄es carissimi
in om̄i actu nostro stellam f̄idi
preparem? in custodia puri-
tatis cristi baptismuz celebre
m? quia hec xpi generacō no-
stre fidei confirmacō est. Insi-
nuat enim nobis muneris b̄ni-
ficiū p̄ secunde natitatis exē-
plum. Et quod facere uoluit p̄or
ipse fecit. Legim? iudeos diu-
sa s̄b lege habuisse b̄ptisma-
ta. s̄ nulluz ex h̄is c̄tra preua-
ricacōis malū potuit confer-
re medicinā. et ideo p̄ ablucōe
totius mundi indigebāt rege-
nerari atq; celitus sanctificari.
Et quia p̄ uerū mundum
sacramentū baptismi humāo
generi op? erat: om̄ibus aq̄s
benedictōez dedit quā in iorda-
nis alueuz uinea ac singulari
pietate descendit. Tunc enim
xpm d̄nm nō tā lauit vnda q̄
lota est. Tibi em̄ nascēdo xpus
aduenit. tibi uiuēdo militauit
tibi moriēdo c̄slixit. Quē ui-
des p̄ te mortuum p̄ te intelli-
ge baptisatus. Sed hinc quo-
q; intelligam? q̄ gr̄ades ap̄ d̄
se estimet deus noster huma-
norum criminum causas p̄p̄t
quas nō angelū. nō archāge-

lum. s̄ deum misit ad terras.
Quingrauis sit peccati et q̄ du-
ta cōditio p̄dit remedij mag-
nitudo. Quāta maloz discussio
erit cum damnabūtur: sollici-
tudo indicat qua redimūtur.
Om̄ni ergo diligencia atq; vi-
gilancia caueam? ne vulneret
dyabolus quod sanauit deus
ne p̄ cōsensum cordis p̄ flagi-
tiuz corporis seruitutē quā de-
bem? domino magis exhibere
p̄bemur inimico. Et quidē si
quis uolentus ac prepotens
aliquid de facultate nostra ac
p̄prietate rapuisset nonne dig-
num s̄mo odio duceremus?
nōne merito tāq̄ hostem dete-
stareim? et quo tandem animo
detestaremur? Cur p̄ peccatuz
dyabolo c̄senciam? qui nob̄
nō s̄bstantiam uult auferre.
s̄ uitā. nō terrā fraudare. s̄ ce-
lū. nō fines āguste possessiois.
s̄ infinita spacia et mitatis. In-
ter hec o homo si dignitatē fa-
cture tue si pietatez c̄r te domi-
ni tui uolueris estimare de pre-
cio poteris nō dubitare de reg-
no. Ipsi autē magi qui ad illa
celestis pueri ueneranda cuna-
bula stelle puenerunt inc̄ditio:
quid aliud expresserunt in ill̄
muneribus nisi fidem nostraz.
In eo enī q̄ tria offerunt trini-
tas itelligit. In eo uero q̄ tres

sunt et singuli offerunt: in trinitate unitas declarat. Per auz rex ostenditur. De thure dino scitur. p mirra que ad diendis e apta corpib? sepultura erua figendi huius pdicatur. **H**ec nos quoq? carissimi personam magoz spualib? imitem obsequijs. In pmiss ta diu q iam? xpm donec illu inuenire meream ducatuq? nob prebe at velut stella celi flux fidei. **H**ec nobis illu ostendit no iam in presepio vagietez. h in summa celi arce dnanem. nec matris gremio h in solio pris adorandū. nec ulter? i hūilitate iudicādū. h ad iudiciū cū maiestate ventur. **D**ic quasi trū muerū trinitatis pfecta ofessio nobis vna sine ofusione cōiuncta trinitas sine sepacōe distincta p? a fili? a spūscō: ita ofitēda est vna diuinitas vt nec singularis putetur in trinitate persona nec triplex in vnitae sba. **S**z ita assignet pluralitas vnitati ne tūmitati subtrahat eq̄litas. **E**t licet intermittat in vna dēitate numerositas. nō fit tū recipiēda diuersitas. **I**ta ergo fidelium cordib? disponend? est dei cul

61
t? vt nō admittat vel in vnitae sepacio vel in trinitate permixtio. Proximā em ab hac die fratres carissimi sacri natalis diem celebrauim?. tūc natus est dñs. nūc baptisat? est. **T**unc nos genuit ad vitā. nūc generauit ad salutē. **T**ūc adā suscepit pditum. nūc abluit peccatorē. **V**enit ergo ad baptis. nū sicut scriptū ē. h qd ab luerz qui erat mūd? vtq? vt mūd? ab lueret immundū. **I**llū ergo curretes aque tūc infūdebant h pcta mā secum portabāt de illo gutte baptismatis fluebāt. h nra in guttis crumina defluebāt. **O** misericordia siml? a potēcia dei nec dum erant in mundo a iā ab luebant i baptisimo. mūdati i illo sum? atēq? nati. **N**ā ipsa fuit baptismatis ratio vt aq? que purgature nos erāt ab illo antea purgaretur. **E**t cū ascēdisz inquit scriptura de aq?. **V**idit celos apertos. nūquid tūc a celū aptū fueāt: cū? oculi celoz interiora cernebāt. **P**z ideo celū apitur vt misteriu in sb baptismatis declaratur. q̄a qñ hō de baptisimo egredit tūc a ianua regni celestis aperitur. **I**llud vero q̄le est q? magi veniunt ad dñm natuz ymo ducuntur. positum in presepio vident.

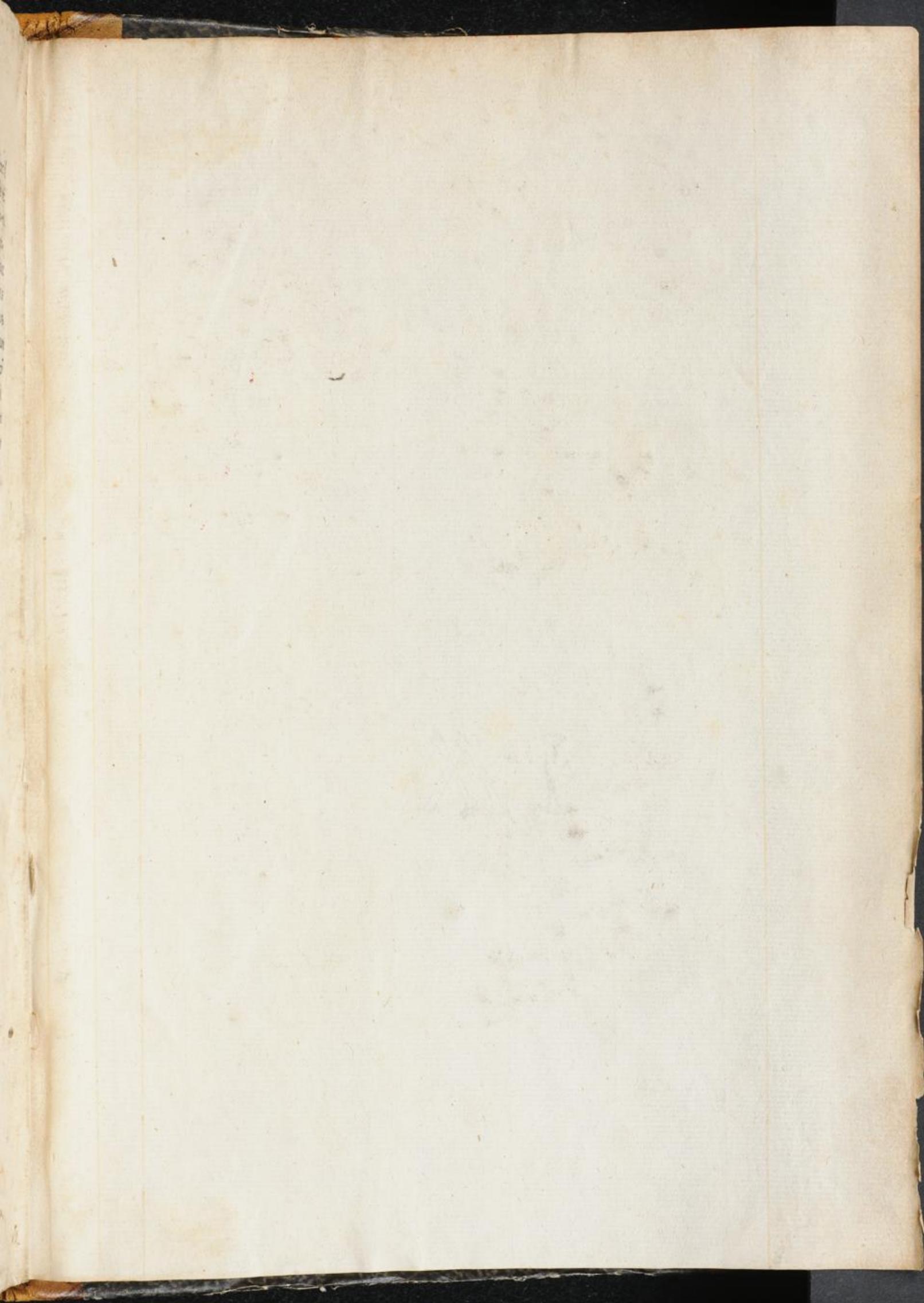
nec apud sensus eorum humilitas
natiuitatis reuerentiam dimi-
tis minuit. Adorant corporibus ho-
norant muneribus. venerantur of-
ficiis. oculis hominum vident et
deum obsequiis confitentur. Vi-
debant enim in eo qui natus fuerat
plurimum esse quod animi hominum quam quod ocu-
li prouiderint: deus qui tunc corpora-
liter natus fuerat pro ipsius omnia
nata erant. videbatur siquidem
in presepio. sed dominabat in celo.
intra corpusculum erat. sed in se
omnia continebat. natus quidem
in terra fuerat. sed in terra sua pro ipse
creauerat. Et ideo magis se hominum
habebant. quia famulari astra con-
tebant. deum enim esse cognouerant
cui celestia seruebant. Et ideo
eo esse ipsa eorum munera domino mi-
sterio plena erant. Aux namque
ut audistis et thus et mirram
obtulerunt. Triplicium ergo mu-
neris triplex significatio contine-
tur. In thure obtulerunt deo
honorem. In auro regiam digni-
tatem. In mirra corporis sepultu-
ram. Offeramus ergo et nos dilectis-
simi fratres sancta munera deo nostro
castitatem. fidem. pacem. caritatem. mentes humiles. pro-
bos mores. animas deo conbita-
re condignas. hec sunt enim pla-
cita deo dona. hec grata mune-
ra que illi quidem offeruntur. sed
offerentibus profunt. nulla enim re

ille. nullo munere eget. sed hoc il-
li munus optimum nostrum est ut
causas habeat remunerandi. mi-
nichil a nobis amplius exigit.
nichil amplius petit: nisi salu-
tem nostram. Oia enim sibi a
nobis prestari putat si ita nos
erimus ut nobis ab illo cum-
cta prestentur. Auxiliante ipso
domino nostro ihesu christo cui
est honor et gloria cum patre
et spiritu sancto in secula seculi-
torum Amen.

Sermo beatissimi Augusti
in die epiphaniae domini expli-
cat multum notabilis.

Gezeling opilium

TIFFEN Gray Scale

© The Tiffen Company, 2007

This chart features a vertical grayscale bar on the left with 19 steps, labeled 'A' at the bottom and '19' at the top. To the right of the grayscale bar are six primary color patches: Red (R), Green (G), Blue (B), White (W), Black (K), and Magenta (M). Each patch is a circle with its corresponding letter above it. Further to the right are six secondary color patches: Yellow (Y), Cyan (C), Blue (B), Magenta (M), Green (G), and Red (R). Each patch is a circle with its corresponding letter above it. The chart is set against a dark background.

TIFFEN Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

This chart includes a ruler at the top, showing inches (0 to 8) and centimeters (0 to 19). Below the ruler is a grid of color patches. The patches are arranged in two rows and eight columns. The columns are labeled: Blue, Cyan, Green, Yellow, Red, Magenta, White, and 3/Color. The 3/Color column contains three patches: a dark purple, a light purple, and a black patch. The other columns contain two patches each, with the top patch being a more saturated color and the bottom patch being a lighter, desaturated version of the same color. The chart is set against a white background.

999. 6

P. Ent 214.

